

॥ प्रथमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

युञ्जानः प्रथमं मनस्तत्त्वाय सविता धियः। अग्निं
ज्योतिर्निचार्य पृथिव्या अध्याभरत्। युक्ताय मनसा देवान्सुवर्यतो
धिया दिवम्। बृहज्ज्योतिः करिष्यतः सविता प्र सुवति तान्।
युक्तेन मनसा वयं देवस्य सवितुः सवे। सुवर्गेयाय शक्त्यै। युञ्जते
मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः। वि होत्रा
दधे वयुनाविदेक इत् (१)

मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः। युजे वां ब्रह्म पूर्य नमोभिर्वि
श्लोका यन्ति पथ्यैव सूरः। शृण्वन्ति विश्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये
धामानि दिव्यानि तस्थुः। यस्य प्रयाणमन्वन्य इद्ययुर्देवा देवस्य
महिमानमर्चतः। यः पार्थिवानि विममे स एतशो रजांसि देवः
सविता महित्वना। देव सवितुः प्र सुव यज्ञं प्र सुव (२)

यज्ञपतिम्भगाय दिव्यो गन्धर्वः। केतपूः केतं नः पुनातु
वाचस्पतिर्वाचमद्य स्वदाति नः। इमं नो देव सवितर्यज्ञं प्र
सुव देवायुवः सखिविदः सत्राजितं धनजितं सुवर्जितम्।
ऋचा स्तोमः समर्धय गायत्रेण रथन्तरम्। बृहद्गायत्रवर्तनि।
देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम्गायत्रेण
छन्दसाऽऽददेऽङ्गिरस्वदभिरसि नारिः (३)

अ॒सि पृ॒थि॒व्याः स॒धस्था॑द॒ग्निं पु॒री॒ष्यम॑ङ्गि॒रस्व॑दा भ॒र त्रैष्टु॑भेन
 त्वा छ॒न्द॒साऽऽद॑देऽङ्गि॒रस्व॑द्व॒भिर॑सि॒ नारि॑रसि॒ त्वया॑ व॒यः
 स॒धस्थ॑ आ॒ग्निः श॑के॒म ख॑नि॒तुं पु॒री॒ष्यं जा॑गतेन त्वा छ॒न्द॒सा-
 ऽऽद॑देऽङ्गि॒रस्व॑द्वस्त॒ आ॒धाय॑ स॒विता॑ बिभ्र॒दभ्रिः॑ हि॒र॒ण्ययी॑म्।
 तया॒ ज्योति॑रज॒स्रमि॑द॒ग्निं खा॒त्वी न॒ आ भ॒रानु॑ष्टुभेन त्वा
 छ॒न्द॒साऽऽद॑देऽङ्गि॒रस्व॑त्॥

इष्टुजं प्र सुव नारिरानुष्टुभेन त्वा छन्दसा त्रीणि च॥ [१]

इ॒माम॑गृ॒भ्णत्र॑श॒नामृ॑तस्य॒ पूर्वं॑ आ॒युषि॑ वि॒दथे॑षु क॒व्या। तया॑
 दे॒वाः सु॒तमा॑ ब॒भूवु॑र॒ऋत॑स्य॒ साम॑न्थ॒सर॑मा॒रप॑न्ती। प्र॒तूर्त॑ वाजि॒न्ना
 द्र॒व वरि॑ष्ठाम॒नु सं॑वतम्। दि॒वि ते॒ जन्म॑ पर॒मम॑न्तरि॒क्षे नाभिः॑
 पृ॒थि॒व्याम॑धि॒ योनिः॑। यु॒ञ्जाथा॑ रा॒संभं॑ यु॒वम॑स्मिन् या॒मे वृ॑ष॒ण्वसू॑।
 अ॒ग्निं भ॑र॒न्तम॑स्मयुम्। यो॒गे॒योगे॑ त॒वस्त॑रं॒ वाजे॑वाजे॒ हवाम॑हे।
 स॒खाय॑ इन्द्र॒मृत॑ये। प्र॒तूर्व॑न् (५)

ए॒ह्यव॑क्राम॒न्नश॑स्ती॒ रुद्र॑स्य॒ गाण॑पत्यान्मयो॒भूरे॑हि।
 उ॒र्वन्त॑रि॒क्षम॑न्वि॒हि स्व॑स्तिग॒व्यूति॑रभ॒यानि॑ कृ॒ण्वन्। पू॒ष्णा
 स॒युजा॑ स॒ह। पृ॒थि॒व्याः स॒धस्था॑द॒ग्निं पु॒री॒ष्यम॑ङ्गि॒रस्व॑दच्छे॒ह्यग्निं॑
 पु॒री॒ष्यम॑ङ्गि॒रस्व॑दच्छे॒मोऽग्निं॑ पु॒री॒ष्यम॑ङ्गि॒रस्व॑द्व॒रिष्या॑मोऽग्निं
 पु॒री॒ष्यम॑ङ्गि॒रस्व॑द्व॒रामः॑। अ॒न्व॒ग्निरु॑षसा॒मग्र॑म॒ख्यद॑न्वहा॒नि प्र॑थ॒मो
 जा॒तवै॑दाः। अ॒नु सूर्य॑स्य (६)

पुरु॒त्रा च॑ र॒श्मीन॑नु द्यावा॑पृथि॒वी आ त॑तान। आ॒गत्य॑
वा॒ज्यध्व॑नः सर्वा॑ मृ॒धो वि धू॑नुते। अ॒ग्निः स॒धस्थे॑ मह॒ति चक्षु॑षा
नि चि॑कीषते। आ॒क्रम्य॑ वाजि॒न्यृथि॑वीम॒ग्निमि॑च्छ रु॒चा त्वम्।
भू॒म्या वृ॑त्वाय॑ नो ब्रूहि॒ यतः॑ खना॑म॒ तं व॑यम्। द्यौस्ते॑ पृ॒ष्ठं पृथि॑वी
स॒धस्थ॑मा॒त्मान्तरि॑क्षः॒ समु॑द्रस्ते॒ योनिः॑। वि॒ख्याय॑ चक्षु॑षा॒ त्वम॑भि
तिष्ठ (७)

पृ॒त॒न्यतः॑। उत्क्रा॑म मह॒ते सौभ॑गाया॒स्मादा॑स्थाना॒द्वि॒णो॒दा
वा॑जि॒न्। व॒यः स्या॑म सु॒म॒तौ पृथि॑व्या अ॒ग्निं ख॑निष्यन्त॑ उ॒पस्थे॑
अस्याः॑। उ॒द॒क्र॒मी॒द्वि॒णो॒दा वा॒ज्य॒र्वाकः॑ स लो॒कः सु॑कृतं
पृथि॑व्याः। ततः॑ खने॒म सु॒प्रती॑कम॒ग्निः सु॒वो रुहा॑णा॒ अधि॑ नाकं
उत्त॑मे। अ॒पो दे॒वीरु॑प॒ सृज॑ मधु॒मती॑रय॒क्ष्माय॑ प्र॒जाभ्यः॑। तासा॑ः
स्था॒नादु॒ज्जि॒हता॑मोष॒धयः॑ सु॒पिप्प॒लाः। जिघ॑र्मि (८)

अ॒ग्निं मन॑सा घृ॒तेन॑ प्रति॒क्ष्यन्त॑म्भुव॑नानि॒ विश्वा॑। पृथुं॑
ति॒रश्वा॑ वय॑सा बृ॒हन्तं॑ व्यचि॑ष्ठम॒न्नः र॒भसं॑ वि॒दान॑म्। आ
त्वा॑ जिघ॑र्मि वच॑सा घृ॒तेना॑र॒क्षसा॑ मन॑सा॒ तज्जु॑षस्व। मर्य॑श्रीः
स्पृ॒ह्यद्व॑र्णो अ॒ग्निर्नाभि॑मृ॒शे त॒नुवा॑ ज॒र्ह॒षाणः॑। परि॒ वाज॑पतिः
क॒विर॒ग्नि॒रु॒ह्या न्य॑क्रमीत्। दध॒द्रत्ना॑नि दा॒शुषे॑। परि॒ त्वाऽग्ने॑ पु॒रं
व॒यं वि॒प्रः सह॑स्य धीम॒हि। धृ॒षद्व॑र्णं दि॒वेदि॑वे भे॒त्तार॑म्भङ्गु॒राव॑तः।
त्वम॑ग्ने द्युभि॒स्त्वमा॑शुशु॒क्षणि॑स्त्वम॒द्भ्यस्त्वम॑श्म॒नस्परि॑। त्वं
वने॑भ्य॒स्त्वमोष॑धीभ्य॒स्त्वं नृ॑णां नृ॒पते॑ जायसे॒ शुचिः॑॥ (९)

प्रतूर्वन्धसूर्यस्य तिष्ठ जिघर्षि भेत्तारं विश्वं॥ [२]

देवस्य॑ त्वा सवितुः॑ प्र॑स॒वेऽश्विनो॑र्बा॒हुभ्यां॑ पू॒ष्णो हस्ता॑भ्यां
पृथि॒व्याः स॒धस्थेऽग्निं॑ पु॒री॒ष्यम॑ङ्गिर॒स्वत्ख॑नामि। ज्योति॑ष्मन्तं त्वाग्ने
सुप्र॑ती॒कमज॑स्त्रेण भा॒नुना॑ दी॒द्यान॑म्। शिवं॑ प्र॒जाभ्योऽहि॑सन्तं
पृथि॒व्याः स॒धस्थेऽग्निं॑ पु॒री॒ष्यम॑ङ्गिर॒स्वत्ख॑नामि। अ॒पां पृ॒ष्ठम॑सि
सुप्र॑था॒ उर्व॑ग्निं भ॒रि॒ष्यद॑परावपिष्ठम्। वर्ध॑मानं म॒ह आ च॑ पु॒ष्करं॑
दि॒वो मा॒त्रया॑ वरि॒णा प्र॑थस्व। शर्म॑ च स्थः (१०)

वर्म॑ च स्थो॒ अच्छि॑द्रे बहु॒ले उ॒भे। व्यच॑स्वती॒ सं व॑साथां
भ॒र्तम॑ग्निं पु॒री॒ष्यम्। सं व॑साथा॒ सुव॑र्विदा॒ समी॑ची॒ उर॑सा
त्मना॑। अ॒ग्निम॒न्तर्भ॑रि॒ष्यन्ती॒ ज्योति॑ष्मन्त॒मज॑स्रमि॒त्। पु॒री॒ष्यो-
ऽसि॑ वि॒श्वभ॑राः। अथ॑र्वा त्वा प्रथ॒मो नि॑र॒मन्थ॑दग्ने। त्वाम॑ग्ने
पु॒ष्करा॑दध्यथ॒र्वा नि॑र॒मन्थ॑त। मूर्ध्नो॑ वि॒श्वस्य॑ वा॒घतः॑। तमु॑ त्वा
द॒ध्यङ्घ्रि॑षिः पु॒त्र ई॒धे (११)

अथ॑र्वणः। वृ॒त्रह॑णं पुर॒न्दर॑म्। तमु॑ त्वा पा॒थ्यो वृ॒षा समी॑धे
दस्यु॒हन्त॑मम्। ध॒नंज॒य र॑णैरणे। सीद॑ होतुः स्व उ॑ लो॒के
चि॑कि॒त्वान्धसा॑दया॒ यज्ञ॑ सु॒कृत॑स्य॒ योनौ॑। दे॒वावी॑र्दे॒वान् ह॒विषा॑
यजा॒स्यग्ने॑ बृह॒द्यज॑माने॒ वयो॑ धाः। नि होता॑ होतृष॒दने॑ वि॒दान॑स्त्वेषो
दी॒दिवा॑ र॒ अस॑दथ्सु॒दक्षः॑। अ॒द॒ब्धव्र॑तप्रमतिर्वि॒सि॑ष्ठः सह॒स्रम्भ॑रः
शुचि॑जिह्वो अ॒ग्निः। स र॑ सी॒दस्व॑ म॒हा र॑ असि॒ शोच॑स्व (१२)

देववीतमः। वि धूममग्ने अरुषं मियेध्य सृज प्रशस्त दर्शतम्।
जनिष्वा हि जेन्यो अग्ने अह्नाः हितो हितेष्वरुषो वनेषु। दमेदमे
सप्त रत्ना दधानोऽग्निर्होता नि षसादा यजीयान्॥ (१३)

स्थ ईधे शोचंस्व सप्तविंशतिश्च॥ — [३]

सं ते वायुर्मातरिश्वा दधातूत्तानायै हृदयं यद्विलिष्टम्। देवानां
यश्चरति प्राणथेन तस्मै च देवि वर्षडस्तु तुभ्यम्। सुजातो ज्योतिषा
सह शर्म वरूथमासदः सुवः। वासो अग्ने विश्वरूपः सं व्ययस्व
विभावसो। उदु तिष्ठ स्वध्वरावा नो देव्या कृपा। दृशे च भासा
बृहता सुशुक्निराग्ने याहि सुशस्तिभिः। (१४)

ऊर्ध्व ऊ षु ण ऊतये तिष्ठा देवो न संविता। ऊर्ध्वो
वाजस्य सनिता यदञ्जिभिर्वाघद्विर्विह्वयामहे। स जातो गर्भो असि
रोदस्योरग्ने चारुर्विभृत ओषधीषु। चित्रः शिशुः परि तमाऽस्युक्तः प्र
मातृभ्यो अधि कनिक्रदद्वाः। स्थिरो भव वीड्वङ्ग आशुर्भव वाज्यर्वन्न।
पृथुर्भव सुषदस्त्वमग्नेः पुंरीषवाहनः। शिवो भव (१५)

प्रजाभ्यो मानुषीभ्यस्त्वमङ्गिरः। मा द्यावापृथिवी अभि शूशुचो
मान्तरिक्षं मा वनस्पतीन्। प्रेतुं वाजी कनिक्रदन्नानेदद्वासंभः पत्वा।
भरन्नग्निं पुंरीष्य मा पाद्यायुषः पुरा। रासंभो वां कनिक्रदत्सुयुक्तो
वृषणा रथे। स वामग्निं पुंरीष्यमाशुर्दूतो वहादितः। वृषाग्निं वृषणं
भरन्नपां गर्भः समुद्रियम्। अग्न आ याहि (१६)

वीतयं ऋतं सत्यम्। ओषधयः प्रति गृहीताग्निमेतं
 शिवमायन्तमभ्यत्र युष्मान्। व्यस्यन्विश्वा अमतीररातीर्निषीदन्त्रो
 अपं दुर्मतिं हनत्। ओषधयः प्रति मोदध्वमेनं पुष्पावतीः
 सुपिप्पलाः। अयं वो गर्भं ऋत्वियः प्रत्नं सधस्थमासदत्॥ (१७)

सुशस्तिभिः शिवो भव याहि षट्त्रिंशच्च॥ [४]

वि पाजसा पृथुना शोशुचानो बाधस्व द्विषो रक्षसो अमीवाः।
 सुशर्मणो बृहतः शर्मणि स्यामग्नेरहं सुहवस्य प्रणीतौ। आपो
 हिष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन। महे रणाय चक्षसे। यो वः
 शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः। उशतीरिव मातरः। तस्मा
 अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ। आपो जनयथा च नः।
 मित्रः (१८)

संसृज्यं पृथिवीं भूमिं च ज्योतिषा सह। सुजातं
 जातवेदसमग्निं वैश्वानरं विभुम्। अयक्ष्माय त्वा संसृजामि
 प्रजाभ्यः। विश्वे त्वा देवा वैश्वानराः संसृजन्त्वानुष्टुभेन
 छन्दसाङ्गिरस्वत्। रुद्राः सम्भृत्य पृथिवीं बृहज्ज्योतिः समीधिर।
 तेषां भानुरजस्र इच्छुक्रो देवेषु रोचते। संसृष्टां वसुभी रुद्रैर्धीरैः
 कर्मण्यां मृदम्। हस्ताभ्यां मृद्धीं कृत्वा सिनीवाली करोतु (१९)

ताम्। सिनीवाली सुकपर्दा सुकुरीरा स्वौपशा। सा
 तुभ्यमदिते मह ओखां दधातु हस्तयोः। उखां करोतु शक्त्या

बाहुभ्यामदितिर्धिया। माता पुत्रं यथोपस्थे साग्निं बिभर्तु गर्भ-
 आ। मुखस्य शिरोऽसि यज्ञस्य पदे स्थः। वसंवस्त्वा कृण्वन्तु
 गायत्रेण छन्दसाङ्गिरस्वत्पृथिव्यसि रुद्रास्त्वा कृण्वन्तु त्रैष्टुभेन
 छन्दसाङ्गिरस्वदन्तरिक्षमसि (२०)

आदित्यास्त्वा कृण्वन्तु जागतेन छन्दसाङ्गिरस्वद्वोरसि विश्वे
 त्वा देवा वैश्वानराः कृण्वन्त्वानुष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वद्विशोऽसि
 ध्रुवासि धारया मयि प्रजा९ रायस्पोषं गौपत्य९ सुवीर्य९
 सजातान् यजमानायादित्यै रास्त्रास्यदितिस्ते बिलं गृह्णातु पाङ्केन
 छन्दसाङ्गिरस्वत्। कृत्वाय सा महीमुखां मृन्मयीं योनिमग्रये। तां
 पुत्रेभ्यः सम्प्रायच्छददितिः श्रपयानिति॥ (२१)

मित्रः करोत्वन्तरिक्षमसि प्र चत्वारि च॥ [५]

वसंवस्त्वा धूपयन्तु गायत्रेण छन्दसाङ्गिरस्वद्रुद्रास्त्वा
 धूपयन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वदादित्यास्त्वा धूपयन्तु जागतेन
 छन्दसाङ्गिरस्वद्विश्वे त्वा देवा वैश्वानरा धूपयन्त्वानुष्टुभेन
 छन्दसाङ्गिरस्वदिन्द्रस्त्वा धूपयत्वङ्गिरस्वद्विष्णुस्त्वा धूपयत्वङ्गिरस्वद्वर-
 धूपयत्वङ्गिरस्वददितिस्त्वा देवी विश्वदेव्यावती पृथिव्याः सधस्थे-
 ऽङ्गिरस्वत्खनत्ववट देवानां त्वा पत्नीः (२२)

देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थेऽङ्गिरस्वदधतूखे
 धिषणांस्त्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थेऽङ्गिरस्वदभीन्धतामु

ग्रास्त्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थेऽङ्गिरस्वच्छंपयन्तूखे
वरूत्रयो जनयस्त्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे-
ऽङ्गिरस्वत्पंचन्तूखे। मित्रैतामुखां पंचैषा मा भेदि। एतां ते परि
ददाम्यभित्त्यै। अभीमाम् (२३)

महिना दिवं मित्रो बभूव सप्रथाः। उत श्रवसा पृथिवीम्।
मित्रस्य चर्षणीधृतः श्रवो देवस्य सानसिम्। द्युम्नं चित्रश्रवस्तमम्।
देवस्त्वा सवितोद्वपतु सुपाणिः स्वङ्गुरिः। सुबाहुरुत शक्त्या।
अपद्यमाना पृथिव्याशा दिश आ पूण। उत्तिष्ठ बृहती भवोर्ध्वा तिष्ठ
ध्रुवा त्वम्। वसवस्त्वाच्छन्दन्तु गायत्रेण छन्दसाङ्गिरस्वद्रुद्रास्त्वा
च्छन्दन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वदादित्यास्त्वाच्छन्दन्तु जागतेन
छन्दसाङ्गिरस्वद्विश्वे त्वा देवा वैश्वानरा आच्छन्दन्त्वानुष्टुभेन
छन्दसाङ्गिरस्वत्॥ (२४)

पर्वीरिमा९ रुद्रास्त्वाच्छन्दन्त्वेकात्रवि९शतिश्च॥ [६]

समास्त्वाग्र ऋतवो वर्धयन्तु संवत्सरा ऋषयो यानि सत्या।
सं दिव्येन दीदिहि रोचनेन विश्वा आ भाहि प्रदिशः पृथिव्याः।
सं चेध्यस्वाग्ने प्र च बोधयैनमुच्चं तिष्ठ महते सौभगाय। मा च
रिषदुपसत्ता ते अग्ने ब्रह्माणस्ते यशसः सन्तु मान्ये। त्वामग्ने वृणते
ब्राह्मणा इमे शिवो अग्ने (२५)

संवरणे भवा नः। सप्तलहा नो अभिमातिजिच्च स्वे गये

जागृह्यप्रयुच्छन्। इहैवाग्ने अग्निं धारया रयिं मा त्वा नि क्रन्पूर्वचितो
निका॒रिणः। क्षत्र॑मग्ने सु॒यम॑मस्तु तुभ्य॑मुप॒सत्ता वर्ध॑तां ते अनिष्ट॑तः।
क्ष॒त्रेणा॑ग्ने स्वायुः स॒ र॑भस्व मि॒त्रेणा॑ग्ने मि॒त्रधे॑यं यतस्व। स॒जा॒तानां॑
मध्य॑म॒स्था ए॒धि रा॒ज्ञा॑मग्ने वि॒ह्व्यो दी॑दिहीह। अतिं (२६)

निहो अति॒ स्त्रि॒धोऽत्य॑चित्तिमत्य॒राति॑मग्ने। विश्वा॒ ह्यग्ने
दुरि॒ता सह॒स्वाथा॒स्मभ्य॑ र॒स॒ह॒र्वी॒रा र॒यिं दा॑ः। अ॒ना॒धृ॒ष्यो
जा॒तवे॑दा अनिष्ट॑तो वि॒राड॑ग्ने क्ष॒त्रभृ॑द्दी॒दिही॑ह। विश्वा॒ आशाः॑
प्रमु॒ञ्चन्मानु॑षीर्भियः शि॒वाभि॑र॒द्य परि॑ पाहि नो वृ॒धे। बृ॒ह॒स्प॒ते
स॒वि॒तर्बो॑धयै॒न र॒स॒ शि॒तं चि॒त्सन्त॒रा र॒स॒ शि॒शाधि॑। वर्ध॑यै॒न
म॒ह॒ते सौ॒भ॒गाय॑ (२७)

विश्वं ए॒न॒मनु॑ मदन्तु दे॒वाः। अ॒मु॒त्र॒भू॒या॒दध॑ यद्य॒मस्य॑ बृ॒ह॒स्प॒ते
अ॒भि॒श॑स्ते॒रमु॑ञ्चः। प्र॒त्यौ॒ह॒ताम॒श्विना॑ मृ॒त्युम॑स्माद्दे॒वाना॑मग्ने भि॒षजा॒
श॒ची॑भिः। उ॒द्वयं॑ तम॑स॒स्परि॑ पश्य॑न्तो ज्योति॒रुत्त॑रम्। दे॒वं दे॒व॒त्रा
सूर्य॑म॒गन्म॒ ज्योति॑रुत्त॒मम्॥ (२८)

इमे शि॒वो अ॒ग्नेऽति॑ सौ॒भ॒गाय॑ चतु॒स्त्रि॑ंशच्च॥ [७]

ऊ॒र्ध्वा अ॑स्य स॒मि॒धो भव॑न्त्यूर्ध्वा शु॒क्रा शो॒ची र॒ष्य॒ग्नेः।
द्यु॒मत्त॑मा सु॒प्रती॑कस्य सू॒नोः। त॒नू॒नपा॑दसु॒रो वि॒श्ववे॑दा दे॒वो दे॒वेषु॑
दे॒वः। प॒थ आ॒न॒क्ति॑ म॒ध्वा घृ॑तेन। म॒ध्वा य॒ज्ञं न॑क्ष॒से प्री॑णानो
न॒रा॒श र॒सो अ॒ग्ने। सु॒कृ॒द्दे॒वः स॒वि॒ता वि॒श्ववा॑रः। अ॒च्छा॒यमे॑ति॒

शर्वसा घृतेनेडानो वह्निर्ममसा। अग्निं सुचो अध्वरेषु प्रयत्सु।
स यक्षदस्य महिमानमग्नेः सः (२९)

ई मन्द्रासु प्रयसः। वसुश्चेतिष्ठो वसुधातमश्च। द्वारो देवीरन्वस्य
विश्वे व्रता ददन्ते अग्नेः। उरुव्यचंसो धाम्ना पत्यमानाः। ते अस्य
योषणे दिव्ये न योनावुषासानक्ता। इमं यज्ञमवतामध्वरं नः। दैव्या
होतारावूर्ध्वमध्वरं नोऽग्नेर्जिह्वामभि गृणीतम्। कृणुतं नः स्विष्टिम्।
तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं सदन्तिवडा सरस्वती (३०)

भारती। मही गृणाना। तन्नस्तुरीपमद्भुतं पुरुक्षु त्वष्टा
सुवीरम्। रायस्पोषं वि प्यतु नाभिंमस्मे। वनस्पतेऽवं सृजा
रराणस्मना देवेषु। अग्निर्हव्यं शमिता सूदयाति। अग्ने स्वाहा
कृणुहि जातवेद इन्द्राय हव्यम्। विश्वे देवा हविरिदं जुषन्ताम्।
हिरण्यगर्भः समवर्तताग्ने भूतस्य जातः पतिरेकं आसीत्। स
दाधार पृथिवीं द्याम् (३१)

उतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम। यः प्राणतो निमिषतो
महित्वैक इद्राजा जगतो बभूव। य ईशे अस्य द्विपदश्चतुष्पदः
कस्मै देवाय हविषा विधेम। य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं
उपासते प्रशिषं यस्य देवाः। यस्य छायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै
देवाय हविषा विधेम। यस्येमे हिमवन्तो महित्वा यस्य समुद्रं
रसां सह (३२)

आहुः। यस्येमाः प्रदिशो यस्य बाहू कस्मै देवाय हविषा विधेम। यं क्रन्दसी अवसा तस्तभाने अभ्यैक्षेतां मनसा रेजमाने। यत्राधि सूर उदितौ व्येति कस्मै देवाय हविषा विधेम। येन द्यौरुग्रा पृथिवी च दृढे येन सुवः स्तभितं येन नाकः। यो अन्तरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषा विधेम। आपो ह यन्महतीर्विश्वम् (३३)

आयन्दक्षं दधाना जनयन्तीरग्निम्। ततो देवानां निर्वर्ततासुरेकः कस्मै देवाय हविषा विधेम। यश्चिदापो महिना पर्यपश्यद्वक्षं दधाना जनयन्तीरग्निम्। यो देवेष्वधि देव एक आसीत्कस्मै देवाय हविषा विधेम॥ (३४)

अग्नेः स सरस्वती द्या९ सह विश्वश्चतुस्त्रिंशश्च॥ [८]

आकूतिमग्निं प्रयुज॑ स्वाहा मनो मेधामग्निं प्रयुज॑ स्वाहा चित्तं विज्ञातमग्निं प्रयुज॑ स्वाहा वाचो विधृतिमग्निं प्रयुज॑ स्वाहा प्रजापतये मनवे स्वाहाग्नये वैश्वानराय स्वाहा विश्वे देवस्य नेतुर्मतो वृणीत सुख्यं विश्वे राय इषुध्यसि द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा मा सु भित्था मा सु रिषो द९हस्व वीडयस्व सु। अम्बं धृष्णु वीरयस्व (३५)

अग्निश्चेदं करिष्यथः। द९हस्व देवि पृथिवि स्वस्तय आसुरी माया स्वधया कृतासि। जुष्टं देवानामिदमस्तु हव्यमरिष्टा

त्वमुदिहि यज्ञे अस्मिन्। मित्रेतामुखां तपैषा मा भेदि। एतान्ते
परि ददाम्यभित्त्यै। द्वन्नः सर्पिरासुतिः प्रत्नो होता वरेण्यः।
सहसस्पुत्रो अद्भुतः। परस्या अधि संवतोऽवरा५ अभ्या (३६)

तुरा यत्राहमस्मि ता५ अंवा परमस्याः परावतो रोहिदंश्च इहा
गंहि। पुरीष्यः पुरुप्रियोऽग्ने त्वं तंरा मृधः। सीद त्वं मातुरस्या
उपस्थे विश्वान्यग्ने वयुनानि विद्वान्। मैनामर्चिषा मा तपसाभि
शूशुचोऽन्तरस्या५ शुक्रज्योतिर्वि भाहि। अन्तरग्ने रुचा त्वमुखायै
सदने स्वे। तस्यास्त्व५ हरसा तपञ्जातवेदः शिवो भव। शिवो
भूत्वा मह्यमग्नेऽथो सीद शिवस्त्वम्। शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः
स्वां योनिमिहासदः॥ (३७)

वीरयस्वा तपन्वि५शतिश्च॥

[९]

यदग्ने यानि कानि चा ते दारूणि दध्मसि। तदस्तु तुभ्यमिदं
घृतं तज्जुषस्व यविष्य। यदत्युपजिह्विका यद्वम्रो अतिसर्पति। सर्वं
तदस्तु ते घृतं तज्जुषस्व यविष्य। रात्रि५रात्रिमप्रयावम्भरन्तो-
ऽश्वायेव तिष्ठते घासमस्मै। रायस्पोषेण समिषा मदन्तोऽग्ने मा
ते प्रतिवेशा रिषाम। नाभा (३८)

पृथिव्याः समिधानमग्नि५ रायस्पोषाय बृहते हवामहे। इरं
मदं बृहदुक्थं यजत्रं जेतारमग्निं पृतनासु सासहिम्। याः सेना
अभीत्वरीराव्याधिनीरुगणा उत। ये स्तेना ये च तस्करास्ताः स्ते
अग्नेऽपि दधाम्यास्ये। दष्ट्राभ्यां मलिमूञ्मयैस्तस्करा५ उत।

हनू॑भ्या॒ऽस्ते॒नान्भ॑गव॒स्ता॒ऽस्त्वं खा॑द सु॒खादि॑तान्। ये जने॑षु
म॒लिम्ल॑वः स्ते॒नास॒स्तस्करा॑ वने॑। ये (३९)

कक्षे॑ष्वघा॒यव॒स्ता॒ऽस्ते द॑धामि ज॒म्भयोः॑। यो अ॒स्मभ्य॑मरातीयाद्य
नो द्वे॑षते जने॑ः। निन्दा॒द्यो अ॒स्मान् दि॒प्साच्च॑ सर्वं तं म॑स्मसा
कुरु॑। स॒शितं॑ मे ब्र॒ह्म स॒शितं॑ वीर्यं बलम्। स॒शितं॑ क्षत्रं
जिष्णु॑ यस्या॒हमस्मि॑ पुरोहि॑तः। उदे॑षां बा॒हू अ॑तिर॒मुद्वर्च॑ उदू
बलम्। क्षि॒णोमि॑ ब्रह्म॑णा॒मित्रा॑नु॒न्नयामि॑ (४०)

स्वा॒ऽहम्। दृ॒शानो॑ रु॒क्म उ॒र्व्या व्य॑द्यौर्दुर्म॒र्षमायुः॑
श्रि॒ये रु॑चानः। अ॒ग्निर॒मृतो॑ अभव॒द्वयो॑भिर्यदे॒नं द्यौर॑ज॒नय॑त्सुरेताः।
वि॒श्वा रू॒पाणि॑ प्रति॑ मुञ्चते क॒विः प्रासा॑वीद्भ॒द्रं द्वि॒पदे॑ चतु॒ष्पदे॑।
वि नाक॑मख्य॒त्सवि॑ता वरे॒ण्योऽनु॑ प्रयाण॑मु॒षसो॑ वि रा॑जति।
नक्तो॒षासा॑ सम॑नसा॒ विरू॑पे धा॒पये॑ते शिशु॑मेक॒ऽसमी॑ची। द्यावा॒
क्षामा॑ रु॒क्मः (४१)

अ॒न्तर्वि॑ भा॒ति दे॒वा अ॒ग्निं धा॑रयन्द्रवि॒णोदाः॑। सु॒पर्णो॑ऽसि
ग॒रुत्मा॑न्नि॒वृत्ते॑ शिरो॑ गाय॒त्रं चक्षुः॑ स्तोमं आ॒त्मा सामं॑ ते
त॒नूर्वा॑मदे॒व्यं बृ॑ह॒द्रथ॑न्तरे प॒क्षौ य॑ज्ञाय॒ज्ञियं॑ पु॒च्छं छ॒न्दा॒ऽस्य॑ङ्गानि
धि॒ष्णि॒याः श॒फा यजू॑ऽषि॒ नाम॑। सु॒पर्णो॑ऽसि ग॒रुत्मा॑न्दि॒वं गच्छ॑
सु॒वः पत॑॥ (४२)

अग्रे यं यज्ञमध्वरं विश्वतः परिभूरसि। स इद्वेवेषु गच्छति।
 सोम यास्तै मयोभुवं ऊतयः सन्ति दाशुषै। ताभिर्नोऽविता भव।
 अग्निर्मूर्धा भुवं। त्वं नः सोम या ते धामानि। तत्संवितुर्वरेण्यं
 भर्गो देवस्य धीमहि। धियो यो नः प्रचोदयात्। अचिन्ती यच्चकृमा
 दैव्ये जने दीनैर्दक्षैः प्रभूती पूरुषत्वता। (४३)

देवेषु च सवितुर्मानुषेषु च त्वं नो अत्र सुवतादनांगसः।
 चोदयित्री सूनृतानां चेतन्ती सुमतीनाम्। यज्ञं दधे सरस्वती।
 पार्वीरवी कन्या चित्रायुः सरस्वती वीरपत्नी धियं धात्।
 ग्राभिरच्छिद्रं शरणं सजोषा दुराधर्षं गृणते शर्म यंसत्।
 पूषा गा अन्वेतु नः पूषा रक्षत्वर्वतः। पूषा वाजं सनोतु नः।
 शुक्रं ते अन्यद्यजतं ते अन्यत् (४४)

विषुरूपे अहनी द्यौरिवासि। विश्वा हि माया अवसि स्वधावो
 भद्रा ते पूषन्निह रातिरस्तु। तेऽवर्धन्त स्वतवसो महित्वना नाकं
 तस्थुरु रुरु चक्रिरे सदैः। विष्णुर्यद्वावद्वृषणं मदच्युतं वयो न सीदन्नधि
 बरुहिषि प्रिये। प्र चित्रमर्कं गृणते तुराय मारुताय स्वतवसे
 भरध्वम्। ये सहांसि सहसा सहन्ते (४५)

रेजन्ते अग्रे पृथिवी मुखेभ्यः। विश्वे देवा विश्वे देवाः। द्यावां
 नः पृथिवी इमं सिध्ममद्य दिविस्पृशम्। यज्ञं देवेषु यच्छताम्।
 प्र पूर्वजे पितरा नव्यंसीभिर्गीर्भिः कृणुध्वं सदैने ऋतस्य। आ

नो॑ द्या॒वापृथि॒वी दै॒व्येन॒ जने॑न यातुं म॒हिं वां वरू॑थम्। अ॒ग्निं
 स्तोमे॑न बोधय॒ समिधा॒नो अम॑र्त्यम्। ह॒व्या दे॒वेषु॑ नो दधत्। स
 ह॒व्य॒वाडम॑र्त्य उ॒शिग्दू॒तश्चनो॑हितः। अ॒ग्निर्धिया॑ समृ॑ण्वति। शं नो॑
 भवन्तु॒ वाजे॑वाजे॥ (४६)

पूरुष॒त्वता॑ यज॒तन्ते॑ अ॒न्यथ्सह॑न्ते चनो॑हितोऽष्टौ च॥ [११]

विष्णोः॑ क्रमो॑ऽसि दि॒वस्प॑र्यन्न॒पते॑ऽपेतुं॒ समितुं॑ या जा॒ता मा नो॑ हि॒सीद्धु॒वाऽस्या॑दित्यङ्ग॒भूमिन्द्रा॑ग्री
 रोच॒नैका॑दश॥ [१२]

विष्णो॑रस्मिन् ह॒व्येति॑ त्वाऽहं धी॒तिभि॑रु॒होत्रां॑ अ॒ष्टाच॑त्वारि॒ंशत्॥४८॥ विष्णोः॑ क्रमो॑ऽसि स त्वन्नो॑
 अग्ने॑॥

॥द्वितीयः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः॥

विष्णोः क्रमोऽस्यभिमातिहा गायत्रं छन्द आ रोह पृथिवीमनु
 वि क्रमस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः क्रमोऽस्यभिश्चिस्तिहा
 त्रैष्टुभं छन्द आ रोहान्तरिक्षमनु वि क्रमस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मो
 विष्णोः क्रमोऽस्यरातीयतो हन्ता जागतं छन्द आ रोह दिवमनु
 वि क्रमस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः (१)

क्रमोऽसि शत्रूयतो हन्तानुष्टुभं छन्द आ रोह दिशोऽनु वि
 क्रमस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मः। अक्रन्ददग्निः स्तनयन्निव द्यौः क्षामा
 रेरिहद्वीरुधः समञ्जन्। सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदसी
 भानुना भात्यन्तः। अग्नेऽभ्यावर्तिन्नभि न आ वर्तस्वायुषा वर्चसा
 सन्या मेधया प्रजया धनेन। अग्ने (२)

अङ्गिरः शतं ते सन्त्वावृतः सहस्रं त उपावृतः। तासां पोषस्य
 पोषेण पुनर्नो नष्टमा कृधि पुनर्नो रयिमा कृधि। पुनरूर्जा नि
 वर्तस्व पुनरग्न इषायुषा। पुनर्नः पाहि विश्वतः। सह रय्या नि
 वर्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया। विश्वप्सिया विश्वतस्परि। उदुत्तमं वरुण
 पाशमस्मदवाधमम् (३)

वि मध्यम् श्रथाय। अथा वयमादित्य व्रते तवानागसो

अदितये स्याम। आ त्वाहार्षमन्तरभूर्धुवस्तिष्ठाविचाचलिः।
 विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्त्वस्मिन्नाष्ट्रमधि श्रया। अग्रे बृहन्नुषसामूर्ध्वो
 अस्थान्निर्जग्मिवान्तमसो ज्योतिषागात्। अग्निर्भानुना रुशता
 स्वङ्ग आ जातो विश्वा सद्मान्यप्राः। सीद त्वं मातुरस्याः (४)

उपस्थे विश्वान्यग्रे वयुनानि विद्वान्। मैनामर्चिषा मा
 तपसाभि शूशुचोऽन्तरस्याः शुक्रज्योतिर्वि भाहि। अन्तरग्रे रुचा
 त्वमुखायै सदेने स्वे। तस्यास्त्वः हरसा तपञ्जातवेदः शिवो भव।
 शिवो भूत्वा मह्यमग्रेऽथो सीद शिवस्त्वम्। शिवाः कृत्वा दिशः
 सर्वाः स्वं योनिमिहासदः। हःसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्धोता
 वेदिषदतिथिर्दुरोणसत्। नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जा गोजा ऋतजा
 अद्रिजा ऋतं बृहत्॥ (५)

दिवमनु वि क्रमस्व निर्भक्तः स यं द्विप्सो विष्णोर्धनेनाग्नेऽधुममस्याः शुचिषथोडंश च॥—[१]

दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निरस्मद्वितीयं परि जातवेदाः।
 तृतीयमप्सु नृमणा अजस्रमिन्धान एनं जरते स्वाधीः। विद्वा ते
 अग्रे त्रेधा त्रयाणि विद्वा ते सद्म विभृतं पुरुत्रा। विद्वा ते नाम
 परमं गुहा यद्विद्वा तमुत्सं यत आजगन्थ। समुद्रे त्वा नृमणा
 अपस्वन्तर्नृचक्षा ईधे दिवो अग्न ऊधन्। तृतीयं त्वा (६)

रजसि तस्थिवाः समृतस्य योनौ महिषा अहिन्वन्।
 अक्रन्ददग्निः स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन्।
 सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः।

उ॒शि॒क्पा॒व॒को अ॒र॒तिः सु॒मे॒धा म॒र्ते॒ष्व॒ग्नि॒र॒मृ॒तो नि॒धा॒यि। इ॒य॒र्ति
धू॒म॒म॒रु॒षं भ॒रि॒भ्र॒दु॒च्छु॒क्रेण॑ शो॒चि॒षा द्या॒मि॒नक्ष॑त्। वि॒श्व॑स्य
के॒तु॒र्भु॒व॑नस्य॒ गर्भ॑ आ (७)

रोद॑सी अ॒पृ॒णा॒ज्जा॒य॒मा॒नः। वी॒डुं चि॒द॒द्रि॒म॒भि॒न॒त्प॒रा॒य॒ज्ज॒ना
य॒द॒ग्नि॒म॒य॑जन्त॒ प॒ञ्च। श्री॒णा॒मु॒दा॒रो ध॒रु॒णो र॒यी॒णां म॑नी॒षाणां
प्रा॒र्प॒णः सो॒म॑गो॒पाः। व॒सोः॑ सू॒नुः स॒ह॑सो अ॒प्सु रा॒जा वि॒ भा॒त्य॒ग्रं
उ॒ष॒सा॒मि॒धा॒नः। य॒स्ते अ॒द्य कृ॒ण॒व॒द्भ॒द्र॒शो॒चेऽपू॑पं दे॒व घृ॒त॒व॑न्तम॒ग्ने।
प्र तं न॑य प्र॒तरां॑ व॒स्यो अ॒च्छा॒भि द्यु॒म्रं दे॒वभ॑क्तं य॒वि॒ष्ट। आ (८)

त॒म्भ॑ज सौ॒श्र॒व॒से॒ष्व॒ग्र उ॒क्थ॑उ॒क्थ आ भ॑ज श॒स्य॒मा॒ने।
प्रि॒यः सू॒र्ये प्रि॒यो अ॒ग्रा भ॑वा॒त्यु॒ज्जा॒तेन॑ भि॒न॒द॒दु॒ज्ज॒नि॒त्वैः। त्वा॒म॒ग्ने
य॒ज॑मा॒ना अनु॑ द्यून् वि॒श्वा व॑सू॒नि द॒धिरे॒ वा॒र्या॒णि। त्व॒या
स॒ह द्र॒वि॒ण॒मि॒च्छ॒मा॒ना व्र॑जं गो॒म॑न्तमु॒शि॒जो वि॒ व॑व्रुः। दृ॒शानो॑
रु॒क्म उ॒र्व्या व्य॑द्यौ॒र्दु॒र्म॒र्ष॒मायुः॑ श्रि॒ये रु॑चा॒नः। अ॒ग्नि॒र॒मृ॒तो
अ॒भ॒व॒द्वयो॑भि॒र्यदे॑नं द्यौ॒र॒ज॑नय॒त्सुरे॑ताः॥ (९)

तृ॒तीये॑ त्वा॒ गर्भ॑ आ य॒वि॒ष्टा य॒च्च॒त्वा॒रि च॥ [२]

अ॒न्न॒प॒तेऽन्न॑स्य नो दे॒ह्यन॑मी॒वस्य॑ शु॒ष्मि॒णः। प्र॒प्र॒दा॒तार॑ तारि॒ष
ऊ॒र्ज नो॑ धेहि द्वि॒पदे॑ चतु॒ष्पदे॑। उ॒दु त्वा॒ वि॒श्वे दे॒वा अ॒ग्ने भ॑रन्तु
चि॒त्ति॑भिः। स नो॑ भव शि॒वत॑मः सु॒प्र॒ती॒को वि॒भा॒व॑सुः। प्रे॒द॒ग्ने
ज्योति॑ष्मान् याहि शि॒वेभि॑र॒र्चि॒भि॒स्त्वम्। बृ॒ह॒द्वि॒र्भानु॑भि॒र्भा॒स॒न्मा

हि॑सी॒स्त॒नुवा॑ प्र॒जाः। स॒मिधा॒ग्निं दु॑वस्यत घृ॒तैर्बो॑धय॒ताति॑थिम्।
आ (१०)

अ॒स्मिन् ह॒व्या जु॑होतन। प्रप्रा॒यम॒ग्निर्भ॑रतस्यं शृ॒ण्वे वि य॑थ्सू॒र्यो
न रोच॑ते बृ॒हद्भाः॑। अ॒भि यः पू॑रुं पृ॒त॑नासु त॒स्थौ दी॑दाय॒ दैव्यो॑
अति॑थिः शि॒वो नः॑। आपो॑ दे॒वीः प्र॑तिं गृ॒ह्णीत॒ भस्मै॑तथ्स्यो॒ने कृ॑णुध्व॑
सुर॒भावु॑ लो॒के। तस्मै॑ नमन्तां॒ जन॑यः सु॒पत्नी॑र्मा॒तिव॑ पु॒त्रं बि॑भृता
स्वे॒नम्। अ॒प्स्व॑ग्ने सधि॒ष्टव॑ (११)

सौष॑धी॒रनु॑ रुध्यसे। गर्भे॑ सञ्जा॑यसे पुनः॑। गर्भो॑ अ॒स्योष॑धीनां॒
गर्भो॑ वन॒स्पती॑नाम्। गर्भो॑ वि॒श्वस्य॑ भू॒तस्या॒ग्ने गर्भो॑ अ॒पाम॑सि।
प्र॒सद्य॑ भस्म॑ना॒ योनि॑म॒पश्च॑ पृथि॒वीम॑ग्ने। स॒सृज्य॑ मा॒तृभि॑स्त्वं
ज्योति॑ष्मान्पुन॒रास॑दः। पुन॒रास॑द्य॒ सदन॑म॒पश्च॑ पृथि॒वीम॑ग्ने। शेषे॑
मा॒तुर्य॑थोप॒स्थेऽन्तर॑स्या॑ शि॒वत॑मः। पुन॑रू॒र्जा (१२)

नि व॑र्तस्व पुन॑र॒ग्र इ॒षायु॑षा। पुन॑र्नः पा॒हि वि॒श्वतः॑। सह
र॒य्या नि व॑र्तस्वा॒ग्ने पि॒न्वस्व॑ धा॒रया॑। वि॒श्वप्सि॑न्वा वि॒श्वत॑स्प॒रि।
पुन॑स्त्वादि॒त्या रु॒द्रा वस॑वः॒ समि॑न्धतां पुन॑र्ब्र॒ह्माणो॑ वसु॒नीथ॑ य॒ज्ञैः।
घृ॒तेन॒ त्वं त॒नुवो॑ वर्धयस्व स॒त्याः स॑न्तु यज॑मानस्य॒ कामाः॑। बोधा॑
नो अ॒स्य वच॑सो यविष्ठ॒ म॒हिष्ठ॑स्य॒ प्रभृ॑तस्य स्वधावः। पी॒यति॑ त्वो
अनु॑ त्वो गृणाति व॒न्दारु॑स्ते त॒नुव॑ वन्दे अ॒ग्ने। स बो॑धि सूरि॒र्मघ॑वा
वसु॑दावा वसु॑पतिः। यु॒यो॒ध्यस्म॑द्वेषा॑सि॥ (१३)

आ तवोर्जाऽनु षोडश च॥ [३]

अपैत॒ वीत॒ वि च॑ सर्प॒तातो॒ येऽत्र॒ स्थ पु॑रा॒णा ये च॒ नूत॑नाः।
अदा॑दिदं य॒मोऽव॒सानं॑ पृथि॒व्या अ॒क्रन्नि॑मं पि॒तरौ॑ लो॒कम॑स्मै।
अ॒ग्नेर्भ॑स्मा॒स्यग्नेः॑ पु॒रीष॑मसि सं॒ज्ञान॑मसि का॒मध॑रणं मयि॑ ते
का॒मध॑रणं भूयात्। सं या वः प्रि॒यास्त॑नुवः स॒म्प्रि॒या हृ॑दयानि वः।
आ॒त्मा वो॑ अस्तु (१४)

स॒म्प्रि॒यः स॒म्प्रि॒यास्त॑नुवो मम॑। अय॑ः सो अ॒ग्निर्य॑स्मिन्सोम॑मिन्द्र
सु॒तं द॒धे ज॒ठरै॑ वाव॒शानः॑। स॒हस्रि॑यं वाज॒मत्यं॑ न स॒प्तिः
स॒स॒वान्ध॑सन्ध॒स्तूय॑से जा॒तवे॑दः। अ॒ग्ने दि॒वो अ॒र्णम॑च्छा जिगा॒स्यच्छा॑
दे॒वाः ऊ॒चिषे॑ धि॒ष्णि॒या ये। याः प॒रस्ता॑द्रोच॒ने सूर्य॑स्य
याश्चा॒वस्ता॑दुप॒तिष्ठ॑न्त॒ आपः॑। अ॒ग्ने य॒त्ते दि॒वि वर्चः॑ पृथि॒व्या
यदोष॑धीषु (१५)

अ॒प्सु वा॑ यजत्र। येना॒न्तरि॑क्षमु॒र्वात॑तन्थ॒ त्वेषः॑ स भा॒नुर॑र्ण॒वो
नृ॒चक्षाः॑। पु॒रीष्या॑सो अ॒ग्नयः॑ प्राव॒णेभिः॑ स॒जोष॑सः। जुष॒न्ताः
ह॒व्यमाहु॑तमनमी॒वा इषो॑ म॒हीः। इडा॑म॒ग्ने पुरु॑द॒सः स॒नि गोः
श॑श्वत्त॒मः ह॒वमा॑नाय साध। स्यान्नः॑ सु॒नुस्त॑न॒यो वि॒जावा॑ग्ने सा ते
सुम॑तिर्भू॒त्वस्मे। अ॒यं ते योनि॑र्ऋ॒त्वियो॒ यतो॑ जा॒तो अरो॑चथाः।
तं जा॒नन् (१६)

अ॒ग्न आ रो॒हाथा॑ नो वर्ध॒या र॒यिम्। चिद॑सि॒ तया॑

देवतयाङ्गिरस्वद्धुवा सीद परिचिदसि तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्धुवा
सीद लोकं पृण छिद्रं पृणार्थो सीद शिवा त्वम्। इन्द्राग्नी त्वा
बृहस्पतिरस्मिन् योनावसीषदन्। ता अस्य सूददोहसः सोमः
श्रीणन्ति पृश्नयः। जन्म देवानां विशस्त्रिष्वा रोचने दिवः॥ (१७)

अस्त्वोपधीषु जानन्नष्टाचंत्वारिंशच्च॥ [४]

समित् ५ सं कल्पेथा ५ सम्प्रियौ रोचिष्णू सुमनस्यमानौ।
इषमूर्जमभि संवसानौ सं वा मनांसि सं व्रता समु
चित्तान्याकरम्। अग्ने पुरीष्याधिपा भवा त्वं नः। इषमूर्ज
यजमानाय धेहि। पुरीष्यस्त्वमग्ने रयिमान्युष्टिमा ५ असि। शिवाः
कृत्वा दिशः सर्वाः स्वां योनिमिहासदः। भवतं नः समनसौ
समौकसौ (१८)

अरेपसौ। मा यज्ञ ५ हिंसिष्टं मा यज्ञपतिं जातवेदसौ शिवौ
भवतमद्य नः। मातेव पुत्रं पृथिवी पुरीष्यमग्निः स्वे योनावभारुखा।
तां विश्वेदेवैरऋतुभिः संविदानः प्रजापतिर्विश्वकर्मा वि मुञ्चतु।
यदस्य पारे रजसः शुक्रं ज्योतिरजायत। तन्नः पर्षदति द्विषोऽग्ने
वैश्वानर स्वाहा। नमः सु ते निर्ऋते विश्वरूपे (१९)

अयस्मयं वि चृता बन्धमेतम्। यमेन त्वं यम्यां संविदानोत्तमं
नाकमधि रोहयेमम्। यत्ते देवी निर्ऋतिरा बबन्ध दामं
ग्रीवास्वविचर्त्यम्। इदं ते तद्वि ष्याम्यायुषो न मध्यादथा
जीवः पितुमद्धि प्रमुक्तः। यस्यांस्ते अस्याः क्रूर आसञ्जुहोम्येषां

बन्धानांमवसर्जनाय। भूमिरिति त्वा जनां विदुर्निर्ऋतिः (२०)

इति त्वाहं परि वेद विश्वतः। असुन्वन्तमयंजमानमिच्छ
स्तेनस्येत्यां तस्करस्यान्वैषि। अन्यमस्मदिच्छ सा त इत्या नमो
देवि निर्ऋते तुभ्यमस्तु। देवीमहं निर्ऋतिं वन्दमानः पितेव पुत्रं
दस्ये वचोभिः। विश्वस्य या जायमानस्य वेद शिरःशिरः प्रति
सूरी वि चष्टे। निवेशनः संगमनो वसूनां विश्वा रूपाभि चष्टे (२१)

शर्चीभिः। देव इव सविता सत्यधर्मेन्द्रो न तस्थौ समरे
पंथीनाम्। सं वरत्रा दधातन निराहावान्कृणोतन। सिञ्चामहा
अवटमुद्रिणं वयं विश्वाहादस्तमक्षितम्। निष्कृताहावमवटः
सुवरत्रः सुषेचनम्। उद्रिणः सिञ्चे अक्षितम्। सीरा युञ्जन्ति
कवयो युगा वि तन्वते पृथक्। धीरा देवेषु सुम्रया। युनक्त सीरा
वि युगा तनोत कृते योनौ वपतेह (२२)

बीजम्। गिरा च श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत्थसृण्यां
पक्वमायत्। लाङ्गलं पवीरवः सुशेवः सुमतिथ्सरु। उदित्कृषति
गामविं प्रफर्व्य च पीवरीम्। प्रस्थावद्रथवाहनम्। शुनं नः फाला
वि तुदन्तु भूमिः शुनं कीनाशा अभि यन्तु वाहान्। शुनं पर्जन्यो
मधुना पयोभिः शुनांसीरा शुनमस्मासु धत्तम्। कामं कामदुघे धुक्ष्व
मित्राय वरुणाय च। इन्द्रायाग्रये पूष्ण ओषधीभ्यः प्रजाभ्यः। घृतेन
सीता मधुना समक्ता विश्वैर्देवैरनुमता मरुद्भिः। ऊर्जस्वती पयसा

पिन्वंमानास्मान्सीते पर्यसाभ्याववृथ्स्व॥ (२३)

समोकसौ विश्वरूपे विदुर्निर्ऋतिरभि चंष्ट इह मित्राय द्वाविंशतिश्च॥ [५]

या जा॒ता ओष॑धयो दे॒वेभ्य॑स्त्रियु॒गं पु॒रा। मन्दा॑मि ब॒भ्रूणा॑मह॒ः
श॒तं धा॒मा॒नि स॒प्त च॑। श॒तं वो॑ अ॒म्ब॒ धा॒मा॒नि स॒हस्र॑मु॒त वो॒ रुहः॑।
अथा॑ श॒तक्र॑त्वो यू॒यमि॒मं मे॑ अ॒ग॒दं कृ॑त। पु॒ष्पा॒वतीः प्र॑सू॒वतीः
फ॒लिनी॑र॒फला॑ उ॒त। अ॒श्वा इ॒व स॒जित्वा॑री॒र्वीरु॑धः पारयि॒ष्णवः॑।
ओष॑धीरि॒ति मा॒तर॒स्तद्वो॑ दे॒वीरु॑पं ब्रु॒वे। र॒पाँसि॑ विघ्न॒तीरि॑त॒
रपः॑ (२४)

चा॒तय॑मानाः। अ॒श्व॒त्ये वो॑ नि॒षद॑नं पु॒र्णे वो॑ वस॒तिः कृ॒ता।
गो॒भाज॑ इ॒त्कि॒ला॒सथ॑ य॒त्स॒नव॑थ॒ पूरु॑षम्। यद॒हं वा॒जय॑न्नि॒मा
ओष॑धीरु॒हस्त॑ आ॒दधे॑। आ॒त्मा य॒क्ष्म॑स्य नश्यति पु॒रा जी॑व॒गृभो॑
यथा॑। यदोष॑धयः संगच्छ॑न्ते रा॒जा॒नः स॒मि॒ता॒वि॒व। वि॒प्रः स
उ॑च्यते भि॒षग्र॑क्षो॒हार्मी॑व॒चात॑नः। निष्कृ॑तिर्नाम॒ वो मा॒ताथा॑ यू॒यञ्
स्थ॒ सङ्कृ॑तीः। स॒राः प॑त॒त्रिणीः॑ (२५)

स्थ॒न॒ यदा॒मय॑ति निष्कृ॑त। अ॒न्या वो॑ अ॒न्याम॑व॒त्वन्या॑न्यस्या
उपा॑वता। ताः सर्वा॑ ओष॑धयः संवि॒दाना॑ इ॒दं मे॑ प्रा॒वता॑
वचः॑। उच्छु॒ष्मा ओष॑धीनां गा॒वो गो॒ष्ठादि॑वेरते। धन॑ँ
सनि॒ष्यन्ती॑नामा॒त्मानं॑ तव॑ पूरुष। अति॑ विश्वाः॑ परि॒ष्ठाः
स्तेन॑ इ॒व ब्र॒जम॑क्रमुः। ओष॑धयः प्राचु॑च्यवु॒र्यत् किं॑ च त॒नुवा॑ञ्
रपः॑। याः (२६)

त॒ आ॒त॒स्थु॒रा॒त्मानं॑ या॒ आ॒वि॒वि॒शुः परुः॑परुः। तास्ते॒ यक्ष्मं॑
वि॒ बा॒धन्ता॑मु॒ग्रो म॑ध्य॒म॒शी॒रि॒व। सा॒कं य॑क्ष्म॒ प्र प॑त॒ श्ये॒नेन॑
कि॒कि॒दी॒विना॑। सा॒कं वा॒त॑स्य॒ ध्राज्या॑ सा॒कं न॑श्य॒ नि॒हा॒क॒या।
अ॒श्व॒ाव॒ती॑ꣳ सोम॑व॒तीमूर्ज॑य॒न्तीमु॒दो॒ज॒सम्। आ वि॑त्थि॒ सर्वा॑
ओष॑धी॒र॒स्मा अ॑रि॒ष्टता॑तये। याः फ॒लिनी॒र्या अ॑फ॒ला अ॑पुष्पा॒ याश्च॑
पुष्पि॑णीः। बृह॒स्पति॑प्रसू॒तास्ता॒ नो मु॒श्चन्त्व॑ꣳहंसः। याः (२७)

ओष॑धयः सोम॑राज्ञीः प्रवि॑ष्टाः पृथि॒वीम॑नु। तासां॒ त्वम॑स्यु॒त्त॒मा
प्र णो॑ जी॒वात॑वे सु॒व। अ॒व॒प॒त॑न्तीर॒वद॑न्दि॒व ओष॑धयः परि॑। यं
जी॒वम॑श्जवा॑म॒है न स रि॑ष्याति॒ पूरु॑षः। याश्चे॒दमु॑प॒शृण्व॑न्ति॒ याश्च॑
दूरं॑ परा॑गताः। इ॒ह सं॒ग॒त्य॒ ताः सर्वा॑ अ॒स्मै सं द॑त्त॒ भेष॑जम्।
मा वो॑ रिष॒त्ख॒नि॒ता य॒स्मै चा॒हं ख॒नामि॑ वः। द्वि॒प॒च॒तु॒ष्प॒द॒स्माक॑ꣳ
सर्व॑म॒स्त्वना॑तु॒रम्। ओष॑धयः सं व॑दन्ते॒ सोमे॑न॒ सह॒ राज्ञा॑। य॒स्मै
क॒रोति॑ ब्राह्म॒णस्त॑ꣳ रा॒ज॒न्या॒र॒याम॑सि॥ (२८)

रपः प॒त॒त्रिणी॑र्या अꣳहंसो॒ याः ख॒नामि॑ वोऽष्टा॑दंश॒ च॥ ————— [६]

मा नो॑ हिꣳसी॒ज्ज॒नि॒ता यः पृ॑थि॒व्या यो वा॒ दि॒वꣳ स॒त्य॒ध॒र्मा
ज॒जान॑। यश्चा॒पश्च॒न्द्रा बृ॑ह॒तीर्ज॒जान॑ क॒स्मै दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ वि॒धेम।
अ॒भ्याव॑र्तस्व॒ पृथि॒वि य॒ज्ञेन॑ प॒यसा॑ सह। व॒पां ते॑ अ॒ग्निरि॑षितो॒
ऽव॑ सर्प॒तु। अ॒ग्ने य॒त्ते शु॒क्रं य॒च्च॒न्द्रं य॒त्पूतं॑ यद्य॒ज्ञिय॑म्। तद्दे॒वेभ्यो॑
भ॒राम॑सि। इष॒मूर्ज॑म॒हमि॑त॒ आ (२९)

दद ऋतस्य धाम्नो अमृतस्य योनैः। आ नो गोषु
विश्वौषधीषु जहामि सेदिमनिराममीवाम्। अग्ने तव श्रवो वयो
महिं भ्राजन्त्यर्चयो विभावसो। बृहद्भानो शवसा वाजमुक्थ्यं
दधासि दाशुषे कवे। इरज्यन्नग्ने प्रथयस्व जन्तुभिरस्मे रायो
अमर्त्य। स दर्शतस्य वपुषो वि राजसि पृणक्षिं सानसि
रयिम्। ऊर्जो नपाज्ञातवेदः सुशस्तिभिर्मन्दस्व (३०)

धीतिभिर्हितः। त्वे इषः सं दधुर्भूरिरेतसश्चित्रोतयो
वामजाताः। पावकवर्चाः शुक्रवर्चा अनूनवर्चा उदियर्षि भानुना।
पुत्रः पितरां विचरन्नुपावस्युभे पृणक्षि रोदसी। ऋतावानं महिषं
विश्वचर्षणिमग्निं सुम्नाय दधिरे पुरो जनाः। श्रुत्कर्णं सप्रथस्तं
त्वा गिरा दैव्यं मानुषा युगा। निष्कर्तारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयन्तं
राधसे महे। रातिं भृगूणामुशिजं कविक्रतुं पृणक्षिं सानसिम् (३१)

रयिम्। चितः स्थ परिचित ऊर्ध्वचितः श्रयध्वं तया
देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवाः सीदत। आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः
सोम वृष्णियम्। भवा वाजस्य सङ्गथे। सं ते पयांसि समु यन्तु
वाजाः सं वृष्णियान्यभिमातिषाहः। आप्यायमानो अमृताय सोम
दिवि श्रवांस्युत्तमानि धिष्व॥ (३२)

आ मन्दस्व सानसिमेकात्रचत्वारिंशच्च॥ [७]

अभ्यस्थाद्विश्वाः पृतना अरातीस्तदग्निराह तदु सोम आह।

बृहस्पतिः सविता तन्म आह पुषा माधात्सुकृतस्य लोके। यदक्रन्दः
प्रथमं जायमान उद्यन्त्समुद्रादुत वा पुरीषात्। श्येनस्य पक्षा
हरिणस्य बाहू उपस्तुतं जनिम् तत्त अर्वन्न। अपां पृष्ठमसि योनिरग्रेः
समुद्रमभितः पिन्वमानम्। वर्धमानं महः (३३)

आ च पुष्करं दिवो मात्रया वरिणा प्रथस्व। ब्रह्म जज्ञानं
प्रथमं पुरस्ताद्वि सीमतः सुरुचो वेन आवः। स बुधिया उपमा
अस्य विष्ठाः सतश्च योनिमसंतश्च विवः। हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे
भूतस्य जातः पतिरेकं आसीत्। स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै
देवाय हविषा विधेम। द्रप्सश्चस्कन्द पृथिवीमनु (३४)

द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः। तृतीयं योनिमनु सश्चरन्तं द्रप्सं
जुहोम्यनु सप्त होत्राः। नमो अस्तु सर्पेभ्यो ये के च पृथिवीमनु।
ये अन्तरिक्षे ये दिवि तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः। येऽदो रोचने दिवो ये
वा सूर्यस्य रश्मिषु। येषामप्सु सदः कृतं तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः।
या इषवो यातुधानानां ये वा वनस्पती रनु। ये वावटेषु शेरते
तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः॥ (३५)

महोऽनु यातुधानानामेकादश च॥ ————— [८]

ध्रुवासि धरुणास्तृता विश्वकर्मणा सुकृता। मा त्वा समुद्र
उद्वधीन्मा सुपर्णोऽव्यथमाना पृथिवीं दृह। प्रजापतिस्त्वा सादयतु
पृथिव्याः पृष्ठे व्यचस्वतीं प्रथस्वतीं प्रथोऽसि पृथिव्यासि भूरसि

भूमि॑रस्यदि॑तिरसि॒ विश्व॑धाया॒ विश्व॑स्य॒ भुव॑नस्य॒ धृ॒त्रीं पृ॑थि॒वीं
यच्छ॑ पृथि॒वीं दृ॒ह पृथि॑वीं मा हि॒ंसीर्वि॑श्व॒स्मै प्रा॒णाया॑प॒नाय॑
व्या॒नायो॑दा॒नाय॑ प्रति॒ष्ठायै॑ (३६)

च॒रित्रा॑या॒ग्निस्त्वा॒भि पा॑तु म॒ह्या स्व॒स्त्या छ॒र्दिषा॑ शन्त॑मेन॒ तया॑
दे॒वत॑याङ्गि॒रस्व॒द्धुवा॑ सी॒दा। काण्डा॑त्काण्डात् प्र॒रोह॑न्ती॒ परु॑षःपरु॑षः
परि॑। ए॒वा नो॑ दूर्वे॒ प्र त॑नु स॒हस्रे॑ण श॒तेन॑ च। या श॒तेन॑ प्रत॒नोषि॑
स॒हस्रे॑ण वि॒रोह॑सि। तस्या॑स्ते दे॒वीष्ट॑के वि॒धेम॑ ह॒विषा॑ व॒यम्।
अषा॑ढासि॒ सह॑माना॒ सह॑स्वारा॒तीः सह॑स्वारा॒तीय॑तः सह॑स्व॒ पृ॒त॒नाः
सह॑स्व॒ पृ॒त॒न्य॒तः। सह॑स्रे॒वीर्या॑ (३७)

अ॒सि सा मा॑ जि॒न्वा। मधु॑ वा॒ता ऋ॒ताय॑ते मधु॑ क्षर॒न्ति
सिन्ध॑वः। मा॒ध्वी॒र्नः स॒न्त्वोष॑धीः। मधु॑ नक्त॑मु॒तोष॑सि॒ मधु॑म॒त्पार्थि॑व॒ः
रजः॑। मधु॑ द्यौर॑स्तु नः पि॒ता। मधु॑मा॒त्रो व॒न॒स्पति॑र्मधु॑मा॒ः अस्तु॑
सूर्यः॑। मा॒ध्वी॒र्गावो॑ भवन्तु नः। म॒ही द्यौः पृ॑थि॒वी च॑ न इ॒मं य॒ज्ञं
मि॑मिक्षताम्। पि॒पृ॒तां नो॑ भरी॑मभिः। तद्वि॒ष्णोः पर॑मम् (३८)

प॒दः सदा॑ पश्यन्ति॒ सूर्यः॑। दि॒वीव॑ चक्षु॒रात॑तम्। ध्रु॒वासि॑
पृथि॒वि सह॑स्व॒ पृ॒त॒न्य॒तः। स्यू॒ता दे॒वेभि॑र॒मृते॑नागाः। यास्ते॑ अ॒ग्ने
सूर्ये॑ रुचं॒ उद्य॑तो दि॒वंमा॑त॒न्वन्ति॑ र॒श्मिभिः॑। ताभिः॑ सर्वा॑भी रुचे
जना॑य नस्कृ॒धि। या वो॑ दे॒वाः सूर्ये॑ रुचो॒ गोष्व॑श्चेषु॒ या रुचः॑।
इन्द्रा॑ग्नी॒ ताभिः॑ सर्वा॑भी रुचं॒ नो ध॑त्त बृह॒स्पते॑। वि॒राट् (३९)

ज्योतिरधारयत्सम्राड्ज्योतिरधारयत्स्वराड्ज्योतिरधारयत्। अग्ने
 युक्ष्वा हि ये तवाश्वासो देव साधवः। अरं वहन्त्याशवः। युक्ष्वा
 हि देवहूतमा॑ अश्वा॑ अग्ने रथीरि॑व। नि होता॑ पूर्व्यः संदः।
 द्रप्सश्च॑स्कन्द पृथिवीमनु द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः। तृतीयं
 योनिमनु सञ्चरन्तं द्रप्सं जुहोम्यनु सप्त (४०)

होत्राः। अभूदिदं विश्वस्य भुवनस्य वाजिनमग्नेर्वैश्वानरस्य च।
 अग्निज्योतिषा ज्योतिष्मान्नुक्मो वर्चसा वर्चस्वान्। ऋचे त्वा रुचे
 त्वा समिध्वन्वन्ति सरितो न धेनाः। अन्तरहृदा मनसा पूयमानाः।
 घृतस्य धारा अभि चाकशीमि। हिरण्ययो वेतसो मध्य आसाम्।
 तस्मिन्सुपर्णो मधुकृत्कुलायी भजन्नास्ते मधु देवताभ्यः। तस्यासते
 हरयः सप्त तीरे स्वधां दुहाना अमृतस्य धाराम्॥ (४१)

प्रतिष्ठायै सहस्रवीर्या परमं विरादथ्सप्त तीरे चत्वारि च॥ [९]

आदित्यं गर्भं पयसा समञ्जसहस्रस्य प्रतिमां विश्वरूपम्।
 परि वृद्धिं हरसा माभि मृक्षः शतायुषं कृणुहि चीयमानः।
 इमं मा हिंसीद्विपादं पशूना सहस्राक्ष मेध आ चीयमानः।
 मयुमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तनुवो नि षीद। वातस्य
 ध्राजिं वरुणस्य नाभिमश्वं जज्ञान सहस्रं सरिरस्य मध्ये। शिशुं
 नदीना सहस्रं हरिन्द्रिबुद्धमग्ने मा हिंसीः (४२)

परमे व्योमन्। इमं मा हिंसीरेकशफं पशूनां कनिक्रुदं

वाजिनं वाजिनेषु। गौरमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तनुवो
 नि षीद। अजस्रमिन्दुमरुषं भुरण्युमग्निमीडे पूर्वचित्तौ नमोभिः। स
 पर्वभिर्ऋतुशः कल्पमानो गां मा हिंसीरदिति विराजम्। इमं
 समुद्रं शतधारमुत्सं व्यच्यमानम्भुवनस्य मध्ये। घृतं दुहानामदिति
 जनायाग्ने मा (४३)

हिंसीः परमे व्योमन्। गवयमारण्यमनु ते दिशामि तेन
 चिन्वानस्तनुवो नि षीद। वरूत्रिं त्वष्टुर्वरुणस्य नाभिमविं जज्ञानां
 रजसः परस्मात्। महीं साहस्रीमसुरस्य मायामग्ने मा हिंसीः
 परमे व्योमन्। इमामूर्णायुं वरुणस्य मायां त्वचं पशूनां द्विपदां
 चतुष्पदाम्। त्वष्टुः प्रजानां प्रथमं जनित्रमग्ने मा हिंसीः परमे
 व्योमन्। उष्ट्रमारण्यमनु (४४)

ते दिशामि तेन चिन्वानस्तनुवो नि षीद। यो अग्निरग्नेस्तपसो-
 ऽधि जातः शोचात्पृथिव्या उत वा दिवस्परि। येन प्रजा विश्वकर्मा
 व्यानद्वमग्ने हेडः परि ते वृणक्तु। अजा ह्यग्नेरजनिष्ट गर्भात्सा
 वा अपश्यञ्जनितामग्ने। तया रोहमायन्नुप मेध्यासस्तया देवा
 देवतामग्र आयन्। शरभमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तनुवो
 नि षीद॥ (४५)

अग्ने मा हिंसीरग्ने मोष्ट्रमारण्यमनु शरभं नवं च॥ [१०]

इन्द्राग्नी रोचना दिवः परि वाजेषु भूषथः। तद्वा चेति

प्र वीर्यम्। इजथद्वृत्रमुत संनोति वाजमिन्द्रा यो अग्नी सहुरी
 सपर्यात्। इरज्यन्ता वसव्यस्य भूरेः सहस्तमा सहसा वाजयन्ता।
 प्र चरषणिभ्यः पृतना हवेषु प्र पृथिव्या रिरिचाथे दिवश्च। प्र
 सिन्धुभ्यः प्र गिरिभ्यो महित्वा प्रेन्द्राग्नी विश्वा भुवनात्यन्या।
 मरुतो यस्य हि (४६)

क्षये पाथा दिवो विमहसः। स सुगोपातमो जनः। यज्ञैर्वा
 यज्ञवाहसो विप्रस्य वा मतीनाम्। मरुतः शृणुता हवम्। श्रियसे
 कं भानुभिः सम्मिमिक्षिरे ते रश्मिभिस्त ऋक्भिः सुखादयः। ते
 वाशीमन्त इष्मिणो अभीरवो विद्रे प्रियस्य मारुतस्य धाम्नः। अव
 ते हेड उदुत्तमम्। कया नश्चित्र आ भुवदूती सदावृधः सखा। कया
 शचिष्ठया वृता। (४७)

को अद्य युङ्क्ते धुरि गा ऋतस्य शिमीवतो भामिनो दुर्हणायून।
 आसन्निषून् हृथ्वसो मयोभून् य एषाम् भृत्यामृणधत्स जीवात्।
 अग्ने नया देवानां शं नो भवन्तु वाजेवाजे। अप्स्वग्ने सधिष्टव
 सौषधीरनु रुध्यसे। गर्भे सञ्जायसे पुनः। वृषा सोम द्युमां अंसि
 वृषा देव वृषव्रतः। वृषा धर्माणि दधिषे। इमं मे वरुण तत्त्वां यामि
 त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्ने॥ (४८)

हि वृता म एकादश च॥ [११]

अपां त्वेमन्नयं पुरो भुवः प्राची ध्रुवक्षितिर्विरिन्द्राग्नी मा छन्द आशुस्त्रिवृदग्नेर्भागोऽस्येकयेयमेव

सा याग्रे जा॒तान॒ग्निर्वृ॒त्राणि॒ त्रयो॑दश॥—[१२] अ॒पां त्वेन्द्रा॑ग्नी इ॒यमे॒व दे॒वता॑ता॒ षट्त्रिं॑शत्॥३६॥ अ॒पां
त्वेम॑न् ह॒विषा॒ वर्ध॑नेन॥

॥ तृतीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

अपां त्वेमन्थासादयाम्यपां त्वोद्मन्थासादयाम्यपां त्वा
भस्मन्थासादयाम्यपां त्वा ज्योतिषि सादयाम्यपां त्वायने
सादयाम्यर्णवे सदेने सीद समुद्रे सदेने सीद सलिले सदेने
सीदापां क्षये सीदापां सधिषि सीदापां त्वा सदेने सादयाम्यपां
त्वा सधस्थे सादयाम्यपां त्वा पुरीषे सादयाम्यपां त्वा योनौ
सादयाम्यपां त्वा पार्थसि सादयामि गायत्री छन्दस्त्रिष्टुप्छन्दो
जगती छन्दोऽनुष्टुप्छन्दः पङ्क्तिश्छन्दः ॥ (१)

योनौ पञ्चदश च ॥ ————— [१]

अयं पुरो भुवस्तस्य प्राणो भौवायनो वसन्तः प्राणायनो गायत्री
वासन्ती गायत्रियै गायत्रं गायत्रादुपां शुरुपां शोस्त्रिवृत्रिवृतौ
रथन्तरं रथन्तराद्वसिष्ठ ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया प्राणं
गृह्णामि प्रजाभ्योऽयं दक्षिणा विश्वकर्मा तस्य मनो वैश्वकर्मणं
ग्रीष्मो मानसस्त्रिष्टुग्रेष्मी त्रिष्टुभं ऐडमैडादन्तर्यामोऽन्तर्यामात्
पञ्चदशः पञ्चदशाद्बृहद्बृहतो भरद्वाज ऋषिः प्रजापतिगृहीतया
त्वया मनः (२)

गृह्णामि प्रजाभ्योऽयं पश्चाद्विश्वव्यचास्तस्य चक्षुर्वैश्वव्यचसं
वर्षाणि चाक्षुषाणि जगती वार्षी जगत्या ऋक्षममृक्षमाच्छुक्रः

शुक्रात्सप्तदशः सप्तदशाद्वैरूपं वैरूपाद्विश्वामित्र ऋषिः प्रजा-
पतिगृहीतया त्वया चक्षुर्गृह्णामि प्रजाभ्यं इदमुत्तरात्सुवस्तस्य
श्रोत्रं सौवः शरच्छौत्र्यनुष्टुप्छारद्यनुष्टुभः स्वारः स्वारांन्मन्थी
मन्थिनं एकविंश एकविंशाद्वैराजं वैराजाञ्जमदग्निर्ऋषिः
प्रजापतिगृहीतया (३)

त्वया श्रोत्रं गृह्णामि प्रजाभ्यं इयमुपरि मतिस्तस्यै वाङ्माती
हैमन्तो वाच्यायनः पङ्क्तिर्हैमन्ती पङ्क्तौ निधनवन्निधनवत आग्रयण
आग्रयणात्रिणवत्रयस्त्रिंशौ त्रिणवत्रयस्त्रिंशाभ्यां शाक्ररैवते
शाक्ररैवताभ्यां विश्वकर्मर्षिः प्रजापतिगृहीतया त्वया वाचं
गृह्णामि प्रजाभ्यः॥ (४)

त्वया मनो जमदग्निर्ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्रिंशच्च॥ [२]

प्राचीं दिशां वसन्त ऋतूनामग्निर्देवता ब्रह्म द्रविणं त्रिवृथस्तोमः
स उ पञ्चदशवर्तनिस्त्र्यविर्यः कृतमयानां पुरोवातो वातः सानंग
ऋषिर्दक्षिणा दिशां ग्रीष्म ऋतूनामिन्द्रो देवता क्षत्रं द्रविणं पञ्चदशः
स्तोमः स उ सप्तदशवर्तनिर्दित्यवाङ्मयस्त्रेतायानां दक्षिणाद्वातो वातः
सनातन ऋषिः प्रतीचीं दिशां वर्षा ऋतूनां विश्वे देवा देवता
विट् (५)

द्रविणं सप्तदशः स्तोमः स उवेकविंशवर्तनिस्त्रिवृथो
वयो द्वापरोऽयानां पश्चाद्वातो वातोऽहभून् ऋषिरुदीची दिशा
शरदृतूनां मित्रावरुणौ देवता पुष्टं द्रविणमेकविंशः स्तोमः स उ

त्रिणवर्तनिस्तुर्यवाङ्मयं आस्कन्दोऽयानामुत्तराद्वातो वातः प्रत्न
 ऋषिरूर्ध्वा दिशाः हेमन्तशिशिरावृतूनां बृहस्पतिर्देवता वर्चो द्रविणं
 त्रिणवः स्तोमः स उ त्रयस्त्रिंशवर्तनिः पष्ठवाङ्मयोऽभिभूरयानां
 विष्वग्वातो वातः सुपर्ण ऋषिः पितरः पितामहाः परेऽवरे
 ते नः पान्तु ते नोऽवन्त्वस्मिन्ब्रह्मन्त्रस्मिन्क्षत्रेऽस्यामाशिष्यस्यां
 पुरोधायामस्मिन्कर्मत्रस्यां देवहृत्याम्॥ (६)

विद्वद्वाङ्मयोऽष्टाविंशतिश्च॥

[३]

ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोनिर्ध्रुवासि ध्रुवं योनिमा सीद साध्या।
 उख्यस्य केतुं प्रथमं पुरस्तादश्विनोर्ध्वर्यू सादयतामिह त्वा। स्वे
 दक्षे दक्षपितेह सीद देवत्रा पृथिवी बृहती रराणा। स्वासस्था
 तनुवा सं विश्व पितेवैधि सूनव आ सुशेवाश्विनोर्ध्वर्यू
 सादयतामिह त्वा। कुलायिनी वसुमती वयोधा रयिं नो वर्ध
 बहुलः सुवीरम्। (७)

अपामतिं दुर्मतिं बाधमाना रायस्पोषे यज्ञपतिमाभजन्ती
 सुवर्धेहि यजमानाय पोषमश्विनोर्ध्वर्यू सादयतामिह त्वा।
 अग्नेः पुरीषमसि देव्यानी तां त्वा विश्वे अभि गृणन्तु देवाः।
 स्तोमपृष्ठा घृतवतीह सीद प्रजावदस्मे द्रविणा यजस्वाश्विनोर्ध्वर्यू
 सादयतामिह त्वा। दिवो मूर्धासि पृथिव्या नाभिर्विष्टम्भनी
 दिशामधिपत्नी भुवनानाम्। (८)

उ॒र्मिर्द्र॑प्सो अ॒पाम॑सि वि॒श्वक॑र्मा त ऋषि॑र॒श्विना॑ध्व॒र्यू
सा॑दयतामि॒ह त्वा॑। स॒जूर्ऋ॒तुभिः॑ स॒जूर्वि॒धाभिः॑ स॒जूर्व॑सु॒भिः स॒जू
रु॒द्रैः स॒जूरा॑दित्यैः स॒जूर्वि॒श्वैर्दे॑वैः स॒जूर्दे॑वैः स॒जूर्दे॑वैर्वयो॒नाधै॑र॒ग्नये॑
त्वा वै॒श्वान॒राया॑श्विना॑ध्व॒र्यू सा॑दयतामि॒ह त्वा॑। प्रा॒णं मे॑ पा॒ह्यपा॑नं
मे॑ पा॒हि व्या॑नं मे॑ पा॒हि चक्षु॑र्म उ॒र्व्या वि॑ भा॒हि श्रो॑त्रं
मे॑ श्लो॒कया॑प॒स्पिन्वो॑ष॒धीर्जि॑न्व द्वि॒पात्पा॑हि चतु॑ष्पादव दि॒वो
वृ॒ष्टिमे॑रय॥ (९)

सुवीरं भुवनानामुर्व्या सप्तदश च॥ [४]

अ॒विर्वय॑स्त्रि॒ष्टुच्छ॑न्दो॒ दित्य॑वाङ्मयो॒ वि॒राट्छ॑न्दः पञ्चा॑विर्वयो
गा॒य॒त्री छ॑न्दस्त्रि॒व॒त्सो वय॑ उ॒ष्णिहा॑ छ॒न्दस्तु॑र्यवाङ्मयो॒ऽनु॑ष्टु॒च्छन्दः॑
प॒ष्ठवा॑द्वयो॒ बृ॒हती॑ छ॒न्द उ॒क्षा वयः॑ स॒तोबृ॑हती॒ छन्द॑ ऋष॒भो वयः॑
क॒कुच्छ॑न्दो॒ धे॒नुर्वयो॑ जग॑ती॒ छन्दो॑ऽन॒ङ्गान् वयः॑ प॒ङ्क्ति॑श्छ॒न्दो ब॒स्तो
वयो॑ वि॒वलं॑ छ॒न्दो वृ॒ष्णिर्वयो॑ वि॒शालं॑ छ॒न्दः पुरु॑षो॒ वय॑स्त॒न्द्रं
छ॒न्दो व्या॑घ्रो॒ वयोऽना॑धृष्टं॒ छन्दः॑ सि॒ंहो वय॑श्छ॒दिश्छ॑न्दो॒ विष्ट॑म्भो
वयोऽधि॑पतिश्छ॒न्दः क्ष॑त्रं वयो॒ मय॑दं॒ छन्दो॑ वि॒श्वक॑र्मा॒ वयः॑ प॒रमे॑ष्टी
छ॒न्दो मूर्धा॑ वयः॒ प्र॒जाप॑तिश्छ॒न्दः॥ (१०)

पुरुषो वयः पङ्क्तिं शतिश्च॥ [५]

इन्द्रा॑ग्नी॒ अव्य॑थमा॒नामि॑ष्टकां दृ॒ह॒तं यु॒वम्। पृ॒ष्ठेन॑
द्यावा॑पृथि॒वी अ॒न्तरि॑क्षं च॒ वि बा॑धताम्॥ वि॒श्वक॑र्मा॒ त्वा
सा॑दयत्व॒न्तरि॑क्षस्य पृ॒ष्ठे व्य॑च॒स्वतीं॑ प्रथ॑स्वती॒म्भास्व॑ती॒

सूरि॒मती॒मा या द्यां भा॒स्या पृथि॒वीमोर्व॑न्तरि॒क्षम॑न्तरि॒क्षं
यच्छा॑न्तरि॒क्षं दृ॒हान्तरि॑क्षं मा हि॒ंसीर्वि॑श्वस्मै प्रा॒णायो॑पा॒नाय॑
व्या॒नायो॑दा॒नाय॑ प्रति॒ष्ठायै॑ च॒रित्रा॑य वा॒युस्त्वा॒भि पा॑तु म॒ह्या स्व॒स्त्या
छ॒र्दिषा॑ (११)

शन्त॑मेन॒ तया॑ दे॒वत॑याङ्गि॒रस्व॑द्धुवा सी॒द। रा॒ज्यसि॑ प्राची॒
दि॒ग्विरा॑डसि दक्षि॒णा दि॒ख्सम्रा॑डसि प्रती॒ची दि॒खस्व॑रा॒डस्युदी॑ची
दि॒गधि॑पत्यसि बृह॒ती दि॒गायु॑र्मे पाहि प्रा॒णं मे॑ पा॒ह्यपा॑नं मे॑ पाहि
व्या॒नं मे॑ पाहि चक्षु॑र्मे पाहि श्रोत्रं॑ मे पाहि मनो॑ मे जिन्व॒ वाचं॑
मे पि॒न्वात्मा॑नं मे पाहि ज्योति॑र्मे यच्छ॥ (१२)

छ॒र्दिषां पि॒न्व प॒द्व॥ [६]

मा छ॒न्दः प्र॒मा छ॒न्दः प्र॒तिमा॑ छ॒न्दोऽस्त्री॑वि॒श्छ॒न्दः प॒ङ्क्ति॑श्छ॒न्दः
उ॒ष्णिहा॑ छ॒न्दो बृह॒ती छ॒न्दोऽनु॑ष्टुप्छ॒न्दो वि॒राट्छ॒न्दो गाय॑त्री
छ॒न्दस्त्रि॑ष्टुप्छ॒न्दो जग॑ती छ॒न्दः पृथि॒वी छ॒न्दोऽन्तरि॑क्षं छ॒न्दो
द्यौश्छ॒न्दः समा॑श्छ॒न्दो नक्ष॑त्राणि छ॒न्दो मन॑श्छ॒न्दो वाक्छ॒न्दः
कृषि॑श्छ॒न्दो हि॒र॒ण्यं छ॒न्दो गौश्छ॒न्दोऽजा॑ छ॒न्दोऽश्व॑श्छ॒न्दः।
अ॒ग्नि॒र्दे॒वता॑ (१३)

वा॒तो दे॒वता॑ सू॒र्यो दे॒वता॑ च॒न्द्रमा॑ दे॒वता॑ वस॑वो दे॒वता॑ रु॒द्रा
दे॒वता॑दि॒त्या दे॒वता॑ वि॒श्वे दे॒वा दे॒वता॑ म॒रुतो॑ दे॒वता॑ बृह॒स्पति॑र्दे॒वतेन्द्रो॑
दे॒वता॑ वरु॑णो दे॒वता॑ मूर्धा॑सि रा॒ज्जुवा॑सि ध॒रुणा॑ य॒ज्यसि॑ यमि॒त्रीषे॑

त्वोर्जे त्वा कृष्यै त्वा क्षेमाय त्वा यन्त्री राङ्गुवासि धरणी धृत्र्यसि
धरित्र्यायुषे त्वा वर्चसे त्वौजसे त्वा बलाय त्वा॥ (१४)

देवताऽऽयुषे त्वा षट्॥ [७]

आशुस्त्रिवृद्भ्रान्तः पञ्चदशो व्योम सप्तदशः प्रतूर्तिरष्टादशस्तपो
नवदशोऽभिवर्तः सविंशो धरुण एकविंशो वर्चो द्वाविंशः
सम्भरणस्त्रयोविंशो योनिश्चतुर्विंशो गर्भाः पञ्चविंश
ओजस्त्रिणवः क्रतुरेकत्रिंशः प्रतिष्ठा त्रयस्त्रिंशो ब्रध्नस्य
विष्टपं चतुस्त्रिंशो नाकः षट्त्रिंशो विवर्तोऽष्टाचत्वारिंशो
धृत्रश्चतुष्टोमः॥ (१५)

आशुः सप्तत्रिंशत्॥ [८]

अग्नेर्भागोऽसि दीक्षाया आधिपत्यं ब्रह्म स्पृतं त्रिवृथस्तोम
इन्द्रस्य भागोऽसि विष्णोराधिपत्यं क्षत्रं स्पृतं पञ्चदशः स्तोमो
नृचक्षसां भागोऽसि धातुराधिपत्यं जनित्रं स्पृतं सप्तदशः
स्तोमो मित्रस्य भागोऽसि वरुणस्याधिपत्यं दिवो वृष्टिर्वाताः
स्पृता एकविंशः स्तोमोऽदित्यै भागोऽसि पूष्ण आधिपत्यमोजः
स्पृतं त्रिणवः स्तोमो वसूनां भागोऽसि (१६)

रुद्राणामाधिपत्यं चतुष्पाथस्पृतं चतुर्विंशः स्तोम आदित्यानां
भागोऽसि मरुतामाधिपत्यं गर्भाः स्पृताः पञ्चविंशः स्तोमो

देवस्य सवितुर्भागोऽसि बृहस्पतेराधिपत्यं समीचीर्दिशः
 स्पृताश्चतुष्टोमः स्तोमो यावानां भागोऽस्य यावानामाधिपत्यं
 प्रजाः स्पृताश्चतुश्चत्वारिंशः स्तोमं ऋभूणां भागोऽसि विश्वेषां
 देवानामाधिपत्यं भूतं निशान्तं स्पृतं त्रयस्त्रिंशः स्तोमः॥ (१७)

वसूनां भागोऽसि षट्चत्वारिंशच्च॥ [९]

एकयास्तुवत प्रजा अधीयन्त प्रजापतिरधिपतिरासीत्तिसृभिरस्तु
 ब्रह्मासृज्यत ब्रह्मणस्पतिरधिपतिरासीत् पञ्चभिरस्तुवत
 भूतान्यसृज्यन्त भूतानां पतिरधिपतिरासीत्सप्तभिरस्तुवत
 सप्तर्षयोऽसृज्यन्त धाताधिपतिरासीन्नवभिरस्तुवत पितरो-
 ऽसृज्यन्तादितिरधिपत्यासीदेकादशभिरस्तुवतर्तवोऽसृज्यन्तार्तवो-
 ऽधिपतिरासीत् त्रयोदशभिरस्तुवत मासा असृज्यन्त संवत्सरो-
 ऽधिपतिः (१८)

आसीत्पञ्चदशभिरस्तुवत क्षत्रमसृज्यतेन्द्रोऽधिपतिरासीत्सप्तदश
 पशवोऽसृज्यन्त बृहस्पतिरधिपतिरासीन्नवदशभिरस्तुवत
 शूद्रार्यावसृज्येतामहोरात्रे अधिपत्नी आस्तामेकंविंशत्यास्तुवतैकंशप
 पशवोऽसृज्यन्त वरुणोऽधिपतिरासीन्नयोविंशत्यास्तुवत क्षुद्राः
 पशवोऽसृज्यन्त पूषाधिपतिरासीत्पञ्चविंशत्यास्तुवतारण्याः
 पशवोऽसृज्यन्त वायुरधिपतिरासीत्सप्तविंशत्यास्तुवत
 द्यावापृथिवी वि (१९)

ऐतां वसंवो रुद्रा आदित्या अनु व्यायन्तेषामाधिपत्यमासीन्नवविं

वनस्पतयोऽसृज्यन्त सोमोऽधिपतिरासीदेकत्रिंशतास्तुवत प्रजा
असृज्यन्त यावानां चायावानां चाधिपत्यमासीन्नयस्त्रिंशतास्तुवत
भूतान्यशाम्यन्प्रजापतिः परमेष्ठ्यधिपतिरासीत्॥ (२०)

सं वृथ्सरोऽधिपतिर्वि पञ्चत्रिंशच्च॥ [१०]

इयमेव सा या प्रथमा व्यौच्छदन्तरस्यां चरति प्रविष्टा।
वधूर्जजान नवगङ्गनित्री त्रयं एनां महिमानः सचन्ते॥ छन्दस्वती
उषसा पेपिशाने समानं योनिमनु सञ्चरन्ती। सूर्यपत्नी वि
चरतः प्रजानती केतुं कृण्वाने अजरे भूरिरेतसा॥ ऋतस्य
पन्थामनु तिस्र आगुस्त्रयो घर्मासो अनु ज्योतिषागुः। प्रजामेका
रक्षत्यूर्जमेका (२१)

व्रतमेका रक्षति देवयूनाम्॥ चतुष्टोमो अभवद्या तुरीया
यज्ञस्य पक्षावृषयो भवन्ती। गायत्रीं त्रिष्टुभं जगतीमनुष्टुभं बृहदकं
युञ्जानाः सुवराभरन्निदम्॥ पञ्चभिर्धाता वि दधाविदं यत्तासां
स्वसृरजनयत्पञ्चपञ्च। तासामु यन्ति प्रयवेण पञ्च नाना रूपाणि
ऋतवो वसानाः॥ त्रिंशत्स्वसार उप यन्ति निष्कृतं समानं
केतुं प्रतिमुञ्चमानाः। (२२)

ऋतूस्तन्वते कवयः प्रजानतीर्मध्येछन्दसः परि यन्ति
भास्वतीः। ज्योतिष्मती प्रति मुञ्चते नभो रात्री देवी सूर्यस्य व्रतानि।
वि पश्यन्ति पशवो जायमाना नानारूपा मातुरस्या उपस्थै।

एकाष्टका तपसा तप्यमाना जजानु गर्भं महिमानमिन्द्रम्। तेन
दस्यून्यसहन्त देवा हन्तासुराणामभवच्छर्वाभिः। अनानुजामनुजां
मामकर्त सत्यं वदन्त्यन्विच्छ एतत्। भूयासम् (२३)

अस्य सुमतौ यथा यूयमन्या वो अन्यामति मा प्र युक्त।
अभून्मम सुमतौ विश्ववेदा आष्टं प्रतिष्ठामविदद्धि गाधम्।
भूयासमस्य सुमतौ यथा यूयमन्या वो अन्यामति मा प्र युक्त।
पञ्च व्युष्टीरनु पञ्च दोहा गां पञ्चनाम्रीमृतवोऽनु पञ्च। पञ्च दिशः
पञ्चदशेन कृताः समानमूर्ध्नीरभि लोकमेकम् (२४)

ऋतस्य गर्भः प्रथमा व्युष्यपामेका महिमानं बिभर्ति।
सूर्यस्यैका चरति निष्कृतेषु घर्मस्यैका सवितैका नि यच्छति।
या प्रथमा व्यौच्छत्सा धेनुरभवद्यमे। सा नः पयस्वती
धुक्ष्वोत्तरामुत्तरा९ समांम्। शुक्रर्षभा नभसा ज्योतिषागाद्विश्वरूपा
शबलीरग्निकेतुः। समानमर्थः९ स्वपस्यमाना बिभ्रती जरामंजर
उष आगाः। ऋतूनां पत्नी प्रथमेयमागादहं नेत्री जनित्री
प्रजानांम्। एका सती बहुधोषो व्युच्छस्यजीर्णा त्वं जरयसि
सर्वमन्यत्॥ (२५)

ऊर्जमेकां प्रतिमुञ्चमाना भूयासमेकं पत्येकात्रविंशतिश्च॥ [११]

अग्रे जातान्प्र गुंदा नः सपत्नान्प्रत्यजाताज्ञातवेदो नुदस्व।
अस्मे दीदिहि सुमना अहेडन्तव स्या९ शर्मन्निवरूथ उद्वित्।

सहसा जा॒तान्प्र॒णु॒दा नः॒ स॒प॒त्नान्प्र॒त्यजा॑ता॒ज्ञात॑वेदो नुदस्व। अधि॑
नो ब्रूहि॑ सुमन॒स्यमा॑नो वय॑ः स्याम॒ प्र णु॒दा नः॒ स॒प॒त्नान्।
च॒तुश्च॒त्वारि॑ः शः॒ स्तोमो॒ वर्चो॑ द्रवि॑णः॒ षोड॒शः स्तोम॒ ओजो॒ द्रवि॑णं
पृथि॒व्याः पुरी॑षमसि (२६)

अप्सो॑ नाम। ए॒व॒श्छन्दो॑ वरि॑व॒श्छन्दः॑ श॒म्भूश्छन्दः॑
परि॒भूश्छन्द॑ आ॒च्छ॒च्छन्दो॑ मन॒श्छन्दो॑ व्य॒च॒श्छन्दः॑ सिन्धु॒श्छन्दः॑
समु॒द्रं छन्दः॑ सलि॒लं छन्दः॑ सं॒य॒च्छन्दो॑ वि॒य॒च्छन्दो॑ बृ॒ह॒च्छन्दो॑
रथ॒न्तरं॑ छन्दो॑ नि॒का॒य॒श्छन्दो॑ वि॒व॒ध॒श्छन्दो॑ गि॒र॒श्छन्दो॑ भ्रज॒श्छन्दः॑
स॒ष्टृ॒च्छन्दो॑ऽनु॒ष्टृ॒च्छन्दः॑ क॒कु॒च्छन्द॑स्त्रि॒क॒कु॒च्छन्दः॑ का॒व्यं छन्दो॑ऽङ्कु॒पं
छन्दः॑ (२७)

प॒द॒पङ्क्ति॑श्छन्दो॑ऽक्षर॑पङ्क्ति॒श्छन्दो॑ विष्टा॒र॒पङ्क्ति॑श्छन्दः॑ क्षुरो
भृ॒ज्वा॒ञ्छन्दः॑ प्र॒च्छ॒च्छन्दः॑ प॒क्ष॒श्छन्द॑ ए॒व॒श्छन्दो॑ वरि॑व॒श्छन्दो॑
वय॑श्छन्दो॑ वय॑स्कृ॒च्छन्दो॑ वि॒शा॒लं छन्दो॑ वि॒ष्प॒र्धा॒श्छन्द॑श्छ॒दि॒श्छन्दो॑
दू॒रो॒हणं॑ छन्द॑स्त॒न्द्रं छन्दो॑ऽङ्का॒ङ्कं छन्दः॑ ॥ (२८)

अस्य॒ङ्कु॒प॒ञ्छन्द॑स्त्रयस्त्रि॑ः शच॑ ॥

[१२]

अ॒ग्निर्वृ॒त्राणि॑ जङ्घ॒न॒द्रवि॑ण॒स्युर्वि॑प॒न्यया॑। समि॑द्धः शु॒क्र आहु॑तः॥
त्व॑ः सौ॒मा॒सि स॒त्प॒ति॒स्त्व॑ः रा॒जो॒त वृ॑त्र॒हा। त्वं भ॒द्रो अ॑सि॒ क्रतुः॑॥
भ॒द्रा ते॑ अ॒ग्ने स्व॑नी॒क स॒न्दृ॒ग्धो॒रस्य॑ स॒तो वि॑षु॒णस्य॑ चा॒रुः। न य॑त्ते
शो॒चि॒स्तम॑सा॒ वर॑न्त॒ न ध्व॒स्मान॑स्त॒नुवि॑ रे॒प आ धुः॑॥ भ॒द्रं ते॑ अ॒ग्ने

सहसिन्ननीकमुपाक आ रौचते सूर्यस्य। (२९)

रुशदृशे ददृशे नक्तया चिदरूक्षितं दृश आ रूपे अन्नम्।
सैनानीकेन सुविदत्रो अस्मे यष्टा देवाः आयजिष्ठः स्वस्ति।
अदब्धो गोपा उत नः परस्पा अग्रे द्युमदुत रेवदिदीहि।
स्वस्ति नो दिवो अग्रे पृथिव्या विश्वायुर्धेहि यजथाय देव।
यथ्सीमहि दिविजात प्रशस्तं तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम्। यथा
होतर्मनुषः (३०)

देवताता यज्ञेभिः सूनो सहसो यजांसि। एवानो अद्य
समना समानानुशन्नग्र उशतो यक्षि देवान्॥ अग्निमीडे पुरोहितं
यज्ञस्य देवमृत्विजम्। होतारः रत्नधातमम्॥ वृषा सोम द्युमाः
असि वृषा देव वृषव्रतः। वृषा धर्माणि दधिषे॥ सान्तपना इदः
हविर्मरुतस्तञ्जुष्टन। युष्माकोती रिशादसः॥ यो नो मर्तो वसवो
दुरह्णा युस्तिरः सत्यानि मरुतः (३१)

जिघांसात्। द्रुहः पाशं प्रति स मुचीष्ट तपिष्ठेन तपसा
हन्तना तम्। संवत्सरीणा मरुतः स्वर्का उरूक्षयाः सगणा मानुषेषु।
तैऽस्मत्पाशान् मुञ्चन्त्वहंसः सान्तपना मदिरा मादयिष्णवः।
पिप्रीहि देवाः उशतो यविष्ठ विद्वाः ऋतूः ऋतुपते यजेह। ये
दैव्या ऋत्विजस्तेभिरग्रे त्वः होतृणामस्यायजिष्ठः। अग्रे यदद्य
विशो अध्वरस्य होतः पावक (३२)

शो॒चे वे॒ष्ट्वं हि यज्वा॑। ऋ॒ता य॑जासि म॒हिना वि य॒द्भूर॑ह॒व्या
 व॑ह यविष्ठ॒ या ते अ॒द्या। अ॒ग्निना॑ र॒यिम॑श्जव॒त्पोष॑मेव दि॒वेदि॑वे।
 य॒शसं॑ वी॒रव॑त्तमम्॥ ग॒य॒स्फानो॑ अमीव॒हा व॑सुवित्पु॒ष्टिर्व॑धनः।
 सु॒मित्रः॑ सोम॒ नो भव॑। गृ॒हमे॑धास॒ आ ग॑त॒ मरु॑तो मापं॒ भूत॑न।
 प्र॒मुञ्च॑न्तो नो अ॒हंसः॑। पूर्वी॑भिर्गृ॒हि द॑दाशि॒म श॒रद्वि॑र्मरुतो व॒यम्।
 महो॑भिः (३३)

च॒रुष॑णी॒नाम्। प्र बु॒ध्रिया॑ ईरते वो॒ महा॑सि॒ प्र णा॑मानि
 प्रय॑ज्यवस्तिरध्वम्। सु॒ह॒स्त्रियं॑ दम्य॒म्भा॒गमे॑तं गृ॒हमे॑धीयं मरुतो
 जुष॑ध्वम्। उप॒ यमेति॑ युवतिः सु॒दक्षं॑ दोषा वस्तोर्गृ॒हवि॑ष्मती
 घृ॒ताची॑। उप॒ स्वैन॑म॒रम॑तिर्वसूयुः। इ॒मो अ॑ग्रे वी॒तत॑मानि ह॒व्याज॑स्रो
 वक्षि॑ दे॒वता॑तिमच्छ॒। प्रति॑ न ई॒रं सुर॑भीणि॒ विय॑न्तु। क्री॒डं वः॑
 शर्धो॑ मारु॒तम॑न॒र्वाण॑ रथे॒शुभ॑म्। (३४)

क॒र्णा अ॒भि प्र गा॑यत। अ॒त्यासो॑ न ये म॒रुतः॑ स्व॒श्चो यक्ष॑दृशो
 न शु॒भय॑न्त॒ मर्याः॑। ते ह॒र्म्ये॒ष्ठाः शि॑शवो॒ न शु॒भ्रा व॒त्सासो॑ न
 प्र॒क्री॒डिनः॑ पयो॒धाः। प्रैषा॒मज्मे॑षु विथु॒रेव॑ रेजते॒ भूमि॑र्यामेषु यद्ध
 यु॒ञ्जते॑ शु॒भे। ते क्री॒डयो॑ धुन॒यो भ्रा॑जदृष्टयः स्व॒यं म॑हित्वं प॒नय॑न्त॒
 धूत॑यः। उप॒ह्वरे॑षु यदचि॒ध्वं य॒यिं व॒यं इव॑ मरुतः॒ केन॑ (३५)

चि॒त्प॒था। श्रो॑त॒न्ति को॒शा उप॑ वो॒ रथे॑ष्वा घृ॒तमु॑क्षता
 मधु॑वर्णमर्चते। अ॒ग्निम॑ग्नि॒र॒ हवी॑मभिः सदा॑ हवन्त वि॒शप॑तिम्।

हव्यवाहं पुरुप्रियम्। तं हि शश्वन्त ईडते सुचा देवं घृतश्रुता॥
 अग्निं हव्याय वोढवे। इन्द्राग्नी रोचना दिवः श्रयध्वत्रमिन्द्रं
 वो विश्वतस्परीन्द्रं नरो विश्वकर्मन् हविषा वावृधानो विश्वकर्मन्
 हविषा वर्धनेन॥ (३६)

सूर्यस्य मनुषो मरुतः पार्वक् महोभी रथेशुभं केन् षड्वत्वारिंशच्च॥—————[१३]

रश्मिरसि राज्यस्ययं पुरो हरिकेशोऽग्निर्मधेन्द्राग्निभ्यां बृहस्पतिर्भूयस्कृदस्यग्निनां विश्वापाट्टजापतिर्मनसा
 कृत्तिका मधुश्च समिद्धिशां द्वादश॥—————[१४] रश्मिरसि प्रति धेनुमसि स्तनयिबुसनिरस्यादित्यानां
 सप्तत्रिंशत्॥३७॥ रश्मिरसि को अद्य युङ्क्ते॥

॥चतुर्थः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः॥

र॒श्मिर॑सि॒ क्षया॑य त्वा॒ क्षयं॑ जिन्व॒ प्रेति॑रसि॒ धर्मा॑य त्वा॒
धर्मं॑ जिन्वा॒न्वि॑तिरसि॒ दिवे॑ त्वा॒ दिवं॑ जिन्व॒ संधि॑र॒स्यन्तरि॑क्षाय
त्वान्तरि॑क्षं जिन्व॒ प्रति॑धि॒रसि॑ पृथि॒व्यै त्वा॑ पृथि॒वीं जिन्व॑ विष्ट॒म्भो-
ऽसि॑ वृष्ट्यै॑ त्वा॒ वृष्टिं॑ जिन्व॒ प्रवा॑स्यहे॒ त्वाहं॑ जिन्वानु॒वासि॑ रात्रि॒यै
त्वा॒ रात्रिं॑ जिन्वो॒शिग॑सि (१)

वसु॑भ्यस्त्वा॒ वसू॑ञ्जिन्व॒ प्रके॑तो॒ऽसि॑ रु॒द्रेभ्य॑स्त्वा॒ रुद्रा॑ञ्जिन्व॒
सुदी॑तिर॒स्यादि॒त्येभ्य॑स्त्वा॒ऽऽदि॒त्याञ्जिन्वो॒जो॑ऽसि॒ पितृ॑भ्य॒स्त्वा
पितृ॑ञ्जिन्व॒ तन्तु॑रसि॒ प्रजा॑भ्य॒स्त्वा प्रजा॑ जिन्व॒ पृतना॑षाड॒सि
प॒शुभ्य॑स्त्वा॒ प॒शूञ्जिन्व॑ रे॒वद॑स्योष॒धीभ्य॑स्त्वोष॒धीर्जिन्वा॑भि॒जिद॑सि
युक्त॑ग्रा॒वेन्द्रा॑य॒ त्वेन्द्रं॑ जिन्वाधि॒पति॑रसि॒ प्रा॒णाय॑ (२)

त्वा॒ प्रा॒णं जिन्व॑ यन्ता॒स्यपा॑नाय॒ त्वापा॑नं जिन्व॒ स॒सर्पो॑-
ऽसि॒ चक्षु॑षे त्वा॒ चक्षु॑र्जिन्व॒ वयो॑धा अ॒सि श्रोत्रा॑य त्वा॒ श्रोत्रं॑ जिन्व॒
त्रि॒वृद॑सि॒ प्र॒वृद॑सि॒ सं॒वृद॑सि॒ वि॒वृद॑सि॒ स॒रो॒हो॑ऽसि॒ नी॒रो॒हो॑ऽसि॒
प्र॒रो॒हो॑ऽस्यन॒रो॒हो॑ऽसि॒ वसु॑को॒ऽसि वे॑ष॒श्चिर॑सि॒ वस्य॑ष्टिरसि॥ (३)

उ॒शिग॑सि प्रा॒णाय॑ त्रिच॒त्वारि॑श॒च्च॥ [१]

रा॒ज्य॑सि॒ प्राची॑ दि॒ग्वस॑वस्ते दे॒वा अधि॑पतयो॒ऽग्नि॑र्ह॒तीनां॑

प्रतिधृता त्रिवृत्त्वा स्तोमः पृथिव्याः श्रयत्वाज्यमुक्थ-
मव्यथयथस्तभ्रातु रथन्तरः साम प्रतिष्ठित्यै विराडसि दक्षिणा
दिगुद्रास्ते देवा अधिपतय इन्द्रो हेतीनां प्रतिधृता पञ्चदशस्त्वा
स्तोमः पृथिव्याः श्रयतु प्रउगमुक्थमव्यथयथस्तभ्रातु बृहत्साम
प्रतिष्ठित्यै सम्राडसि प्रतीची दिक् (४)

आदित्यास्ते देवा अधिपतयः सोमो हेतीनां प्रतिधृता
सप्तदशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याः श्रयतु मरुत्वतीयमुक्थ-
मव्यथयथस्तभ्रातु वैरूपः साम प्रतिष्ठित्यै स्वराडस्युदीची
दिग्विश्वे ते देवा अधिपतयो वरुणो हेतीनां प्रतिधृतेकविः शस्त्वा
स्तोमः पृथिव्याः श्रयतु निष्केवल्यमुक्थमव्यथयथस्तभ्रातु
वैराजः साम प्रतिष्ठित्या अधिपत्यसि बृहती दिङ्मरुतस्ते देवा
अधिपतयः (५)

बृहस्पतिर्हेतीनां प्रतिधृता त्रिणवत्रयस्त्रिःशौ त्वा स्तोमौ
पृथिव्याः श्रयतां वैश्वदेवाग्निमारुते उक्थे अव्यथयन्ती स्तभ्रीताः
शाक्यरैवते सामनी प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षायर्षयस्त्वा प्रथमजा
देवेषु दिवो मात्रया वरिणा प्रथन्तु विधृता चायमधिपतिश्च ते
त्वा सर्वे संविदाना नाकस्य पृष्ठे सुवर्गे लोके यजमानं च
सादयन्तु॥ (६)

प्रतीची दिङ्मरुतस्ते देवा अधिपतयश्चत्वारिंशच्च॥ [२]

अयं पुरो हरिकेशः सूर्यरश्मिस्तस्य रथगृथ्सश्च रथौजाश्च

सेनानिग्रामण्यौ पुञ्जिकस्थला च कृतस्थला चाप्सरसौ यातुधानां
हेती रक्षांसि प्रहेतिरयं दक्षिणा विश्वकर्मा तस्य रथस्वनश्च
रथेचित्रश्च सेनानिग्रामण्यौ मेनका च सहजुन्या चाप्सरसौ
दङ्गवः पशवो हेतिः पौरुषेयो वधः प्रहेतिरयं पश्चाद्विश्वव्यचास्तस्य
रथप्रोतश्चासंमरथश्च सेनानिग्रामण्यौ प्रम्लोचन्ती च (७)

अनुम्लोचन्ती चाप्सरसौ सर्पा हेतिर्व्याघ्राः प्रहेतिरयमुत्तराथसंयद्वर
सेनजिच्च सुषेणश्च सेनानिग्रामण्यौ विश्वाची च घृताची
चाप्सरसावापो हेतिर्वातः प्रहेतिरयमुपर्यर्वाग्वसुस्तस्य
तार्क्ष्यश्चरिष्टनेमिश्च सेनानिग्रामण्यावुर्वशी च पूर्वचित्तिश्चाप्सरसौ
विद्युद्धेतिरवस्फूर्जन्प्रहेतिस्तेभ्यो नमस्ते नो मृडयन्तु ते यम् (८)

द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधाम्यायोस्त्वा सदने
सादयाम्यवतश्छायायां नमः समुद्राय नमः समुद्रस्य चक्षसे
परमेष्ठी त्वां सादयतु दिवः पृष्ठे व्यचस्वतीं प्रथस्वतीं विभूमतीं
प्रभूमतीं परिभूमतीं दिवं यच्छ दिवं दृह दिवं मा हिंसीर्विश्वस्मै
प्राणायापानाय व्यानायोदानाय प्रतिष्ठायै चरित्राय सूर्यस्त्वाभि
पातु मद्या स्वस्त्या छर्दिषा शन्तमेन तया देवतायाङ्गिरस्वद्धुवा
सीद। प्रोथदश्चो न यवसे अविष्यन् यदा महः संवरणाद्व्यस्थात्।
आदस्य वातो अनु वाति शोचिरधं स्म ते व्रजनं कृष्णमस्ति॥ (९)

अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम्। अपा९ रेता९सि
जिन्वति॥ त्वामग्ने पुष्करादध्यथर्वा निरमन्थत। मूर्ध्नो विश्वस्य
वाघतः॥ अयमग्निः संहस्त्रिणो वाजस्य शतिनस्पतिः। मूर्धा
कवी रयीणाम्॥ भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्धिः
सचंसे शिवाभिः। दिवि मूर्धानं दधिषे सुवर्षां जिह्वामग्ने चकृषे
हव्यवाहम्॥ अबोध्यग्निः समिधा जनानाम् (१०)

प्रति धेनुमिवायतीमुषासम्। यद्वा इव प्र व्यामुञ्जिहानाः
प्र भानवः सिस्रते नाकमच्छ। अवोचाम कवये मेध्याय वचो
वन्दारु वृषभाय वृष्णौ। गर्विष्ठिरो नमसा स्तोममग्नौ दिवीव
रुक्ममुर्व्यश्चमश्रेत्। जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृविरग्निः सुदक्षः
सुविताय नव्यसे। घृतप्रतीको बृहता दिविस्पृशा द्युमद्वि भाति
भरतेभ्यः शुचिः। त्वामग्ने अङ्गिरसः (११)

गुहा हितमन्विन्दच्छिश्रियाणं वनेवने। स जायसे
मथ्यमानः सहो महत्त्वामाहुः सहसस्पुत्रमङ्गिरः। यज्ञस्य केतुं
प्रथमं पुरोहितमग्निं नरस्त्रिषधस्थे समिन्धते। इन्द्रेण देवैः सरथ९
स बर्हिषि सीदन्नि होता यजथाय सुक्रतुः। त्वं चित्रश्रवस्तम
हवन्ते विक्षु जन्तवः। शोचिष्केशं पुरुप्रियाग्रे हव्याय वोढवे।
सखायः सं वः सम्यश्चमिषम् (१२)

स्तोमं चाग्नये। वर्षिष्ठाय क्षितीनामूर्जो नत्रे सहस्वते।

स॑स॒मिद्यु॑वसे वृष॒न्नग्रे॑ विश्वा॑न्य॒र्य आ॑। इ॒डस्प॑दे स॒मिध्य॑से स
नो॒ वसू॑न्या भ॑र। ए॒ना वो॑ अ॒ग्निं नम॑सो॒र्जो नपा॑त॒मा हु॑वे। प्रि॒यं
चेति॑ष्ठम॒रति॑ः स्व॒ध्वरं॑ विश्व॑स्य दू॒तम॑मृ॒तम्। स यो॑जते अ॒रुषो॑
वि॒श्वभो॑जसा॒ स दु॑द्रव॒थ्स्वाहु॑तः। सु॒ब्रह्मा॑ य॒ज्ञः सु॒शर्मा॑ (१३)

वसू॑नां दे॒व रा॒धो जना॑नाम्। उ॒दस्य॑ शो॒चिर॑स्थादा॒जुह्वा॑नस्य
मी॒दुषः॑। उ॒द्धूमा॑सो अ॒रुषा॑सो दि॒विस्पृ॑शः स॒मग्नि॑मि॒न्धते॑ नरः। अ॒ग्ने
वाज॑स्य गोम॑त॒ ईशा॑नः सह॑सो य॒हो। अ॒स्मे धे॑हि जा॒तवे॑दो
महि॑ श्रवः। स इ॒धानो॑ वसु॑ष्क॒विर॒ग्निरी॒डेन्यो॑ गि॒रा। रे॒वद॑स्मभ्यं
पु॒र्वणी॑क दी॒दिहि॑। क्ष॒पो रा॑ज॒न्नुत॑ त्मना॒ग्ने वस्तो॑रु॒तोष॑सः। स
ति॑ग्मज॒म्भ (१४)

र॒क्षसो॑ द॒ह प्र॑ति। आ ते॑ अ॒ग्न इ॒धीम॑हि द्यु॒मन्तं॑ दे॒वाज॑रम्।
यद्ध॒ स्या ते॒ पनी॑यसी स॒मिद्दी॑द॒यति॒ द्यवी॑षः॒ स्तोतृ॑भ्य॒ आ भ॑र।
आ ते॑ अ॒ग्न ऋ॒चा ह॒विः शु॒क्रस्य॑ ज्योतिष॒स्पते॑। सु॒श्व॒न्द्र द॑स्म
वि॒शप॑ते ह॒व्यवा॑द्भु॒भ्यः हू॑यत॒ इष॑ः॒ स्तोतृ॑भ्य॒ आ भ॑र। उ॒भे सु॑श्व॒न्द्र
स॒र्पिषो॑ द॒र्वी श्री॑णीष आ॒सनि॑। उ॒तो न॒ उत्पु॑पूर्याः (१५)

उ॒क्थे॑षु श॒वस॑स्पत॒ इष॑ः॒ स्तोतृ॑भ्य॒ आ भ॑र। अ॒ग्ने त॑म॒द्याश्वं॑ न
स्तो॒मैः क्र॑तुं न भ॒द्रः ह॑दि॒स्पृश॑म्। ऋ॒ध्यामा॑ त॒ ओहैः॑। अ॒धा ह्य॑ग्ने
क्र॑तो॒र्भद्र॑स्य दक्ष॑स्य सा॒धोः। र॒थीर॑ऋ॒तस्य॑ बृ॒हतो॑ ब॒भूथ॑। आ॒भिष्टे॑
अ॒द्य गी॑र्भिर्गृण॒न्तोऽग्ने॑ दाशे॑म। प्र ते॑ दि॒वो न स्त॑नयन्ति शु॒ष्माः।

एभिर्नो अर्कैर्भवां नो अर्वाङ् (१६)

सुवर्न ज्योतिः। अग्ने विश्वेभिः सुमना अनीकैः। अग्निं
होतारं मन्ये दास्वन्तं वसोः सूनुं सहसो जातवेदसम्। विप्रं
न जातवेदसम्। य ऊर्ध्वयां स्वध्वरो देवो देवाच्यां कृपा। घृतस्य
विभ्राष्टिमनु शुक्रशोचिष आजुह्वानस्य सर्पिषः। अग्ने त्वन्नो अन्तमः।
उत त्राता शिवो भव वरूथ्यः। तं त्वां शोचिष्ठ दीदिवः। सुम्राय
नूनमीमहे सखिभ्यः। वसुरग्निर्वसुश्रवाः। अच्छां नक्षि द्युमत्तमो रयिं
दाः॥ (१७)

जनानामङ्गिरस इषं सुशमीं तिग्मजम्भ पुपूया अर्वाङ्गसुश्रवाः पञ्च च॥—————[४]

इन्द्राग्निभ्यां त्वा सयुजां युजा युनज्म्याधाराभ्यां तेजसा
वर्चसोक्थेभिः स्तोमैर्भिश्छन्दोभी रय्यै पोषाय सजातानां
मध्यमस्थेयाय मया त्वा सयुजां युजा युनज्म्यम्बा दुला
नितृत्तिरभ्रयन्ती मेघयन्ती वरूषयन्ती चुपुणीका नामासि प्रजा-
पतिना त्वा विश्वाभिर्धोभिरुप दधामि पृथिव्युदपुरमन्त्रेण विष्टा
मनुष्यास्ते गोप्तारोऽग्निर्वियत्तोऽस्यां तामहं प्र पद्ये सा (१८)

मे शर्म च वर्म चास्त्वधिद्यौरन्तरिक्षं ब्रह्मणा विष्टा मरुतस्ते
गोप्तारो वायुर्वियत्तोऽस्यां तामहं प्र पद्ये सा मे शर्म च वर्म
चास्तु द्यौरपराजितामृतेन विष्टादित्यास्ते गोप्तारः सूर्यो वियत्तो-

ऽस्यां तामहं प्र पद्ये सा मे शर्म च वर्म चास्तु॥ (१९)

सा ऽष्टाचंत्वारिंशच्च॥ [५]

बृहस्पतिस्त्वा सादयतु पृथिव्याः पृष्ठे ज्योतिष्मतीं विश्वस्मै
प्राणायानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छाग्निस्तेऽधिपतिर्विश्वकर्मा त्वा
सादयत्वन्तरिक्षस्य पृष्ठे ज्योतिष्मतीं विश्वस्मै प्राणायानाय विश्वं
ज्योतिर्यच्छ वायुस्तेऽधिपतिः प्रजापतिस्त्वा सादयतु दिवः पृष्ठे
ज्योतिष्मतीं विश्वस्मै प्राणायानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छ परमेष्ठी
तेऽधिपतिः पुरोवातसर्निरस्यभ्रसर्निरसि विद्युत्सर्निः (२०)

असि स्तनयितुसर्निरसि वृष्टिसर्निरस्यग्रेयान्यसि
देवानामग्रेयान्यसि वायोर्यान्यसि देवानां वायोयान्यस्यन्तरिक्षस्य
यान्यसि देवानामन्तरिक्षयान्यस्यन्तरिक्षमस्यन्तरिक्षाय त्वा
सलिलाय त्वा सर्णीकाय त्वा सतीकाय त्वा केताय त्वा प्रचेतसे
त्वा विवस्वते त्वा दिवस्त्वा ज्योतिष आदित्येभ्यस्त्वर्चे त्वा रुचे
त्वा द्युते त्वा भासे त्वा ज्योतिषे त्वा यशोदां त्वा यशसि तेजोदां
त्वा तेजसि पयोदां त्वा पयसि वर्चोदां त्वा वर्चसि द्रविणोदां त्वा
द्रविणे सादयामि तेनर्षिणा तेन ब्रह्मणा तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा
सीद॥ (२१)

विद्युत्सर्निर्द्युत्वैकान्त्रिंशच्च॥ [६]

भूयस्कृदसि वरिवस्कृदसि प्राच्यस्यूर्वास्यन्तरिक्षसदस्यन्तरिक्षे

सीदाप्सुषदसि श्येनसदसि गृध्रसदसि सुपर्णसदसि नाकसदसि
 पृथिव्यास्त्वा द्रविणे सादयाम्यन्तरिक्षस्य त्वा द्रविणे सादयामि
 दिवस्त्वा द्रविणे सादयामि दिशां त्वा द्रविणे सादयामि द्रविणोदां
 त्वा द्रविणे सादयामि प्राणं मे पाह्यपानं मे पाहि व्यानं मे (२२)

पाह्यायुर्मे पाहि विश्वायुर्मे पाहि सर्वायुर्मे पाह्यग्रे यत्ते परं
 हन्नाम तावेहि सः रभावहे पाञ्चजन्येष्वप्यैध्यग्रे यावा अयावा
 एवा ऊमाः सब्दः सगरः सुमेकः॥ (२३)

व्यानं मे द्वात्रिंशच्च॥ [७]

अग्निना विश्वाषाट्सूर्येण स्वराद्रुत्वा शचीपतिर्ऋषभेण
 त्वष्टा यज्ञेन मघवान्दक्षिणया सुवर्गो मन्युना वृत्रहा सौहार्देन
 तनूधा अन्नेन गयः पृथिव्यासनोदृग्भिरन्नादो वषट्कारेणर्द्धः साम्ना
 तनूपा विराजा ज्योतिष्मान् ब्रह्मणा सोमपा गोभिर्यज्ञं दाधार
 क्षत्रेण मनुष्यान्श्वेन च रथेन च वज्र्यतुभिः प्रभुः संवत्सरेण
 परिभूस्तपसानाधृष्टः सूर्यः सन्तनूभिः॥ (२४)

अग्निनैकान्नपञ्चाशत्॥ [८]

प्रजापतिर्मनसान्धोऽच्छेतो धाता दीक्षायाः सविता भृत्यां
 पूषा सौमक्रयण्यां वरुण उपनद्धोऽसुरः क्रीयमाणो मित्रः
 क्रीतः शिपिविष्ट आसादितो नरन्धिषः प्रोह्यमाणोऽधिपतिरागतः
 प्रजापतिः प्रणीयमानोऽग्निराग्नीध्रे बृहस्पतिराग्नीध्रात्प्रणीयमानः

इन्द्रो हविर्धानेऽदितिरासादितो विष्णुरुपावह्नियमाणोऽथर्वोपोत्तो
यमोऽभिषुतोऽपूतपा आधूयमानो वायुः पूयमानो मित्रः
क्षीरश्रीर्मन्थी संक्तुश्रीर्वैश्वदेव उन्नीतो रुद्र आहुतो वायुरावृत्तो
नृचक्षाः प्रतिख्यातो भक्ष आगतः पितॄणां नाराशंसोऽसुरात्तः
सिन्धुरवभृथमवप्रयन्त्समुद्रोऽवगतः सलिलः प्रप्लुतः सुवरुद्वचं
गतः॥ (२५)

रुद्र एकविंशतिश्च॥

[९]

कृत्तिका नक्षत्रमग्निर्देवताग्ने रुचः स्थ प्रजापतेर्धातुः सोमस्यर्चं
त्वा रुचे त्वा द्युते त्वा भासे त्वा ज्योतिषे त्वा रोहिणी
नक्षत्रं प्रजापतिर्देवता मृगशीर्षं नक्षत्रं सोमो देवताद्रा
नक्षत्रं रुद्रो देवता पुनर्वसू नक्षत्रमदितिर्देवता तिष्यो नक्षत्रं
बृहस्पतिर्देवताश्रेषा नक्षत्रं सर्पा देवता मघा नक्षत्रं पितरो देवता
फल्गुनी नक्षत्रम् (२६)

अर्यमा देवता फल्गुनी नक्षत्रम्भगो देवता हस्तो नक्षत्रं
सविता देवता चित्रा नक्षत्रमिन्द्रो देवता स्वाती नक्षत्रं वायुर्देवता
विशाखे नक्षत्रमिन्द्राग्नी देवताऽनूराधा नक्षत्रं मित्रो देवता रोहिणी
नक्षत्रमिन्द्रो देवता विचृतौ नक्षत्रं पितरो देवताषाढा नक्षत्रमापो
देवताषाढा नक्षत्रं विश्वे देवा देवता श्रोणा नक्षत्रं विष्णुर्देवता
श्रविष्ठा नक्षत्रं वसवः (२७)

देवतां शतभिषङ्गक्षत्रमिन्द्रो देवतां प्रोष्ठपदा नक्षत्रमज
 एकपाद्देवतां प्रोष्ठपदा नक्षत्रमहिर्बुध्नियो देवतां रेवती नक्षत्रं पूषा
 देवतां श्वयुजौ नक्षत्रमश्विनौ देवतां पभरणीर्नक्षत्रं यमो देवतां पूर्णा
 पश्चाद्यत्ते देवा अदधुः॥ (२८)

फल्युनी नक्षत्रं वसवस्त्रयस्त्रिंशच्च॥ [१०]

मधुश्च माधवश्च वासन्तिकावृतू शुक्रश्च शुचिश्च ग्रैष्मावृतू नभश्च
 नभस्यश्च वार्षिकावृतू इषश्चोर्जश्च शारदावृतू सहश्च सहस्यश्च
 हैमन्तिकावृतू तपश्च तपस्यश्च शैशिरावृतू अग्नेरन्तःश्लेषोऽसि
 कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधीः कल्पन्तामग्नयः
 पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः (२९)

यैऽग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी शैशिरावृतू अभि
 कल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभि सं विंशन्तु संयच्च प्रचेताश्चाग्नेः
 सोमस्य सूर्यस्योग्रा च भीमा च पितृणां यमस्येन्द्रस्य ध्रुवा
 च पृथिवी च देवस्य सवितुर्मरुतां वरुणस्य धर्त्री च धरित्री
 च मित्रावरुणयोर्मित्रस्य धातुः प्रार्ची च प्रतीची च वसूनां
 रुद्राणाम् (३०)

आदित्यानान्ते तेऽधिपतयस्तेभ्यो नमस्ते नो मृडयन्तु ते यं
 द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधामि सहस्रस्य प्रमा असि
 सहस्रस्य प्रतिमा असि सहस्रस्य विमा असि सहस्रस्योन्मा असि
 साहस्रोऽसि सहस्राय त्वेमा मे अग्र इष्टका धेनवः सन्त्वेका च

शतं च सहस्रं चायुतं च (३१)

नियुतं च प्रयुतं चार्बुदं च न्यर्बुदं च समुद्रश्च मध्यं
चान्तश्च परार्धश्चेमा मे अग्र इष्टंका धेनवः सन्तु षष्टिः
सहस्रमयुतमक्षीयमाणा ऋतस्थाः स्थर्तावृधो घृतश्रुतो मधुश्रुत
ऊर्जस्वतीः स्वधाविनीस्ता मे अग्र इष्टंका धेनवः सन्तु विराजो
नाम कामदुघा अमुत्रामुष्मिल्लोके॥ (३२)

सब्रता रुद्राणामयुतं च पञ्चचत्वारिंशच्च॥ [११]

समिद्दिशामाशया नः सुवर्विन्मधोरतो माधवः पात्वस्मान्।
अग्निर्देवो दुष्टरीतुरदाभ्य इदं क्षत्रं रक्षतु पात्वस्मान्।
रथंतरं सामभिः पात्वस्मान्गायत्री छन्दसां विश्वरूपा। त्रिवृन्नो
विष्टया स्तोमो अह्नां समुद्रो वात इदमोजः पिपर्तु। उग्रा
दिशामभिभूतिर्वयोधाः शुचिः शुक्रे अहन्योजसीना। इन्द्राधिपतिः
पिपृतादतो नो महि (३३)

क्षत्रं विश्वतो धारयेदम्। बृहत्सामं क्षत्रभृद्वृद्धवृष्णिं त्रिष्टुभौजः
शुभितमुग्रवीरम्। इन्द्र स्तोमेन पञ्चदशेन मध्यमिदं वातेन सगरेण
रक्षा। प्राचीं दिशां सहयंशा यशस्वती विश्वे देवाः प्रावृषाहां
सुवर्वती। इदं क्षत्रं दुष्टरमस्त्वोजोऽनाधृष्टं सहस्रियं सहस्वत।
वैरूपे सामन्निह तच्छंकेम जगत्त्यैनं विक्ष्वा वैशयामः। विश्वे देवाः
सप्तदशेन (३४)

वर्च इदं क्षत्रं सलिलवातमुग्रम्। धर्त्री दिशां क्षत्रमिदं
 दाधारोपस्थाशानां मित्रवदस्त्वोजः। मित्रावरुणा शरदाह्नां चिकित्वा
 अस्मै राष्ट्राय महि शर्म यच्छतम्। वैराजे सामन्त्रधिं मे मनीषानुष्टुभा
 सम्भृतं वीर्यं सहः। इदं क्षत्रं मित्रवदार्द्रदानु मित्रावरुणा
 रक्षतमाधिपत्यैः। सम्राड्विशां सहसाम्नी सहस्वत्युतुर्हेमन्तो
 विष्टया नः पिपर्तु। अवस्युवाताः (३५)

बृहतीर्नु शक्ररीरिमं यज्ञमवन्तु नो घृताचीः। सुवर्वती
 सुदुधा नः पयस्वती दिशां देव्यवतु नो घृताचीः। त्वं
 गोपाः पुरणुतोत पश्चाद्बृहस्पते याम्यां युङ्क्ति वाचम्। ऊर्ध्वा
 दिशां रन्तिराशौषधीनां संवत्सरेण सविता नो अह्नाम्।
 रेवथ्सामातिच्छन्दा उ छन्दोजातशत्रुः स्योना नो अस्तु।
 स्तोमत्रयस्त्रिंशे भुवनस्य पत्नि विवस्वद्वाते अभि नः (३६)

गृणाहि। घृतवती सवितराधिपत्यैः पयस्वती रन्तिराशां नो
 अस्तु। ध्रुवा दिशां विष्णुपत्यघोरास्येशाना सहसो या मनोता।
 बृहस्पतिर्मातरिश्वोत वायुः संधुवाना वाता अभि नो गृणन्तु।
 विष्टम्भो दिवो धरुणः पृथिव्या अस्येशाना जगतो विष्णुपत्नी।
 विश्वव्यं चा इषयन्ती सुभूतिः शिवा नो अस्त्वदितिरुपस्थैः। वैश्वानरो
 न ऊत्या पृष्टो दिव्यनु नोऽद्यानुमतिरन्विदनुमते त्वङ्क्या नश्चित्र
 आ भुवत्को अद्य युङ्क्ते॥ (३७)

महिं सप्तदशेनावस्युवाता अभि नोऽनु नृश्वतुर्दश च॥—————[१२]

नमस्ते रुद्र नमो हिरण्यबाहवे नमः सहमानाय नम आख्याधिनौभ्यो नमो भुवाय नमो ज्येष्ठाय
नमो दुन्दुभ्याय नमः सोमाय नम इरिण्याय द्रापे सृहस्राण्येकादश॥—[१३] नमस्ते रुद्र नमो भुवाय
द्रापे सप्तविंशतिः॥27॥ नमस्ते रुद्र तं वो जम्भे दधामि॥

॥पञ्चमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः॥

नमस्ते रुद्र मन्यव उतो त इषवे नमः। नमस्ते अस्तु धन्वने
बाहुभ्यामुत ते नमः। या त इषुः शिवतमा शिवं बभूव ते धनुः।
शिवा शरव्या या तव तया नो रुद्र मृडया। या ते रुद्र शिवा
तनूरघोरापापकाशिनी। तया नस्तनुवा शन्तमया गिरिशन्ताभि
चाकशीहि। यामिषुं गिरिशन्त हस्ते (१)

बिभर्ष्यस्तवे। शिवां गिरित्र तां कुरु मा हिंसीः पुरुषं
जगत्। शिवेन वचसा त्वा गिरिशाच्छा वदामसि। यथा नः
सर्वमिज्जगदयक्ष्मः सुमना असत्। अध्येवोचदधिवक्ता प्रथमो दैव्यो
भिषक्। अहींश्च सर्वाञ्जम्भयन्त्सर्वाश्च यातुधान्यः। असौ यस्ताम्रो
अरुण उत बभ्रुः सुमङ्गलः। ये चेमा रुद्रा अभितो दिक्षु (२)

श्रिताः सहस्रशोऽवैषाः हेड ईमहे। असौ योऽवसर्पति
नीलग्रीवो विलोहितः। उतैन गोपा अदृशन्नदृशन्नुदहार्यः। उतैनं
विश्वा भूतानि स दृष्टो मृडयाति नः। नमो अस्तु नीलग्रीवाय
सहस्राक्षाय मीढुषे। अथो ये अस्य सत्वानोऽहं तेभ्योऽकरं नमः।
प्र मुञ्च धन्वनस्त्वमुभयोरार्त्तियोज्याम्। याश्च ते हस्त इषवः (३)

परा ता भगवो वप। अवतत्य धनुस्त्वः सहस्राक्ष शतैषुधे।

निशीर्य शल्यानां मुखा शिवो नः सुमना भव। विज्यं धनुः कपर्दिनो
 विशल्यो बाणवाꣳ उत। अनैशन्नस्येषव आभुरस्य निषङ्गथिः। या तै
 हेतिर्मीदुष्टम् हस्तै बभूव ते धनुः। तयास्मान् विश्वतस्त्वमयक्ष्मया
 परिं भुज। नमस्ते अस्त्वायुधायानातताय धृष्णवै। उभाभ्यामुत
 ते नमो बाहुभ्यां तव धन्वने। परिं ते धन्वनो हेतिरस्मान्वृणक्तु
 विश्वतः। अथो य इषुधिस्तवारे अस्मन्नि धैहि तम्॥ (४)

हस्तै दिक्ष्वेषव उभाभ्यां द्वाविंशतिश्च॥ [१]

नमो हिरण्यबाहवे सेनान्यै दिशां च पतये नमो नमो वृक्षेभ्यो
 हरिकेशेभ्यः पशूनां पतये नमो नमः सस्पिञ्जराय त्विषीमते
 पथीनां पतये नमो नमो बभ्रुशाय विव्याधिनेऽन्नानां पतये नमो
 नमो हरिकेशायोपवीतिने पुष्टानां पतये नमो नमो भुवस्य हेत्यै
 जगतां पतये नमो नमो रुद्रायातताविने क्षेत्राणां पतये नमो नमः
 सूतायाहन्त्याय वनानां पतये नमो नमः (५)

रोहिताय स्थपतये वृक्षाणां पतये नमो नमो मन्त्रिणै वाणिजाय
 कक्षाणां पतये नमो नमो भुवन्तये वारिवस्कृतायौषधीनां पतये नमो
 नम उच्चैर्घोषायाक्रन्दयते पत्तीनां पतये नमो नमः कृत्स्नवीताय
 धावते सत्त्वंनां पतये नमः॥ (६)

वनानां पतये नमो नम एकात्रिंशच्च॥ [२]

नमः सहमानाय निव्याधिने आव्याधिनीनां पतये नमो नमः

ककुभाय॑ निषङ्गि॑णे॑ स्तेनानां॑ पतये॑ नमो॑ नमो॑ निषङ्गि॑णं॑ इषुधि॑मते॑
 तस्के॑राणां॑ पतये॑ नमो॑ नमो॑ वञ्च॑ते परि॒वञ्च॑ते स्तायू॑नां पतये॑ नमो॑
 नमो॑ निचे॑रवे॑ परि॒चरा॑यार॒ण्यानां॑ पतये॑ नमो॑ नमः॑ सूका॑विभ्यो॑
 जिघा॑ँस॒द्भ्यो मु॑ष्ण॒तां पतये॑ नमो॑ नमो॑ऽसि॒मद्भ्यो न॑क्तं चर॑द्भ्यः
 प्रकृ॑न्तानां॑ पतये॑ नमो॑ नम॑ उष्णी॒षिणे॑ गि॒रिच॑राय॑ कुलु॒श्चानां॑ पतये॑
 नमो॑ नमः॑ (७)

इषु॑मद्भ्यो धन्वा॑विभ्य॑श्च वो॒ नमो॑ नम॑ आत॒न्वा॒नेभ्यः॑
 प्रति॒धाने॑भ्यश्च वो॒ नमो॑ नम॑ आय॒च्छ॒द्भ्यो वि॒सृज॑द्भ्यश्च वो॒ नमो॑
 नमो॑ऽस्य॑द्भ्यो वि॒ध्य॑द्भ्यश्च वो॒ नमो॑ नम॑ आसी॒नेभ्यः॑ शया॒नेभ्यश्च॑
 वो॒ नमो॑ नमः॑ स्व॒पद्भ्यो जाग्र॑द्भ्यश्च वो॒ नमो॑ नम॑स्तिष्ठ॑द्भ्यो
 धाव॑द्भ्यश्च वो॒ नमो॑ नमः॑ स॒भाभ्यः॑ स॒भाप॑तिभ्यश्च वो॒ नमो॑ नमो॑
 अश्वे॑भ्योऽश्व॑पतिभ्यश्च वो॒ नमः॑॥ (८)

कुलु॒श्चानां॑ पतये॑ नमो॑ नमो॑ऽश्व॑पतिभ्य॒स्त्रीणि॑ च॥ ————— [३]

नम॑ आव्या॒धिनी॑भ्यो वि॒विध्य॑न्तीभ्यश्च वो॒ नमो॑ नम॑
 उ॒गणा॑भ्यस्तृ॒हती॑भ्यश्च वो॒ नमो॑ नमो॑ गृ॒थ्से॑भ्यो गृ॒थ्स॑पतिभ्यश्च
 वो॒ नमो॑ नमो॑ ब्रा॒तेभ्यो॑ ब्रा॒त॑पतिभ्यश्च वो॒ नमो॑ नमो॑ ग॒णेभ्यो॑
 ग॒ण॑पतिभ्यश्च वो॒ नमो॑ नमो॑ वि॒रूपे॑भ्यो वि॒श्वरू॑पेभ्यश्च वो॒ नमो॑
 नमो॑ म॒हद्भ्यः॑ क्षुल्ल॒केभ्य॑श्च वो॒ नमो॑ नमो॑ र॒थिभ्यो॑ऽर॒थेभ्य॑श्च वो॒
 नमो॑ नमो॑ रथे॑भ्यः (९)

रथ॑पतिभ्यश्च वो॒ नमो॑ नमः॑ सेना॑भ्यः सेना॒निभ्य॑श्च वो॒ नमो॑ नमः॑

क्षत्तृभ्यः सङ्गृहीतृभ्यश्च वो नमो नमस्तक्षभ्यो रथकारेभ्यश्च वो नमो
 नमः कुलालेभ्यः कमरिभ्यश्च वो नमो नमः पुञ्जिष्टेभ्यो निषादेभ्यश्च
 वो नमो नमः इषुकृद्भ्यो धन्वकृद्भ्यश्च वो नमो नमो मृगयुभ्यः
 श्वनिभ्यश्च वो नमो नमः श्वभ्यः श्वपतिभ्यश्च वो नमः॥ (१०)

रथैभ्यः श्वपतिभ्यश्च द्वे च॥ [४]

नमो भूवाय च रुद्राय च नमः शर्वाय च पशुपतये च नमो
 नीलग्रीवाय च शितिकण्ठाय च नमः कपर्दिने च व्युत्तकेशाय च
 नमः सहस्राक्षाय च शतधन्वने च नमो गिरिशाय च शिपिविष्टाय
 च नमो मीढुष्टमाय चेषुमते च नमो ह्रस्वाय च वामनाय च नमो
 बृहते च वर्षीयसे च नमो वृद्धाय च संवृध्वने च (११)

नमो अग्रियाय च प्रथमाय च नमः आशवे चाजिराय च
 नमः शीघ्रियाय च शीभ्याय च नमः ऊर्म्याय चावस्वन्याय च नमः
 स्रोतस्याय च द्वीप्याय च॥ (१२)

सं वृध्वने च पञ्चविंशतिश्च॥ [५]

नमो ज्येष्ठाय च कनिष्ठाय च नमः पूर्वजाय चापरजाय च
 नमो मध्यमाय चापगल्भाय च नमो जघन्याय च बुध्नियाय च
 नमः सोभ्याय च प्रतिसूर्याय च नमो याम्याय च क्षेम्याय च
 नमः उर्वर्याय च खल्याय च नमः श्लोक्याय चावसान्याय च नमो
 वन्याय च कक्ष्याय च नमः श्रवाय च प्रतिश्रवाय च (१३)

नमो आशुषेणाय चाशुरेथाय च नमः शूराय चावभिन्दते च
नमो वर्मिणे च वरूथिने च नमो बिल्मिने च कवचिने च नमः
श्रुताय च श्रुतसेनाय च॥ (१४)

प्रतिश्रवाय च पञ्चविंशतिश्च॥ [६]

नमो दुन्दुभ्याय चाहनन्याय च नमो धृष्णवे च प्रमृशाय च नमो
दूताय च प्रहिताय च नमो निषङ्गिणे चेषुधिमते च नमस्तीक्ष्णेषवे
चायुधिने च नमः स्वायुधाय च सुधन्वने च नमः स्रुत्याय च
पथ्याय च नमः काट्याय च नीप्याय च नमः सूद्याय च सरस्याय
च नमो नाद्याय च वैशन्ताय च (१५)

नमः कूप्याय चावट्याय च नमो वर्ष्याय चावर्ष्याय च नमो
मेघ्याय च विद्युत्याय च नमो ईध्रियाय चातप्याय च नमो वात्याय
च रेष्मियाय च नमो वास्तव्याय च वास्तुपाय च॥ (१६)

वैशन्ताय च त्रिंशच्च॥ [७]

नमः सोमाय च रुद्राय च नमस्ताम्राय चारुणाय च नमः
शङ्गाय च पशुपतये च नमो उग्राय च भीमाय च नमो अग्रेवधाय
च दूरेवधाय च नमो हन्त्रे च हनीयसे च नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यो
नमस्ताराय नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय च मयस्कराय
च नमः शिवाय च शिवतराय च (१७)

नमस्तीर्थ्याय च कूल्याय च नमः पार्याय चावार्याय च नमः

प्रतरणाय चोत्तरणाय च नम आतार्याय चालाद्याय च नमः शष्याय
च फेन्याय च नमः सिकत्याय च प्रवाह्याय च॥ (१८)

शिवतराय च त्रिशच्च॥ [८]

नम इरिण्याय च प्रपथ्याय च नमः किशिलाय च क्षयणाय
च नमः कपर्दिने च पुलस्तये च नमो गोष्ठ्याय च गृह्याय च
नमस्तल्प्याय च गेह्याय च नमः काट्याय च गह्वरेष्ठाय च नमो
हृदय्याय च निवेष्ट्याय च नमः पासव्याय च रजस्याय च नमः
शुष्क्याय च हरित्याय च नमो लोप्याय चोलप्याय च (१९)

नम ऊर्व्याय च सूर्म्याय च नमः पुण्याय च पर्णशद्याय च
नमोऽपगुरमाणाय चाभिघ्नते च नम आक्खिदते च प्रक्खिदते च
नमो वः किरिकेभ्यो देवानां हृदयेभ्यो नमो विक्षीणकेभ्यो नमो
विचिन्वत्केभ्यो नम अनिरहतेभ्यो नम आमीवत्केभ्यः॥ (२०)

उलप्याय च त्रयस्त्रिंशच्च॥ [९]

द्रापे अन्धसस्पते दरिद्रनीललोहित। एषां पुरुषाणामेषां पशूनां
मा भेमारो मो एषां किं चनाममत्। या ते रुद्र शिवा तनूः शिवा
विश्वाहभेषजी। शिवा रुद्रस्य भेषजी तया नो मृड जीवसे। इमां
रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्र भंरामहे मतिम्। यथा नः
शमसद्विपदे चतुष्पदे विश्वे पुष्टमग्रामे अस्मिन् (२१)

अनातुरम्। मृडा नो रुद्रोत नो मयस्कृधि क्षयद्वीराय नमसा

विधेम ते। यच्छं च योश्च मनु॑राय॒जे पि॒ता तद॑श्याम॒ तवं रु॒द्र
प्रणी॑तौ। मा नो॑ म॒हान्त॑मु॒त मा नो॑ अ॒र्भकं॑ मा न॒ उक्ष॑न्तमु॒त मा न॑
उक्षि॑तम्। मा नो॑ व॒धीः पि॒तरं॑ मो॒त मा॒तरं॑ प्रि॒या मा न॑स्त॒नुवः॑ (२२)

रु॒द्र री॒रिषः॑। मा न॑स्तो॒के तन॑ये॒ मा न॒ आयु॑षि॒ मा नो॒ गोषु॑
मा नो॒ अश्वे॑षु री॒रिषः॑। वी॒रा॒न्मा नो॑ रु॒द्र भा॑मि॒तो व॑धी॒र॒ह॒विष्म॑न्तो
नम॑सा विधेम ते। आ॒रा॒त्ते गो॒घ्न उ॒त पू॒रुष॑घ्ने क्ष॒य॒द्वी॒राय॑ सु॒म्रम॑स्मे
ते अस्तु॑। रक्षा॑ च नो॒ अधि॑ च दे॒व ब्रू॑ह॒धा च नः॑ शर्म॑ यच्छ
द्वि॒ब॒र्हाः। स्तु॒हि (२३)

श्रु॒तं ग॑र्त॒सदं॑ यु॒वानं॑ मृ॒गं न भी॑ममु॒पह॑तुमु॒ग्रम्। मृ॒डा
ज॑रि॒त्रे रु॒द्र स्त॒वानो॑ अ॒न्यं ते॑ अ॒स्मन्नि॑ व॒पन्तु॑ सेनाः॑। परि॑ णो
रु॒द्रस्य॑ हे॒तिवृ॑णक्तु॒ परि॑ त्वे॒षस्य॑ दु॒र्मति॑र॒घा॒योः। अ॒वं स्थि॑रा
म॒घव॑ञ्च॒स्तनु॑ष्व॒ मी॒ढ्व॒स्तो॒काय॑ तन॑याय मृ॒डय॑। मी॒ढु॒ष्टम् शि॒वंत॑म
शि॒वो नः॑ सु॒मना॑ भ॒व। प॒र॒मे वृ॒क्ष आ॒युधं॑ नि॒धाय॑ कृ॒त्तिं व॑सान॒
आ च॑र॒ पिना॑कम् (२४)

बिभ्र॑दा ग॒हि। वि॒कि॑रि॒द् वि॒लो॑हित॒ नम॑स्ते अस्तु भ॒गवः॑।
यास्ते॑ स॒हस्र॑ हे॒तयो॒ऽन्यम॑स्मन्नि॑ व॒पन्तु॑ ताः। स॒हस्रा॑णि स॒हस्र॑धा
बा॒हुवो॑स्त॒वं हे॒तयः॑। तासा॒मीशा॑नो भ॒गवः॑ प॒रा॒चीना॒ मुखा॑
कृ॒धि॥ (२५)

सहस्राणि सहस्रशो ये रुद्रा अधि भूम्याम्। तेषां
 सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि। अस्मिन्महत्पर्यन्तेऽन्तरिक्षे भूवा
 अधि। नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वा अधः क्षमाचराः। नीलग्रीवाः
 शितिकण्ठा दिवः रुद्रा उपश्रिताः। ये वृक्षेषु सस्मिञ्चरा नीलग्रीवा
 विलोहिताः। ये भूतानामधिपतयो विशिखासः कपर्दिनः। ये
 अत्रेषु विविध्यन्ति पात्रेषु पिबन्तो जनान्। ये पथां पथिरक्षय
 ऐलबृदा यव्युधः। ये तीर्थानि (२६)

प्रचरन्ति सूकावन्तो निषङ्गिणः। य एतावन्तश्च भूयांसश्च
 दिशो रुद्रा वितस्थिरे। तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि
 तन्मसि। नमो रुद्रेभ्यो ये पृथिव्यां येऽन्तरिक्षे ये दिवि
 येषामन्नं वातो वर्षमिषवस्तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश
 प्रतीचीर्दशोर्दचीर्दशोर्ध्वास्तेभ्यो नमस्ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो
 यश्च नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधामि (२७)

तीर्थानि यश्च पदं॥ [११]

[अश्मन् य इमोर्देनमाशुः प्राचीं जीमूतस्य यदक्रन्दो मा नो मित्रो ये वाजिनं नवं (९)]

अश्मन्मनोयुजं प्राचीमनु शर्म यच्छतु तेषामभिर्गूतिः पद्वत्वारिंशत्। अश्मन् हविष्मान्॥]

॥षष्ठमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे षष्ठमः प्रश्नः॥

अश्मन्नूर्जं पर्वते शिश्रियाणां वाते पर्जन्ये वरुणस्य शुष्मे। अद्ध्य
 ओषधीभ्यो वनस्पतिभ्योऽधि सम्भृतां तां न इषमूर्जं धत्त मरुतः
 सःरराणाः। अश्मंस्ते क्षुद्रमुं ते शुर्गच्छतु यं द्विष्मः। समुद्रस्य
 त्वाऽवाकयाग्रे परि व्ययामसि। पावको अस्मभ्यः शिवो भव।
 हिमस्य त्वा जरायुणाग्रे परि व्ययामसि। पावको अस्मभ्यः शिवो
 भव। उप (१)

ज्मन्नुप वेतसेऽवत्तरं नदीष्व। अग्रे पित्तमपामसि। मण्डूकि
 ताभिरा गंहि सेमं नो यज्ञम्। पावकवर्णः शिवं कृधि। पावक आ
 चितयन्त्या कृपा। क्षामन्नुरुच उषसो न भानुना। तूर्वन्न यामन्नेतशस्य
 नू रण आ यो घृणे। न तत्तृषाणो अजरः। अग्रे पावक रोचिषा
 मन्द्रया देव जिह्वया। आ देवान् (२)

वक्षि यक्षि च। स नः पावक दीदिवोऽग्रे देवाः इहा वह।
 उप यज्ञः हविश्च नः। अपामिदं न्ययनः समुद्रस्य निवेशनम्।
 अन्यं ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यः शिवो भव। नमस्ते
 हरसे शोचिषे नमस्ते अस्त्वर्चिषे। अन्यं ते अस्मत्तपन्तु हेतयः
 पावको अस्मभ्यः शिवो भव। नृषदे वट (३)

अप्सुषदे वड्नसदे वड्वरहिषदे वट्थ्सुवर्विदे वट। ये देवा

देवानां यज्ञियां यज्ञियानां संवत्सरीणमुप भागमासते। अहुतादौ हविषो यज्ञे अस्मिन्स्वयं जुहुध्वं मधुनो घृतस्य। ये देवा देवेष्वधि देवत्वमायन् ये ब्रह्मणः पुरएतारो अस्य। येभ्यो नर्ते पवते धाम किं च न ते दिवो न पृथिव्या अधि स्रुषु। प्राणदाः (४)

अपानदा व्यानदाश्चक्षुर्दा वर्चोदा वरिवोदाः। अन्यं ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यं शिवो भव। अग्निस्तिग्मेन शोचिषा यंसद्विश्वं न्यत्रिणम्। अग्निर्नो वसते रयिम्। सैनानीकेन सुविदत्रो अस्मे यष्टा देवाः आयजिष्ठः स्वस्ति। अदब्धो गोपा उत नः परस्पा अग्रै द्युमदुत रेवर्दिदीहि॥ (५)

उप देवान् वद्वाणदाश्चतुश्चत्वारिंशच्च॥ [१]

य इमा विश्वा भुवनानि जुहुदृषिर्होता निषसादा पिता नः। स आशिषा द्रविणमिच्छमानः परमच्छदो वर आ विवेश। विश्वकर्मा मनसा यद्विहाया धाता विधाता परमोत सन्दक्। तेषामिष्टानि समिषा मदन्ति यत्र सप्तरूषीन्युर एकमाहुः। यो नः पिता जनिता यो विधाता यो नः सतो अभ्या सञ्जजान। (६)

यो देवानां नामधा एक एव तं सम्प्रश्नं भुवना यन्त्यन्या। त आयजन्त द्रविणं समस्मा ऋषयः पूर्वे जरितारो न भूना। असूर्ता सूर्ता रजसो विमाने ये भूतानि समकृण्वन्निमानि। न तं विदाथ य इदं जजानान्यद्युष्माकमन्तरं भवाति। नीहारेण प्रावृता

जल्प्यां चासुतृपं उक्थशासंश्चरन्ति। परो दिवा पर एना (७)

पृथिव्या परो देवेभिरसुरैर्गुहा यत्। कः स्विद्धर्मं प्रथमं दध्रु
आपो यत्र देवाः समगच्छन्त विश्वे। तमिद्धर्मं प्रथमं दध्रु आपो यत्र
देवाः समगच्छन्त विश्वे। अजस्य नाभावध्येकमर्पितं यस्मिन्निदं
विश्वम्भुवनमधि श्रितम्। विश्वकर्मा ह्यजनिष्ट देव आदिद्गन्धर्वो
अभवद्वितीयः। तृतीयः पिता जनिताौषधीनाम् (८)

अपां गर्भं व्यदधात्पुरुत्रा। चक्षुषः पिता मनसा हि धीरो घृतमेने
अजनन्नन्माने। यदेदन्ता अददहन्त पूर्व आदिद्यावापृथिवी
अप्रथेताम्। विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतोहस्त उत
विश्वतस्पात्। सं बाहुभ्यां नमन्ति सम्पतत्रैर्द्यावापृथिवी जनय देव
एकः। किः स्विदासीदधिष्ठानमारम्भणं कतमथिस्वत्किमासीत्।
यदी भूमिं जनयन्न (९)

विश्वकर्मा वि द्यामौर्णोन्महिना विश्वचक्षाः। किः स्विद्धनं
क उ स वृक्ष आसीद्यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः। मनीषिणो
मनसा पृच्छतेदु तद्यदध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन्न। या ते धामानि
परमाणि यावमा या मध्यमा विश्वकर्मन्नुतेमा। शिक्षा सखिभ्यो
हविषि स्वधावः स्वयं यजस्व तनुवं जुषाणः। वाचस्पतिं
विश्वकर्माणमृतये (१०)

मनोयुजं वाजे अद्या हुवेम। स नो नेदिष्टा हवनानि

जोषते विश्वशम्भूरवसे साधुकर्मा। विश्वकर्मन् हविषा वावृधानः
 स्वयं यजस्व तनुवं जुषाणः। मुह्यन्त्वन्ये अभितः सपत्ना
 इहास्माकं मघवा सूरिरस्तु। विश्वकर्मन् हविषा वर्धनेन
 त्रातारमिन्द्रमकृणोरवध्यम्। तस्मै विशः समनमन्त पूर्वीर्यमुग्रो
 विहव्यो यथासत्। समुद्राय वयुनाय सिन्धूनां पतये नमः।
 नदीनां सर्वासां पित्रे जुहुता विश्वकर्मणे विश्वाहामर्त्यं
 हविः॥ (११)

जजानेनौषधीनां भूमिं जनयन्वृतये नमो नवं च॥—————[२]

उदेनमुत्तरां नयाग्रे घृतेनाहुता। रायस्पोषेण सꣳ सृज प्रजयां
 च धनेन च। इन्द्रेमं प्रतरां कृधि सजातानामसद्वशी। समेनं वर्चसा
 सृज देवेभ्यो भागधा असत्। यस्य कुर्मो हविर्गृहे तमग्रे वर्धया
 त्वम्। तस्मै देवा अधि ब्रवन्नयं च ब्रह्मणस्पतिः। उदु त्वा विश्वे
 देवाः (१२)

अग्रे भरन्तु चित्तिभिः। स नो भव शिवतमः सुप्रतीको
 विभावसुः। पञ्च दिशो दैवीर्यज्ञमवन्तु देवीरपामतिं दुर्मतिं
 बाधमानाः। रायस्पोषे यज्ञपतिमाभजन्तीः। रायस्पोषे अधि यज्ञो
 अस्थात्समिद्धे अग्नावधि मामहानः। उक्थपत्र ईड्यो गृभीतस्तप्तं
 घर्मं परिगृह्यायजन्त। ऊर्जा यद्यज्ञमशमन्त देवा दैव्याय धर्त्रे
 जोष्टे। देवश्रीः श्रीमणाः शतपयाः (१३)

परिगृह्य देवा यज्ञमायन्। सूर्यरश्मिरुहरिकेशः पुरस्तात्सविता
ज्योतिरुदया५ अजस्रम्। तस्य पूषा प्रसवं याति देवः
सम्पश्यन्विश्वा भुवनानि गोपाः। देवा देवेभ्यो अध्वर्यन्तो
अस्थुर्वीत५ शमित्रे शमिता यजध्वै। तुरीयो यज्ञो यत्र हव्यमेति
ततः पावका आशिषो नो जुषन्ताम्। विमानं एष दिवो मध्यं
आस्त आपप्रिवात्रोदसी अन्तरिक्षम्। स विश्वाचीरभि (१४)

चष्टे घृताचीरन्तरा पूर्वमपरं च केतुम्। उक्षा समुद्रो
अरुणः सुपर्णः पूर्वस्य योनिं पितुरा विवेश। मध्यं दिवो
निहितः पृश्निरश्मा वि चक्रमे रजसः पात्यन्तौ। इन्द्रं विश्वा
अवीवृधन्समुद्रव्यचसं गिरः। रथीतम५ रथीनां वाजाना५
सत्पतिम्पतिम्। सुम्रहूर्यज्ञो देवा५ आ च वक्षद्यक्षदग्निर्देवो देवा५
आ च वक्षत्। वाजस्य मा प्रसवेनोद्ग्राभेणोदग्रभीत्। अथा सपत्ना५
इन्द्रो मे निग्राभेणाधरा५ अकः। उद्ग्राभं च निग्राभं च ब्रह्म देवा
अवीवृधन्। अथा सपत्नानिन्द्राग्नी मे विषूचीनान्व्यस्यताम्॥ (१५)

देवाः शतपंथा अभि वाजस्य पङ्क्तिं शतिश्च॥ [३]

आशुः शिशानो वृषभो न युध्मो घनाघ्नः क्षोभेणश्चरषणीनाम्।
सङ्क्रन्दनोऽनिमिष एकवीरः शत५ सेना अजयत्साकमिन्द्रः।
संक्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्चवनेन धृष्णुना।
तदिन्द्रेण जयत् तत्सहध्वं युधो नर इषुहस्तेन वृष्णा। स
इषुहस्तैः स निषङ्गिभिर्वशी सः स्रष्टा स युध इन्द्रो गुणेन।

स॒ꣳसृष्ट॑जि॒त्सोम॑पा बा॒हुश॒र्ध्यूर्ध्वध॑न्वा प्र॒तिहि॑ताभि॒रस्ता॑। बृह॑स्प॒ते
परि॑ दी॒य (१६)

रथे॑न र॒क्षोहा॑मि॒त्राꣳ अ॒प॒बाध॑मानः। प्र॒भ॒ञ्जन्त्सेनाः॑ प्र॒मृ॒णो
यु॒धा ज॑य॒न्नस्मा॑क॒मेध्य॑वि॒ता रथा॑नाम्। गो॒त्रभि॑दं गो॒विदं॑ वज्र॑बाहुं
ज॑य॒न्त॒मज्मं॑ प्र॒मृ॒णन्त॒मोज॑सा। इ॒मꣳ स॑जा॒ता अ॒नु वी॑र॒यध्व॑मिन्द्रꣳ
स॒खायोऽनु॑ सꣳ र॑भ॒ध्वम्। ब॒ल॒वि॒ज्ञायः॑ स्थ॒र्विरः॑ प्र॒वीरः॑ स॒ह॒स्वान्
वा॒जी स॒ह॒मान॑ उ॒ग्रः। अ॒भिर्वी॑रो अ॒भिस॑त्वा स॒हो॒जा जै॒त्रमि॑न्द्र
रथ॑मा तिष्ठ गो॒वित्। अ॒भि गो॒त्राणि॑ स॒हसा॑ गा॒ह॒मानोऽदा॑यः (१७)

वी॒रः श॒तम॑न्युरिन्द्रः॑। दु॒श्च॒य॒वनः॑ पृ॒तना॑षाड॒युध्योऽस्मा॑कꣳ
सेना॑ अव॒तु प्र॑ यु॒त्सु। इन्द्र॑ आसां ने॒ता बृह॑स्प॒तिर्दक्षि॑णा य॒ज्ञः
पु॒र ए॒तु सोमः॑। दे॒व॒से॒नाना॑म॒भिभ॑ञ्जती॒नां ज॑य॒न्तीनां॑ म॒रुतो॑
य॒न्त्व॒ग्रे। इन्द्र॑स्य॒ वृष्णो॑ वरु॒णस्य॑ रा॒ज्ञ आ॑दि॒त्यानां॑ म॒रुताꣳ श॒र्ध
उ॒ग्रम्। म॒हाम॑न॒सां भु॑वन॒च्य॒वानां॑ घोषो॑ दे॒वानां॑ ज॑य॒तामु॑दे॒स्थात्।
अ॒स्माक॑मिन्द्रः॑ स॒मृते॑षु ध्व॒जेष्व॒स्माकं॑ या इ॒षव॑स्ता ज॑यन्तु। (१८)

अ॒स्माकं॑ वी॒रा उत्त॑रे भवन्त्व॒स्मानु॑ दे॒वा अव॑ता ह॒वेषु॑।
उद्ध॑र॒षय॑ म॒घव॑न्नायु॒धान्यु॑त्स॒त्वंनां॑ मा॒म॒कानां॑ म॒हाꣳसि॑।
उद्ध॑त्रह॒न्वाजि॑नां॒ वाजि॑ना॒न्युद्र॑थानां॒ ज॑य॒तामे॒तु घोषः॑। उप॒
प्रे॒त ज॑य॒ता नरः॑ स्थि॒रा वः॑ सन्तु बा॒हवः॑। इन्द्रो॑ वः
श॒र्म य॑च्छ॒त्वना॑धृष्या यथास॑थ। अव॑सृष्टा॒ परा॑ प॒त श॑र॒व्ये

ब्रह्मसंशिता। गच्छामित्रान्त्र (१९)

विश॑ मैषां॑ कं॑ च॒नोच्छि॑षः। म॒र्माणि॑ ते॒ वर्म॑भिश्छादयामि॒
सोम॑स्त्वा॒ राजा॑मृते॒नाभि॑ वंस्ताम्। उ॒रोर्वरी॑यो वरि॑वस्ते अस्तु॒
जय॑न्तं॒ त्वामनु॑ मदन्तु दे॒वाः। यत्र॑ बा॒णाः सम्प॑तन्ति कुमा॒रा
वि॑शि॒खा इ॒व। इन्द्रो॑ न॒स्तत्र॑ वृत्र॒हा वि॑श्वा॒हा शर्म॑ यच्छतु॥ (२०)

दीया॑ दा॒यो ज॑यन्त्वमित्रान्त्र च॒त्वारि॑शब्॥ [४]

प्राची॑मनु॒ प्रदि॑शं॒ प्रेहि॑ वि॒द्वान॒ग्नेर॑ग्ने॒ पुरो॑ अ॒ग्निर्भवे॑ह। वि॒श्वा
आशा॑ दी॒द्यानो॒ वि भा॑ह्यू॒र्ज नो॑ धेहि॒ द्विप॑दे॒ चतु॑ष्पदे। क्रम॑ध्वम॒ग्निना॒
नाक॑मुख्य॒ हस्तो॑षु बिभ्र॑तः। दि॒वः पृ॑ष्ठं सु॒वर्ग॑त्वा मि॒श्रा
दे॒वेभि॑राद्धम्। पृ॒थिव्या॑ अ॒हमु॑दन्तरि॒क्षमारु॑हमन्तरि॒क्षाद्वि॒मारु॑हम्।
दि॒वो नाक॑स्य पृ॒ष्ठाथ्सु॒वर्ज्योति॑रगाम् (२१)

अ॒हम्। सु॒व॒र्यन्तो॒ नापे॑क्षन्त॒ आ द्या॑ रो॒हन्ति॑ रोद॑सी।
य॒ज्ञं ये वि॑श्वतो॒धारं॒ सुवि॑द्वांसो॒ विते॑निरे। अ॒ग्ने प्रेहि॑ प्रथ॒मो
दे॒वय॑तां चक्षु॑र्दे॒वाना॑मु॒त म॒र्त्याना॑म्। इय॑क्षमाणा॒ भृगु॑भिः स॒जोषाः॑
सु॒व॒र्यन्तु॒ यज॑मानाः स्व॒स्ति। नक्तो॑षासा॒ सम॑नसा॒ विरू॑पे धा॒पये॑ते
शि॒शुमे॑कं॒ समी॑ची। द्या॒वा क्षा॑मा॒ रुक्मो॑ अ॒न्तर्वि॑भाति दे॒वा अ॒ग्निं
धा॑रयन्द्रवि॒णोदाः॑। अ॒ग्ने सह॑स्राक्ष (२२)

श॒त॒मूर्ध॑ञ्छतं॒ ते प्रा॑णाः स॒हस्र॑मपा॒नाः। त्वं सा॑हस्रस्य॑
रा॒य ई॒शिषे॒ तस्मै॑ ते वि॒धेम॒ वाजा॑य॒ स्वाहा॑। सु॒पर्णो॑ऽसि

गरुत्मान्पृथिव्याः सीद पृष्ठे पृथिव्याः सीद भासान्तरिक्षमा
 पृण ज्योतिषा दिवमुत्तमान तेजसा दिश उद्दृह। आजुह्वानः
 सुप्रतीकः पुरस्तादग्रे स्वां योनिमा सीद साध्या। अस्मिन्सधस्थे
 अध्युत्तरस्मिन्विश्वे देवाः (२३)

यजमानश्च सीदत। प्रेद्धो अग्रे दीदिहि पुरो नोऽजस्रया
 सूर्या यविष्ठ। त्वाः शश्वन्त उप यन्ति वाजाः। विधेम ते परमे
 जन्मन्नग्रे विधेम स्तोमैरवरे सधस्थे। यस्माद्योनैरुदारिथा यजे तं
 प्र त्वे हवीर्षि जुहुरे समिद्धे। ताः संवितुर्वरेण्यस्य चित्रामाहं
 वृणे सुमतिं विश्वजन्याम्। यामस्य कण्वो अदुहत्प्रपीनाः
 सहस्रधाराम् (२४)

पयसा महीं गाम्। सप्त ते अग्रे समिधः सप्त जिह्वाः सप्तरषयः
 सप्त धामं प्रियाणि। सप्त होत्राः सप्तधा त्वां यजन्ति सप्त योनीरा
 पृणस्वा घृतेन। ईदङ्वा न्यादङ्वा तादङ्वा प्रतिदङ्वा मितश्च सं मितश्च
 सभराः। शुक्रज्योतिश्च चित्रज्योतिश्च सत्यज्योतिश्च ज्योतिष्माश्च
 सत्यश्चर्तपाश्चात्यःहाः। (२५)

ऋतजिच्च सत्यजिच्च सेनजिच्च सुषेणश्चान्त्यमित्रश्च
 दूरेअमित्रश्च गुणः। ऋतश्च सत्यश्च ध्रुवश्च धरुणश्च धर्ता च
 विधर्ता च विधारयः। ईदक्षांस एतादक्षांस ऊ षु णः सदक्षांसः
 प्रतिसदक्षांस एतन। मितासश्च सं मितासश्च न ऊतये सभरसो
 मरुतो यजे अस्मिन्निन्द्रं दैवीर्विशो मरुतोऽनुवर्त्मानो यथेन्द्रं

दैवीर्विशो मरुतोऽनुवर्त्मान एवमिमं यजमानं दैवींश्च विशो
मानुषींश्चानुवर्त्मानो भवन्तु॥ (२६)

अगा९ सहस्राक्ष देवाः सहस्रधारामत्य९हा अनुवर्त्मानः षोडश च॥ ————— [५]

जीमूतस्येव भवति प्रतीकं यद्वर्मी याति समदामुपस्थै।
अनाविद्धया तनुवा जय त्व९ स त्वा वर्मणो महिमा पिपर्तु।
धन्वना गा धन्वनाजिं जयेम धन्वना तीव्राः समदौ जयेम। धनुः
शत्रोरपकामं कृणोति धन्वना सर्वाः प्रदिशो जयेम। वक्ष्यन्तीवेदा
गनीगन्ति कर्णं प्रिय९ सखायं परिषस्वजाना। योषेव शिङ्के
वितताधि धन्वन् (२७)

ज्या इय९ समने पारयन्ती। ते आचरन्ती समनेव योषा
मातेव पुत्रं बिभृतामुपस्थै। अप शत्र न्विध्यता९ संविदाने आर्त्तौ
इमे विष्फुरन्ती अमित्रान्। बह्वीनां पिता बहुरस्य पुत्रश्चिश्चा कृणोति
समनावगत्य। इषुधिः सङ्काः पृतनाश्च सर्वाः पृष्ठे निनद्धो जयति
प्रसूतः। रथे तिष्ठन्नयति वाजिनः पुरो यत्रयत्र कामयते सुषारथिः।
अभीशूनां महिमानम् (२८)

पनायत मनः पश्चादनु यच्छन्ति रश्मयः। तीव्रान्योषान्कृण्वते
वृषपाणयोऽश्वा रथेभिः सह वाजयन्तः। अवक्रामन्तः
प्रपदैरमित्रान्क्षिणन्ति शत्रून् रनपव्ययन्तः। रथवाहन९ हविरस्य
नाम यत्रायुधं निहितमस्य वर्म। तत्रा रथमुप शग्म९ संदेम

विश्वाहा वयः सुमनस्यमानाः। स्वादुषसदः पितरो वयोधाः
कृच्छ्रेश्रितः शक्तीवन्तो गभीराः। चित्रसेना इषुबला अमृधाः
सतोवीरा उरवो ब्रातसाहाः। ब्राह्मणासः (२९)

पितरः सोम्यासः शिवे नो द्यावापृथिवी अनेहसा। पूषा नः
पातु दुरितादृतावृधो रक्षा माकिर्नो अघशस ईशत। सुपर्ण वस्ते
मृगो अस्या दन्तो गोभिः सन्नद्धा पतति प्रसूता। यत्रा नरः सं च
वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिषवः शर्म यः सन्। ऋजीते परि वृद्धि
नोऽश्मा भवतु नस्तनूः। सोमो अधि ब्रवीतु नोऽदितिः (३०)

शर्म यच्छतु। आ जङ्घन्ति सान्वेषां जघनाः उप जिघ्रते।
अश्वाजनि प्रचेतसोऽश्वांश्स्मथ्सु चोदय। अहिरिव भोगैः पर्येति
बाहुं ज्याया हेतिं परिबाधमानः। हस्तघ्नो विश्वा वयुनानि
विद्वान्पुमान्पुमांसं परि पातु विश्वतः। वनस्पते वीड्वङ्गो हि
भूया अस्मथ्सखा प्रतरणः सुवीरः। गोभिः सन्नद्धो असि
वीडयस्वास्थाता ते जयतु जेत्वानि। दिवः पृथिव्याः परि (३१)

ओज उद्धृतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृतः सहः। अपामोज्मानं
परि गोभिरावृतमिन्द्रस्य वज्रं हविषा रथं यज। इन्द्रस्य वज्रो
मरुतामनीकं मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नाभिः। सेमां नो हव्यदातिं
जुषाणो देव रथं प्रति हव्या गृभाय। उप श्वासय पृथिवीमुत
द्यां पुरुत्रा ते मनुतां विष्टितं जगत्। स दुन्दुभे सजूरिन्द्रेण

देवैर्दूरात् (३२)

दवी॒यो अप॑ सेध॒ शत्रू॑न्। आ क्र॑न्दय॒ बल॒मोजो॑ न॒ आ
धा॒ नि ष्ट॑निहि॒ दुरि॑ता बाध॑मानः। अप॑ प्रोथ॒ दुन्दु॑भे दु॒च्छुना॑
इ॒त इन्द्र॑स्य मु॒ष्टिर॑सि वी॒डय॑स्व। आमू॑रज॒ प्रत्या॑वर्तये॒माः
कै॒तुमद्दु॑न्दुभिर्वा॑वदीति। सम॑श्व॒पर्णा॑श्चर॑न्ति नो॒ नरो॑ऽस्माक॑मिन्द्र
र॒थिनो॑ जयन्तु॥ (३३)

धन्वन्महिमानं ब्राह्मणांसोऽदितिः पृथिव्याः परि दूरादेकचत्वारिंशच्च॥ [६]

यदक्र॑न्दः प्रथ॒मं जा॑यमान॒ उ॒द्यन्त्स॑मु॒द्रादु॑त वा॒ पुरी॑षात्।
श्ये॒नस्य॑ प॒क्षा ह॑रि॒णस्य॑ बा॒हू उ॑प॒स्तुत्य॑ महि॑ जा॒तं ते॑ अ॒र्वन्न॑। यमे॑न॒
दत्तं॑ त्रि॒त ए॑नमायु॒नगिन्द्र॑ ए॒णं प्रथ॑मो अ॒ध्यति॑ष्ठत्। ग॒न्धर्वो॑ अस्य
र॒शना॑म॒गृभ्णा॑त्सू॒राद॑श्वं वसवो॒ निर॑तष्ट। अ॒सिं य॒मो अ॒स्यादि॑त्यो
अ॒र्वन्न॑सिं त्रि॒तो गु॒ह्येन॑ व्र॒तेन॑। अ॒सि सोमे॑न स॒मया॑ वि॒पृक्तः॑ (३४)

आ॒हुस्ते॒ त्रीणि॑ दि॒वि ब॑न्ध॒नानि॑। त्रीणि॑ त आ॒हुर्दिवि॑ बन्ध॒नानि॑
त्री॒ण्यप्सु॑ त्री॒ण्यन्तः॑ स॒मुद्रे॑। उ॒तेव॑ मे॒ वरु॑णश्छन्त्स्य॒र्वन् यत्रा॑ त
आ॒हुः प॑र॒मं ज॑नि॒त्रम्। इ॒मा ते॑ वा॒जिन्न॑व॒मार्ज॑नानी॒मा श॑फाना॑
स॒नि॒तुर्नि॑धाना॑। अत्रा॑ ते भ॒द्रा र॑श॒ना अ॑पश्य॒मृत॑स्य॒ या अ॑भि॒रक्ष॑न्ति
गो॒पाः। आ॒त्मानं॑ ते॒ मन॑सा॒राद॑जाना॒मवो॑ दि॒वा (३५)

प॒तय॑न्तं प॒तङ्ग॑म्। शिरो॑ अपश्यं पृथि॒भिः सु॒गेभि॑र॒रेणु॑भिर्जे॒हमानं॑
प॒तत्रि॑। अत्रा॑ ते रू॒पमु॑त्त॒मम॑पश्यं जिगी॑षमाणमिष॒ आ प॒दे गोः॑।

यदा ते मर्तो अनु भोगमानडादिद्वसिष्ठ ओषधीरजीगः। अनु
त्वा रथो अनु मर्यो अर्वन्ननु गावोऽनु भगः कनीनाम्। अनु
व्रातासस्तव सख्यमीयुरनु देवा ममिरे वीर्यम् (३६)

ते। हिरण्यशृङ्गोऽयो अस्य पादा मनोजवा अवर इन्द्र
आसीत्। देवा इदस्य हविरद्यमायन् यो अर्वन्तं प्रथमो अध्यतिष्ठत्।
ईर्मान्तासः सिलिकमध्यमासः सः शूरणासो दिव्यासो अत्याः।
हः सा इव श्रेणिशो यतन्ते यदाक्षिषुर्दिव्यमज्ममश्वाः। तव शरीरं
पतयिष्वर्वन्तव चित्तं वार्त इव धर्जीमान्। तव शृङ्गाणि विष्टिता
पुरुत्रारण्येषु जर्भुराणा चरन्ति। उप (३७)

प्रागाच्छसनं वाज्यर्वा देवद्रीचा मनसा दीध्यानः। अजः पुरो
नीयते नाभिरस्यानु पश्चात्कवयो यन्ति रेभाः। उप प्रागात्परमं
यत्सधस्थमर्वाः अच्छा पितरं मातरं च। अद्या देवा जुष्टतमो हि
गम्या अथा शास्ते दाशुषे वार्याणि॥ (३८)

विपुक्तो दिवा वीर्यमुपैकान्नचत्वारिंशच्च॥ [७]

मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायुरिन्द्र ऋभुक्षा मरुतः परि
ख्यन्। यद्वाजिनो देवजातस्य सप्तैः प्रवक्ष्यामो विदथे वीर्याणि।
यन्निर्णिजा रेक्णासा प्रावृतस्य रातिं गृभीतां मुखतो नयन्ति।
सुप्राङ्जो मेम्यद्विश्चरूप इन्द्रापूष्णोः प्रियमप्येति पार्थः। एष च्छागः

पुरो अश्वेन वाजिनां पूष्णो भागो नीयते विश्वदैव्यः। अभिप्रियं
यत्पुरोडाशमर्वता त्वष्टेत् (३९)

ए॒न॒९ सौ॒श्र॒व॒साय॑ जि॒न्वति॑। यद्ध॒विष्य॑मृतुशो दे॒व॒यानं॑
त्रि॒र्मा॒नु॒षाः पर्य॑श्वं नय॑न्ति। अत्रां पू॒ष्णः प्र॑थ॒मो भा॒ग ए॑ति य॒ज्ञं
दे॒वेभ्यः॑ प्र॒तिवे॒दय॑न्न॒जः। होता॑ध्व॒र्युराव॑या अ॒ग्निमि॒न्धो ग्रा॑व॒ग्राभ॑
उ॒त श॒॑स्ता सु॒वि॒प्रः। तेन॑ य॒ज्ञेन॑ स्वरं कृ॒तेन॑ स्वि॒ष्टेन॑ व॒क्षणा॑
आ पृ॑णध्वम्। यू॒प॒व्र॒स्का उ॒त ये यू॑पवा॒हाश्च॑षालं ये अ॑श्वयूपाय॒
तक्ष॑ति। ये चा॒र्वते॒ पच॑न॒९ स॒म्भर॑न्त्यु॒तो (४०)

तेषां॑म॒भिगू॑र्तिर्न इ॒न्वतु॑। उ॒प प्रा॒गाँ॑त्सु॒मन्मे॑ऽधायि॒ मन्म॑
दे॒वाना॑माशा॒ उप॑ वी॒तपृ॑ष्ठः। अन्वे॑नं वि॒प्रा ऋ॑षयो म॒दन्ति॑ दे॒वानां॑
पु॒ष्टे च॑कृ॒मा सु॒ब॒न्धुम्। यद्वा॒जिनो॑ दा॒मं सु॑दान॒मर्वतो॑ या शी॒र्ष॒ण्यां
र॒शना॑ रज्जु॒रस्य॑। यद्वा॒ घा॒स्य प्र॑भृतमा॒स्ये तृ॒ण॒९ सर्वा॑ ता ते॒ अपि॑
दे॒वेष्व॑स्तु। यद॒श्वस्य॑ ऋ॒विषः॑ (४१)

म॒क्षिका॑श्च॒ यद्वा॒ स्व॒रौ स्व॑र्धितौ रि॒प्तम॑स्ति। यद्ध॒स्तयोः॑
श॒मि॒तु॒र्यन्न॑खेषु सर्वा॑ ता ते॒ अपि॑ दे॒वेष्व॑स्तु। यदू॒व॒ध्यमु॑दरस्याप॒वाति॑
य आ॒मस्य॑ ऋ॒विषो॑ ग॒न्धो अ॑स्ति। सु॒कृ॒ता तच्छ॑मि॒तारः॑ कृ॒ण्वन्तु॑त
मे॒ध॒९ शृ॒त॒पाकं॑ पचन्तु। यत्ते गात्रा॑द॒ग्निना॑ प॒च्यमा॑नाद॒भि शूलं॑
निह॑तस्याव॒धाव॑ति। मा तद्भू॒म्या॒मा श्रि॑ष॒न्मा तृ॒णेषु॑ दे॒वेभ्य॑स्तदु॒शब्धो॑
रा॒तम॑स्तु॥ (४२)

इदुतो ऋविषः श्रिषथ्सत च॥ [८]

ये वाजिनं परिपश्यन्ति पक्वं य ईमाहुः सुरभिर्निर्हरेति।
ये चार्वतो मा॑सभिक्षामुपासन्त उतो तेषामभिगू॑र्तिर्न इन्वतु।
यन्नीक्षणं मा॑स्यच॑न्या उखाया॒ या पात्राणि यूष्ण आ॑सेच॑नानि।
ऊष्म॑ण्यापि॒धानां चरू॑णाम॒ङ्गाः सूनाः परि॑ भूष॑न्त्यश्वम्। नि॒क्रम॑णं
निष॑द॒नं वि॒वर्त॑नं यच्च॒ पङ्क्ति॑शमर्वतः। यच्च॑ प॒पौ यच्च॑ घा॒सिम् (४३)

ज॒घास॒ सर्वा॒ ता ते॒ अपि॑ दे॒वेष्व॑स्तु। मा त्वा॒ग्नि॒ध्व॒नयि॑द्धुम॒गन्धि॒र्मो
भ्राज॑न्त्य॒भि वि॑क्त॒ जघ्निः॑। इष्टं वी॒तम॑भिगू॑र्तं वष॑ट्कृतं तं दे॒वासः
प्रति॑ गृ॒भ्ण॑न्त्यश्वम्। यदश्वा॑य॒ वास॑ उपस्तृणन्त्य॒धीवा॑सं या
हिर॑ण्यान्यस्मै। सं॒दान॑मर्वन्तं पङ्क्ति॑शं प्रि॒या दे॒वेष्वा॑ या॒मय॑न्ति। यत्ते
सा॒दे मह॑सा॒ शूकृ॑तस्य॒ पार्णि॑या वा॒ कश॑या (४४)

वा॒ तुतो॑द। सु॒चेव॒ ता ह॒विषो॑ अध्व॒रेषु॑ सर्वा॒ ता ते॒ ब्रह्म॑णा
सूद॑यामि। चतु॑स्त्रि॑ंशद्वाजिनो॑ दे॒वब॑न्धोर्वङ्की॒रश्व॑स्य॒ स्वधि॑तिः
समे॑ति। अच्छि॑द्रा गात्रा॑ व॒युना॑ कृ॒णोत् परु॑ष्परु॒नुघु॑ष्या॒ वि
श॑स्त। एक॒स्त्वष्टु॑रश्व॑स्या॒ विश॑स्ता॒ द्वा य॒न्तारा॑ भवत॒स्तथ॑र्तुः। या
ते॒ गात्रा॑णामृ॒तुथा॑ कृ॒णोमि॒ ताता॑ पिण्डा॑नां प्र जु॑होम्य॒ग्नौ। मा त्वा॑
तपत् (४५)

प्रि॒य आ॒त्मापि॑यन्तं मा स्वधि॑तिस्त॒नुव॒ आ ति॑ष्ठिपत्ते। मा

ते गृध्रविशस्तातिहाय छिद्रा गात्राण्यसिना मिथू कः। न वा उ
वेतन्म्रियसे न रिष्यसि देवाः इदैषि पथिभिः सुगेभिः। हरीं ते
युञ्ज पृषती अभूतामुपास्थाद्वाजी धुरि रासभस्य। सुगव्यं नो वाजी
स्वश्चियं पुंसः पुत्राः उत विश्वापुषः रयिम्। अनागास्त्वं नो
अदितिः कृणोतु क्षत्रं नो अश्वो वनताः हविष्मान् (४६)

घासि कशया तपद्रयि नवं च॥—————[९]

॥सप्तमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे सप्तमः प्रश्नः॥

अग्राविष्णू सजोषसेमा वर्धन्तु वां गिरः। द्युमैर्वाजेभिरागतम्।
 वाजंश्च मे प्रसवश्च मे प्रयतिश्च मे प्रसितिश्च मे धीतिश्च मे क्रतुश्च
 मे स्वरश्च मे श्लोकश्च मे श्रावश्च मे श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे सुवश्च
 मे प्राणश्च मेऽपानः (१)

च मे व्यानश्च मेऽसुश्च मे चित्तं च म आधीतं च मे वाक् च मे
 मनश्च मे चक्षुश्च मे श्रोत्रं च मे दक्षश्च मे बलं च म ओजश्च मे
 सहश्च म आयुश्च मे जरा च म आत्मा च मे तनूश्च मे शर्म च
 मे वर्म च मेऽङ्गानि च मेऽस्थानि च मे परूषि च मे शरीराणि
 च मे॥ (२)

अपानस्तनूश्च मेऽष्टादश च॥ _____[१]

ज्यैष्ठ्यं च म आधिपत्यं च मे मन्युश्च मे भामश्च मेऽमश्च
 मेऽम्भश्च मे जेमा च मे महिमा च मे वरिमा च मे प्रथिमा च मे
 वर्ष्मा च मे द्राघुया च मे वृद्धं च मे वृद्धिश्च मे सत्यं च मे श्रद्धा
 च मे जगच्च (३)

मे धनं च मे वशश्च मे त्विषिश्च मे क्रीडा च मे मोदश्च मे
 जातं च मे जनिष्यमाणं च मे सूक्तं च मे सुकृतं च मे वित्तं च मे
 वेद्यं च मे भूतं च मे भविष्यच्च मे सुगं च मे सुपथं च म ऋद्धं च

म ऋद्धिंश्च मे क्लृप्तं च मे क्लृप्तिंश्च मे मतिंश्च मे सुमतिंश्च मे॥ (४)

जगच्चर्द्धिंश्चतुर्दश च॥ [२]

शं च मे मयंश्च मे प्रियं च मेऽनुकामंश्च मे कामंश्च मे
सौमनसंश्च मे भद्रं च मे श्रेयंश्च मे वस्यंश्च मे यशंश्च मे भगंश्च मे
द्रविणं च मे यन्ता च मे धर्ता च मे क्षेमंश्च मे धृतिंश्च मे विश्वं
च (५)

मे महंश्च मे संविच्च मे ज्ञात्रं च मे सूश्च मे प्रसूश्च मे सीरं
च मे लयंश्च मे ऋतं च मेऽमृतं च मेऽयक्ष्मं च मेऽनामयच्च मे
जीवातुंश्च मे दीर्घायुत्वं च मेऽनमित्रं च मेऽभयं च मे सुगं च मे
शयनं च मे सूषा च मे सुदिनं च मे॥ (६)

विश्वं च शयनमष्टौ च॥ [३]

ऊर्क्श्च मे सूनृतां च मे पयंश्च मे रसंश्च मे घृतं च मे मधुं च मे
सग्धिंश्च मे सपीतिंश्च मे कृषिंश्च मे वृष्टिंश्च मे जैत्रं च मे औद्भिद्यं
च मे रयिंश्च मे रायंश्च मे पुष्टं च मे पुष्टिंश्च मे विभुं च (७)

मे प्रभुं च मे बहुं च मे भूयंश्च मे पूर्णं च मे पूर्णतरं च
मेऽक्षितिंश्च मे कूयवांश्च मेऽन्नं च मेऽक्षुच्च मे व्रीहयंश्च मे यवांश्च मे
माषांश्च मे तिलांश्च मे मुद्गांश्च मे खल्वांश्च मे गोधूमांश्च मे मसुरांश्च
मे प्रियङ्गवश्च मेऽणवश्च मे श्यामाकांश्च मे नीवारांश्च मे॥ (८)

विभुं च मसुराश्चतुर्दश च॥ [४]

अश्मां च मे मृत्तिका च मे गिरयश्च मे पर्वताश्च मे सिकताश्च
 मे वनस्पतयश्च मे हिरण्यं च मेऽयश्च मे सीसं च मे त्रपुश्च मे
 श्यामं च मे लोहं च मेऽग्निश्च म् आपश्च मे वीरुधश्च म् ओषधयश्च
 मे कृष्टपच्यं च (९)

मेऽकृष्टपच्यं च मे ग्राम्याश्च मे पशव आरण्याश्च यज्ञेन
 कल्पन्तां वित्तं च मे वित्तिश्च मे भूतं च मे भूतिश्च मे वसु
 च मे वसुतिश्च मे कर्म च मे शक्तिश्च मेऽर्थश्च म् एमश्च म् इतिश्च
 मे गतिश्च मे॥ (१०)

कृष्टपच्यश्चाष्टाचत्वारिंशच्च॥ [५]

अग्निश्च म् इन्द्रश्च मे सोमश्च म् इन्द्रश्च मे सविता च म् इन्द्रश्च
 मे सरस्वती च म् इन्द्रश्च मे पूषा च म् इन्द्रश्च मे बृहस्पतिश्च
 म् इन्द्रश्च मे मित्रश्च म् इन्द्रश्च मे वरुणश्च म् इन्द्रश्च मे त्वष्टा
 च (११)

म् इन्द्रश्च मे धाता च म् इन्द्रश्च मे विष्णुश्च म् इन्द्रश्च मे-
 ऽश्विनौ च म् इन्द्रश्च मे मरुतश्च म् इन्द्रश्च मे विश्वे च मे देवा
 इन्द्रश्च मे पृथिवी च म् इन्द्रश्च मेऽन्तरिक्षश्च म् इन्द्रश्च मे द्यौश्च म्
 इन्द्रश्च मे दिशश्च म् इन्द्रश्च मे मूर्धा च म् इन्द्रश्च मे प्रजापतिश्च
 म् इन्द्रश्च मे॥ (१२)

त्वष्टा च द्यौश्च म् एकविंशतिश्च॥ [६]

अ॒शु॒श्च॒ मे॒ र॒श्मि॒श्च॒ मे॒ऽदा॒भ्य॒श्च॒ मे॒ऽधि॒पति॒श्च॒ म॒ उपा॒शु॒श्च॒
मे॒ऽन्तर्या॒मश्च॒ म॒ ऐ॒न्द्रवा॒यव॒श्च॒ मे॒ मै॒त्राव॒रुण॒श्च॒ म॒ आ॒श्वि॒नश्च॒ मे॒
प्रति॒प्र॒स्था॒नश्च॒ मे॒ शु॒क्रश्च॒ मे॒ म॒न्थी॒ च॒ म॒ आ॒ग्र॒य॒णश्च॒ मे॒ वै॒श्वदे॒वश्च॒
मे॒ ध्रु॒वश्च॒ मे॒ वै॒श्वान॒रश्च॒ म॒ ऋ॒तु॒ग्र॒हाश्च॒ (१३)

मे॒ऽति॒ग्रा॒ह्या॒श्च॒ म॒ ऐ॒न्द्रा॒ग्रश्च॒ मे॒ वै॒श्वदे॒वश्च॒ मे॒ मरु॒त्वती॒या॒श्च॒ मे॒
मा॒हे॒न्द्रश्च॒ म॒ आ॒दि॒त्यश्च॒ मे॒ सा॒वि॒त्रश्च॒ मे॒ सा॒र॒स्व॒तश्च॒ मे॒ पौ॒ष्णश्च॒ मे॒
पा॒ली॒व॒तश्च॒ मे॒ हा॒रि॒यो॒ज॒नश्च॒ मे॥ (१४)

ऋ॒तु॒ग्र॒हाश्च॒ चतु॒स्त्रि॒ंशच्च॥ _____ [७]

इ॒ध्मश्च॒ मे॒ ब॒र्हि॒श्च॒ मे॒ वे॒दि॒श्च॒ मे॒ धि॒ष्णि॒याश्च॒ मे॒ स्रु॒चश्च॒ मे॒
च॒म॒सा॒श्च॒ मे॒ ग्रा॒वा॒णश्च॒ मे॒ स्वर॑वश्च॒ म॒ उप॒र॒वाश्च॒ मे॒ऽधि॒ष॒व॒णे॒ च॒
मे॒ द्रो॒ण॒क॒ल॒शश्च॒ मे॒ वा॒य॒व्या॒नि॒ च॒ मे॒ पू॒त॒भृ॒च्च॒ म॒ आ॒ध॒व॒नी॒यश्च॒ म॒
आ॒ग्नी॒ध्रं॒ च॒ मे॒ ह॒वि॒र्धानं॒॑ च॒ मे॒ गृ॒हाश्च॒ मे॒ स॒दश्च॒ मे॒ पु॒रो॒डा॒शा॒श्च॒ मे॒
प॒च॒ता॒श्च॒ मे॒ऽव॒भृ॒थश्च॒ मे॒ स्व॒गा॒का॒रश्च॒ मे॥ (१५)

गृ॒हाश्च॒ षोड॑श॒ च॥ _____ [८]

अ॒ग्नि॒श्च॒ मे॒ घ॒र्मश्च॒ मे॒ऽर्क॒श्च॒ मे॒ सूर्य॑श्च॒ मे॒ प्रा॒णश्च॒ मे॒ऽश्व॑मे॒धश्च॒
मे॒ पृ॒थि॒वी॒ च॒ मे॒ऽदि॒तिश्च॒ मे॒ दि॒तिश्च॒ मे॒ द्यौश्च॒ मे॒ श॒क्र॒री॒र॒ङ्गु॒ल॒यो॒
दि॒शश्च॒ मे॒ य॒ज्ञेन॑ क॒ल्प॒न्ता॒मृ॒क्कं॒ मे॒ सा॒मं॒ च॒ मे॒ स्तो॒मंश्च॒ मे॒ य॒जु॑श्च॒
मे॒ दी॒क्षा॒ च॒ मे॒ त॒पश्च॒ म॒ ऋ॒तुश्च॒ मे॒ व्र॒तं॒ च॒ मे॒ऽहो॒रा॒त्रयो॑र्वृ॒ष्ट्या॒
बृ॒ह॒द्र॒थ॒न्त॒रे॒ च॒ मे॒ य॒ज्ञेन॑ क॒ल्पे॒ताम्॥ (१६)

दीक्षाऽष्टादश च॥ _____[९]

गर्भाश्च मे व॒थ्साश्च मे त्र्यवि॑श्च मे त्र्य॒वी च॑ मे दि॒त्य॒वाद् मे
दि॒त्यौ॒ही च॑ मे प॒ञ्चा॒विश्च मे प॒ञ्चा॒वी च॑ मे त्रि॒व॒थ्सश्च मे त्रि॒व॒थ्सा
च॑ मे तु॒र्य॒वाद् मे तु॒र्यौ॒ही च॑ मे प॒ष्ट॒वाच्च॑ मे प॒ष्टौ॒ही च॑ म उ॒क्षा च॑
मे व॒शा च॑ म ऋष॒भश्च॑ (१७)

मे वे॒ह॒च्चमेऽनु॒ङ्गां च॑ मे धे॒नुश्च॑ म॒ आयु॑र्य॒ज्ञेन॑ कल्पतां
प्रा॒णो य॒ज्ञेन॑ कल्पतामपा॒नो य॒ज्ञेन॑ कल्पता॒व्याँनो य॒ज्ञेन॑
कल्पतां चक्षु॑र्य॒ज्ञेन॑ कल्पता॒ऽश्रोत्रं॑ य॒ज्ञेन॑ कल्पतां म॒नो य॒ज्ञेन॑
कल्पतां वा॒ग्य॒ज्ञेन॑ कल्पतामा॒त्मा य॒ज्ञेन॑ कल्पतां य॒ज्ञो य॒ज्ञेन॑
कल्पताम्॥ (१८)

ऋष॒भश्च॑ च॒त्वारि॑ंशच्च॥ _____[१०]

एका॑ च मे ति॒स्रश्च॑ मे प॒ञ्च च॑ मे स॒प्त च॑ मे न॒व च॑ म॒
एका॑दश च मे त्रयो॑दश च मे प॒ञ्चद॑श च मे स॒प्तद॑श च मे न॒वद॑श
च म॒ एक॑विंशतिश्च मे त्रयो॑विंशतिश्च मे प॒ञ्चविं॑शतिश्च
मे स॒प्तविं॑शतिश्च मे न॒वविं॑शतिश्च म॒ एक॑त्रिंशच्च मे
त्रय॑स्त्रिंशच्च (१९)

मे चत॑स्रश्च मेऽष्टौ च॑ मे द्वा॒दश च॑ मे षोड॑श च मे
विं॑शतिश्च मे चतु॑र्विंशतिश्च मेऽष्टा॒विं॑शतिश्च मे द्वात्रिं॑शच्च
मे षट्त्रिं॑शच्च मे च॒त्वारि॑ंशच्च॑ मे चतु॑श्चत्वारिंशच्च मे-
ऽष्टाच॑त्वारिंशच्च मे वा॒जंश्च प्रस॑वश्चापि॒जश्च॑ क्रतु॑श्च सु॒वंश्च मूर्धा च॑

व्यश्जि॑यश्चाऽऽन्त्या॒यनश्चान्त्य॑श्च भौ॒वनश्च॑ भुव॑नश्चाधि॑पतिश्च॥ (२०)

त्रय॑स्त्रि॒शच्च॑ व्यश्जि॑य एका॑दश च॥ [११]

वाजो॑ नः स॒प्त प्र॒दिश॑श्चत॑स्रो वा परा॒वतः॑। वाजो॑ नो
विश्वे॑र्दे॒वैर्धन॑सातावि॒हाव॑तु। विश्वे॑ अ॒द्य म॒रुतो॑ विश्वं ऊ॒ती विश्वे॑
भवन्त्व॒ग्रयः॑ समि॑द्धाः। विश्वे॑ नो दे॒वा अव॑सा ग॑मन्तु विश्व॑मस्तु
द्रवि॑णं वाजो॑ अ॒स्मे। वाज॑स्य प्रस॒वं दे॒वा रथै॑र्याता हिर॒ण्ययैः॑।
अ॒ग्निरिन्द्रो॑ बृह॒स्पति॑र्म॒रुतः॑ सोम॑पीतये। वाजे॑वाजेऽवत वाजिनो
नो धने॑षु (२१)

वि॒प्रा अ॒मृता॑ ऋ॒तज्ञाः॑। अ॒स्य म॒ध्वः पि॒बत॑ मा॒दय॑ध्वं तृ॒प्ता
या॑त पृ॒थिभि॑र्दे॒व्या नैः॑। वाजः॑ पु॒रस्ता॑दुत म॒ध्यतो॑ नो वाजो॑ दे॒वा
ऋ॒तुभिः॑ कल्पयाति। वाज॑स्य हि प्र॑स॒वो नन्न॑मीति विश्वा आशा
वाज॑पतिर्भवेयम्। पयः॑ पृ॒थिव्यां॑ पय॒ ओष॑धीषु पयो॑ दिव्यन्तरि॑क्षे
पयो॑ धाम्। पय॑स्वतीः प्र॒दिशः॑ सन्तु॒ मह्य॑म्। सम्मा॑ सृजामि पय॑सा
घृ॒तेन॑ सम्मा॑ सृजाम्य॒पः (२२)

ओष॑धीभिः। सोऽहं॑ वाज॑ सनेयमग्ने। नक्तो॑षासा सम॑नसा
विरू॑पे धा॒पये॑ते शिशु॑मेक॑ समी॒ची। द्यावा॑ क्षामा॑ रु॒क्मो अ॒न्तर्वि॑
भा॑ति दे॒वा अ॒ग्निं धा॑रयन्द्रवि॒णोदाः॑। स॒मुद्रो॑ऽसि नभ॑स्वाना॒र्द्रदा॑नुः
श॒म्भूर्मयो॑भूर॒भि मा॑ वाहि॒ स्वाहा॑ मा॒रुतो॑ऽसि म॒रुता॑ ग॒णः
श॒म्भूर्मयो॑भूर॒भि मा॑ वाहि॒ स्वाहा॑व॒स्युर॑सि दु॒वंस्वाञ्छ॑म्भूर्मयो॑भूर॒भि

मां वाहि स्वाहा॥ (२३)

धनेष्वपो दुर्वस्वाञ्छुम्भूमयोभूरभि मा द्वे च॥ [१२]

अ॒ग्निं यु॑नजि॒म श॑व॒सा घृ॑तेन॒ दि॒व्यः सु॑प॒र्णं व॑यं॒सा बृ॑हन्त॒म।
तेन॑ व॒यं प॑तेम ब्र॒ध्नस्य॑ वि॒ष्टपः॑ सु॒वो रु॑हा॒णा अधि॑ नाकं॒ उत्त॑मे।
इ॒मौ ते॑ प॒क्षाव॑ज॒रौ प॑त॒त्रिणो॑ या॒भ्याः र॒क्षाः स्य॑प॒हः स्य॑ग्रे।
ता॒भ्यां प॑तेम सु॒कृता॑मु॒ लोकं॑ यत्र॒र्षयः॑ प्रथ॒म॒जा ये पु॑रा॒णाः।
चि॒द॒सि स॑मु॒द्रयो॑नि॒रिन्दु॑र्दक्षः श्ये॒न ऋ॒तावा॑। हि॒र॒ण्य॑पक्षः शकु॒नो
भु॑र॒ण्युर्म॑हा॒न्सध॑स्थे॒ ध्रुवः॑ (२४)

आ निष॑त्तः। नम॑स्ते अस्तु॒ मा मां हि॑ःसी॒र्वि॒श्वस्य॑ मूर्ध॒न्नधि॑
तिष्ठ॑सि श्रि॒तः। स॒मु॒द्रे ते॑ हृद॑यम॒न्तरा॑यु॒र्द्यावा॑पृथि॒वी भु॑व॒नेष्व॑र्पिते।
उ॒द्रो द॑त्तो॒दधिं॑ भि॒न्त दि॒वः प॑र्जन्या॒दन्तरि॑क्षात्पृथि॒व्यास्ततो॑ नो
वृ॒ष्ट्या॑वत। दि॒वो मूर्धा॑सि पृथि॒व्या नाभि॑रू॒र्गपा॑मोष॒धीना॑म्। वि॒श्वायुः॑
शर्म॑ स॒प्रथा॑ नम॑स्प॒थे। येन॑र्षय॒स्तप॑सा स॒त्रम् (२५)

आस॑ते॒न्धा॒ना अ॒ग्निः सु॑व॒राभ॑रन्तः। तस्मि॑न्न॒हं नि द॑धे॒ नाकं॑
अ॒ग्निमे॒तं यमा॑हुर्म॒नवः॑ स्ती॒र्णब॑र्हिषम्। तं प॒त्नीभि॑रनु॒ गच्छे॑म
दे॒वाः पु॒त्रैर्भ्रा॑तृभि॒रुत॑ वा हि॒र॒ण्यैः। नाकं॑ गृह्णा॒नाः सु॑कृ॒तस्य॑ लो॒के
तृती॑ये पृ॒ष्ठे अधि॑ रोच॒ने दि॒वः। आ वा॒चो म॑ध्य॒मरु॑ह॒द्भुर॑ण्यु॒रय॑म॒ग्निः
सत्प॑ति॒श्चेकि॑तानः। पृ॒ष्ठे पृ॑थि॒व्या निहि॑तो॒ दवि॑द्यु॒तद॑धस्प॒दं
कृ॑णुते (२६)

ये पृतन्यवः। अयमग्निर्वीरतमो वयोधाः संहस्त्रियो
 दीप्यतामप्रयुच्छन्। विभ्राजमानः सरिरस्य मध्य उप प्र
 यात दिव्यानि धाम। सम्प्र च्यवध्वमनु सम्प्र याताग्ने पथो
 देवयानान्कृणुध्वम्। अस्मिन्सधस्थे अध्युत्तरस्मिन्विश्वे देवा
 यजमानश्च सीदत। येना सहस्रं वहसि येनाग्ने सर्ववेदसम्। तेनेमं
 यज्ञं नो वह देवयानो यः (२७)

उत्तमः। उद्ध्व्यस्वाग्ने प्रति जागृह्येनमिष्टापूर्ते सः सृजेथामयं
 च। पुनः कृण्वस्त्वा पितरं युवानमन्वातासीत् त्वयि तन्तुमेतम्।
 अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः। तं जानन्नग्र आ
 रोहार्था नो वर्धया रयिम्॥ (२८)

ध्रुवः सत्रं कृणुते यः सप्तत्रिंशच्च॥ [१३]

ममाग्ने वर्चो विह्वेष्वस्तु वयं त्वेन्धानास्तनुवं पुषेम। मह्यं
 नमन्तां प्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षेण पृतना जयेम। मम देवा विह्वे
 सन्तु सर्व इन्द्रावन्तो मरुतो विष्णुरग्निः। ममान्तरिक्षमुरु गोपमस्तु
 मह्यं वातः पवतां कामे अस्मिन्। मयि देवा द्रविणमा यजन्तां
 मय्याशीरस्तु मयि देवहूतिः। दैव्या होतांरा वनिषन्त (२९)

पूर्वेऽरिष्टाः स्याम तनुवा सुवीराः। मह्यं यजन्तु मम यानि
 हव्याकूतिः सत्या मनसो मे अस्तु। एनो मा नि गां कतमच्चनाहं
 विश्वे देवासो अधि वोचता मे। देवीः षडुर्वीरुरु णः कृणोत विश्वे

देवास इह वीरयध्वम्। मा हा॑स्महि प्र॒जया॒ मा त॒नूभिर्मा र॑धाम
द्विष॒ते सोम॑ राजन्। अ॒ग्निर्म॒न्युं प्र॑तिनुदन्पुरस्तात् (३०)

अद॑ब्धो गो॒पाः परि॑ पाहि न॒स्त्वम्। प्र॒त्यश्चो॑ यन्तु नि॒गुतः
पुन॒स्तेऽमैषां॑ चि॒त्तं प्र॒बुधा॒ वि नै॑शत्। धा॒ता धा॑तॄणां भुव॑नस्य
यस्पति॑र्देवः॑ स॒वितार॑मभिमातिषाहम्। इ॒मं य॒ज्ञम॒श्विनो॒भा
बृह॑स्पति॑र्देवाः पा॑न्तु यज॑मानं न्य॒र्थात्। उ॒रुव्यचा॑ नो महिषः शर्म
यः॑ सद॒स्मिन् हवे॑ पुरु॒हूतः पु॒रुक्षु॑। स नः॑ प्र॒जायै॑ हर्यश्च मृ॒डयेन्द्र॑
मा (३१)

नो री॒रिषो॑ मा परा॑ दाः। ये नः॑ स॒पत्ना॒ अप॑ ते
भ॑वन्त्विन्द्रा॒ग्निभ्या॑मव॑ बाधामहे तान्। वस॑वो रु॒द्रा आ॑दित्या
उ॒परि॒स्पृश॑ मो॒ग्रं चेत्ता॑रमधि॒राज॑म॒क्रन्। अ॒र्वाश्च॒मिन्द्र॑म॒मुतो॑ हवामहे
यो गो॒जिद्धं॑ न॒जिद॑श्च॒जिद्यः॑। इ॒मं नो॑ य॒ज्ञं वि॒ह्वे जु॑षस्वा॒स्य कु॑र्मो
हरि॒वो मे॒दिनं॑ त्वा॥ (३२)

व॒निप॑न्त॒ पुर॑स्ता॒न्मा त्रि॑च॒त्वारि॑शच्च॥ [१४]

अ॒ग्नेर्म॑न्वे प्रथमस्य प्रचे॑तसो यं पाश्च॑जन्यं ब॒हवः॑ समि॒न्धते॑।
वि॒श्वस्यां॑ वि॒शि प्र॑वि॒विशि॒वाः स॑मीमहे स नो॑ मु॒ञ्चत्व॑ः ह॒सः। यस्ये॒दं
प्रा॒णत्रि॑मिषद्यदे॒जति॑ यस्य॑ जा॒तं जने॑मानं च॒ केवल॑म्। स्तोम्य॒ग्निं
ना॒थितो॑ जो॒हवीमि॑ स नो॑ मु॒ञ्चत्व॑ः ह॒सः। इन्द्र॑स्य मन्ये प्रथ॒मस्य॑
प्रचे॑तसो वृ॒त्रघ्नः॑ स्तोमा॒ उप॑ मामुपागुः। यो दा॒शुषः॑ सु॒कृतो॑ हव॒मुप॑

गन्तां (३३)

स नो मुञ्चत्व॑हंसः। यः सङ्ग्र॑मं नय॑ति सं व॒शी यु॒धे
यः पु॒ष्टानि॑ स॒सृजति॑ त्रयाणि॑। स्तौमीन्द्रं॑ नाथि॒तो जो॑हवीमि
स नो मुञ्चत्व॑हंसः। म॒न्वे वा॑ मि॒त्रावरु॑णा तस्य॑ वि॒त्तः
सत्यौज॑सा दृ॒हणा॑ यं नु॒दथे॑। या राजा॑न॒स्रथं॑ या॒थ उ॒ग्रा
ता नो मुञ्चत॑मागंसः। यो वा॒स्रथं॑ ऋ॒जुर॑श्मिः स॒त्यध॑र्मा
मिथु॑श्चरन्तमु॒पयाति॑ दूषयन्। स्तौमि॑ (३४)

मि॒त्रावरु॑णा नाथि॒तो जो॑हवीमि॒ तौ नो॑ मुञ्चत॑मागंसः। वा॒योः
संवि॑तुर्वि॒दथानि॑ मन्महे॒ यावा॑त्मन्वद्विभृ॒तो यौ च॑ रक्ष॑तः। यौ
विश्व॑स्य परि॒भू ब॑भूवतुस्तौ नो॑ मुञ्चत॑मागंसः। उप॒ श्रेष्ठा॑ न
आशि॑षो दे॒वयो॑र्ध॒र्मो अ॑स्थिरन्। स्तौमि॑ वा॒युस्र॑ वि॒तारं॑ नाथि॒तो
जो॑हवीमि॒ तौ नो॑ मुञ्चत॑मागंसः। र॒थीत॑मौ रथी॒नाम॑ह ऊ॒तये॑ शु॒भं
गमि॑ष्ठौ सु॒यमे॑भि॒रश्वैः॑। ययौः॑ (३५)

वा॒ देवौ॑ दे॒वेष्वनि॑शित॒मोज॑स्तौ नो॑ मुञ्चत॑मागंसः। यदया॑तं
वह॑तु॒सूर्या॑यास्त्रि॒चक्रेण॑ स॒सद॑मिच्छ॒मानौ॑। स्तौमि॑ दे॒वाव॑श्विनौ
नाथि॒तो जो॑हवीमि॒ तौ नो॑ मुञ्चत॑मागंसः। म॒रुता॑ मन्वे॒ अधि॑ नो
ब्रु॒वन्तु॑ प्रेमां॒ वाचं॑ वि॒श्वाम॑वन्तु॒ विश्वे॑। आ॒शून् हु॑वे सु॒यमा॑नूतये॒ ते
नो॑ मुञ्च॒न्त्वेन॑सः। ति॒ग्ममा॑युधं वी॒डित॑स्र॒ सह॑स्वद्वि॒व्यस्र॑ शर्धः॑ (३६)

पृ॒त॑नासु जि॒ष्णु। स्तौमि॑ दे॒वान्म॑रुतो॒ नाथि॒तो जो॑हवीमि॒

ते नो॑ मुञ्चन्त्वेन॑सः। दे॒वानां॑ मन्वे॒ अधि॑ नो ब्रुवन्तु प्रेमां॑ वाचं॑
विश्वा॑मवन्तु विश्वे॑। आ॒शून् हु॑वे सुयमा॑नूतये॒ ते नो॑ मुञ्चन्त्वेन॑सः।
यदि॑दं मा॑भि॒शोच॑ति पौरु॑षेयेण दै॒व्येन॑। स्तौमि॑ विश्वा॑ दे॒वान्नाथि॑तो
जो॑हवीमि॒ ते नो॑ मुञ्चन्त्वेन॑सः। अनु॑ नोऽद्यानु॑मतिरनु॑ (३७)

इद॑नुमते॒ त्वं वै॑श्वान॒रो न॑ ऊ॒त्या पृ॒ष्ठो दि॒वि। ये
अप्र॑थेता॒ममि॑तेभि॒रोजो॑भिर्ये॒ प्रति॑ष्ठे अभ॑वतां॒ वसू॑नाम्। स्तौमि॑
द्यावा॑पृथि॒वी नाथि॑तो जो॑हवीमि॒ ते नो॑ मुञ्चत॒मह॑सः। उर्वी॑
रोदसी॒ वरि॑वः कृ॒णोतुं॑ क्षे॒त्रस्य॑ पत्नी॒ अधि॑ नो ब्रूयातम्। स्तौमि॑
द्यावा॑पृथि॒वी नाथि॑तो जो॑हवीमि॒ ते नो॑ मुञ्चत॒मह॑सः। यत्ते॑ व॒यं
पु॑रुष॒त्रा य॑वि॒ष्ठावि॑द्वा॒सश्च॑कृ॒मा कच्च॑न (३८)

आगः॑। कृ॒धी स्व॑स्मा॒स्य अदि॑तेरना॑गा॒ व्येना॑सि॒ शिश्र॑थो॒
विष्व॑गग्ने। यथा॑ ह॒ तद्व॑सवो गौ॒र्यं चि॒त्प॒दि पि॒ताम॑मुञ्चता यज॑त्राः।
ए॒वा त्वम॑स्मत्प्र मुञ्चा॒ व्यहः॑ प्रा॒तार्य॑ग्ने प्र॒तरां॑ न॒ आयुः॑ (३९)

गन्तां॑ दृ॒षय॑न्स्तौमि॒ ययोः॑ शर्धोऽनु॑मतिरनु॑ च॒न चतु॑स्त्रि॒शच्च॑॥ [१५]

अ॒ग्नि॒र्द्धां वा॑मश्चो॒ द्विच॑त्वारि॒शच्च॑॥ [१६]